

SISUKORD

nr 3/2007

Toimetuse veerg

Taimi Tulva..... 2

Uudised

Lühiuudised..... 3

Suvekool ESTA liikmetele
23.–24. august Roostal..... 5

Sotsiaalhoolekande aastakonverents
25.–26. oktoober Tartus..... 5

Intervjuu

Maret Maripuu: riik on
kodu, kus on palju
pereliikmeid

Regina Lind..... 6

Kiri

Eestkostjaks olemise kohustus ja selle
vormistamine

Krista Levina..... 11

Seadus

Eestkostega seotud aktuaalseid
probleeme
Andra Olm..... 11

Poolteist aastat tööturuteenuste ja
-toetuste seadust

Kerstin Peterson..... 16

Suitsetamise piiramine parandab rahva
tervist

Kristel Ojala..... 20

Sotsiaaltöö kui elukutse

Kas pronkssõdur puutub
sotsiaaltöösse?

Marju Selg..... 23

Kvaliteetne tööhõive sotsiaaltöötajatele:
tunnustuse olemus

Hans van Ewijk..... 25

Sotsiaalteenuste arengut mõjutavad
tegurid Eestis

Jüri Kõre..... 33

Kogemus/info

Inkotuba: Viiratsi vallas mõeldakse
inimestele

Tiina Jurjeva..... 34

Sotsiaalprogramm
Tallinna Laste
Turvakeskuses

Erki Korp..... 36

Sotsiaalhariduslikud programmis Harju
kriminaalhoolduses

Kersti Kask..... 41

Perekeskus "Sina ja Mina" koolitab
lapsevanemaid

Liane Leesment..... 44

Varjupaigad prostitutsioonis
ekspluateeritud naistele

Kristiina

Luht..... 47

Saori – loov kudumine
kõigile

Anneli

Säre..... 57

Ajalugu

MTÜ Iseseisev Elu

10. sünnipäev

Maire Koppel..... 49

Sündmus

Parmas diskuteeriti sotsiaaltöö
tuleviku üle

Marju Medar..... 53

Sotsiaalne muutus ja sotsiaalsed
elukutsed

Hans van Ewijk..... 55

Kvalitatiivse uurimise kongress

Kadi Ilves..... 59

Kokkuvõte

inglise ja vene keeles..... 62–63

Kirjandus 64

Suur suvi on kätte jõudnud. Paljudele tähendab see lillesülemeid ja kooli lõpetamist, teistele terenduvad uute õpingute kavad. Oma ajaga tuleb ju heaperemehelikult ümber käia, sest „aeg on mu põld, aeg on mu varandus“ (W. Goethe). Ent aega on selles tõllikus maailmas jagatud meile kõigile võrdselt. Töö ja õppimisega ühitatud eluviis on muutunud 21. sajandil loomulikuks. Õpingutele tulebki pühendada nii aega kui ka tubli annus head tahet. Ükski inimene pole kahetsenud, et on liiga palju teadmisi hankinud, küll aga vastupidi. Et olla edukas ja toimetulev, peab selles heitlikus ja kiiresti muutuvus maailmas igal inimesel paratamatult olema elukestev idee. See tähendab vajadust kasutada täiskasvanuhariduse kogu potentsiaali selleks, et kindlustada endale võimalus pidevaks õppeks ja ümberõppeks. Teisalt pikeneb seeläbi ka inimeste osalemine tööturul.

Meie sajandi kõrgharidussüsteem liigub jõuliselt hariduse kõikvõimalike tüüpide põimumise ja paindlike valikuvõimaluste poole. Ka Euroopa Liidus käivitunud kõrgharidusreformi põhiidee seisneb varasema töö ja õpikogemuste arvestamises tasemeõppes ning elukestva õppe väärtustamises.

Paraku ei suuda kõrgharidus kaasa minna kõigi tööturu kiirelt muutuvate vajadustega, mistõttu kasvab nimelt töökohal õppimise osatähtsus. Uue süsteemi järgi annab laiapõhjaline bakalaureuseharidus tugeva vundamendi magistrihariduse omandamiseks. Selles astmes toimub spetsialiseerumine, mis võimaldab igaühel leida oma huvidele ja motiividele sobiv väljund. Ülikooli tul-lakse omandama teist kõrgharidust või jätkatakse õpinguid vastavalt oma karjääriplaanidele. Uurivaks sotsiaaltöötajaks kujunetakse isikliku arengukava sidumisel ametikoha vajaduste ja perspektiividega.

Muutuvas tööelus vananevad ametialased teadmised kiiresti. Töötajailt nõutakse aina suuremat paindlikkust ja kohanemisvõimet, mis koos loovusega võib ametialases tegevuses anda häid tulemusi. Ametipädevuse uuendamine on vaadeldav kogu elukaart katva protsessina. Ootuspärane on see, et tööandjad annavad töötajatele aina rohkem võimalusi enesetäiendamiseks, samuti huvitegevuses osalemiseks.

Haritus on tung teiseneda, tarve elada vilgast vaimset elu, mis tähendab ka akadeemilist vabadust – vabadust mõelda, luua, ennast täiendada. On päris kindel, et ka sotsiaalala töötajatele on omane sisemine vajadus õppida ja vajadusel ümber õppida, sallimatus vaimse loiduse vastu.

Saatku teie toimetamisi arukus, kompassiks aga olgu südameharidus, leidlikkus ja huumorimeel. Olgu kõigil õppijatel ja õppimist väärtustajatel ikka säde südames ja Gaudeamus hinges!

Taimi Tulva
Tallinna Ülikooli sotsiaaltöö professor

U U D I S E D

Perekonnaseaduse eelnõu jõudis Riigikokku

Mai lõpus võttis Riigikogu menetlusse valitsuse algatatud perekonnaseaduse eelnõu – uue tervikliku perekonnaõiguse regulatsiooni, mis hõlmab abikaasadevahelisi õigussuhteid, vanemate ja laste vahelisi õigussuhteid ning alaealiste ja täisealiste eestkoste puhul tekkivaid õigussuhteid. Eelnõus on 1995. a perekonnaseadusega võrreldes oluliselt rohkem arvestatud kaasaja varaliste õiguste dünaamikat, kui-võrd varalised suhted on sagedasemaid vaidlusküsimusi ka perekonnaõiguses. Eelnõu annab perekonnaõiguslike ja sellega seotud varaliste õiguste kuuluvuse ning teostamise osas senise seadusega võrreldes selgemad kriteeriumid, mis peaksid perekonnaõiguse subjektide vahelistes suhetes ning nende suhetes kolmandatest isikutest võlausaldajatega ära hoidma hulga vaidlusi. Ühtlasi sätestatakse eelnõus mitmesuguseid eeldusi, mis sunnivad perekonnaõiguslike tsiviilõigussuhete osapooli vastutustundlikult osalema oma vaidluste lahendamises ning mitte jätma kõigi asjaspeutuvate asjaolude kindlakstegemist kohtu ülesandeks. www.just.ee

Tubakaseadus jõustus täies mahus

Alates 5. juunist 2007 on keelatud suitsetada meelelahutusasutuste siseruumides. Vastavalt tubakaseaduse jõustunud sätetele tohib toitlustuskohtades, sealhulgas baarides suitsetada vaid siis, kui suitsetajatele on olemas eraldi ruum. Suitsetada võib ka suvehooajaks ehitatud väliterrassil. Tubakaseaduse täies mahus jõustumisega lisandus alaealistele keeld omada tubakatoode. Alla 18-aastane ei või näiteks, suit-supakk taskus, ringi kõndida ega isegi süütamata sigaretti suus hoida. www.sm.ee

Perepoliitikat koordineerib sotsiaalministeerium

24. mail otsustas valitsus anda kogu Eesti perepoliitika koordineerimise sotsiaalministeeriumi vastutada. Varem tegelesid

perepoliitikaga nii sotsiaalministeerium kui rahvastikuministri büroo. Sotsiaalminister Maret Maripuu sõnul on perepoliitika sotsiaalministeeriumi valitsemisalas oluline valdkond: “Juba täna tegeleme näiteks peretoetuste, peret toetavate sotsiaalteenustega, töö- ja pereelu ühitamiseks mõeldud tööturu tegevuste ning laste tervise arenguga. Kui erinevaid perepoliitikat puudutavaid valdkondi tihedamalt siduda, annab see paremaid tulemusi,” selgitas minister. Sotsiaalministeeriumi põhimäärusega läks perepoliitika sotsiaalala asekancleri vastutusalasse. Soolise võrdõiguslikkuse osakond sai juurde ülesande koordineerida perepoliitikat. www.sm.ee

Vanemahüvitise maksmine pikeneb 4 kuu võrra

Valitsus saatis Riigikokku seaduseelnõu, mille kohaselt pikendatakse vanemahüvitise maksmist nelja kalendrikuu ehk 120 päeva võrra. Seni kehtiva seaduse redaktsiooni kohaselt määratakse vanemahüvitise 455 päeva täitumiseni sünnitushüvitise määramisest. Eelnõuga pikendatakse vanemahüvitise määramise perioodi kuni 575 päeva täitumiseni sünnitushüvitise määramisest. Sünnitushüvitisele õigust mitte omanud isikutel pikendatakse eelnõuga vanemahüvitise maksmist seniselt 14 kuult lapse 18 kuu vanuseks saamiseni. Algatajad näevad ette seaduse jõustumise alates 1. jaanuarist 2008.

Vastavalt seaduseelnõule saab alates 1. septembrist 2007 lapse isa kasutada õigust vanemahüvitisele juba siis, kui laps on saanud 70 päeva vanuseks, kehtiva seaduse kohaselt tuli sellega oodata kuni lapse kuue kuu vanuseks saamiseni. www.valitsus.ee

Kriisi- ja usaldustelefonid ootavad murekõnesid

Psühholoogilist abi kriisi- ja usaldustelefonidel pakutakse kannatada saanud inimestele, nende lähedastele ning lapsevanematele. Tuge pakuvad psühholoogid, nõustajad ja vabatahtlikud. Tallinna Kriisiabi

telefon 631 4300 võtab kõnesid vastu tööpäeviti 9–20, laupäeviti 10–20 ning öösiti 20–7. Kehtivad tavatariifid. Üle-eestiline Hingeabi Assotsiatsioon Usaldus eestikeelne usaldustelefon 126 nõustab inimesi iga päev 16–02 ja venekeelne 127 iga päev kell 19–23. Kehtib riigisisese kõne tariif. Eluliini usaldustelefonil 655 8088 saab helistada iga päev alates kella 19-st kuni kella 7-ni hommikul. Venekeelsele Eluliinile saab helistada numbril 655 5688. Kehtib tavatelefonitariif. Tartu usaldustelefon ootab kõnesid telefonil 742 7111 igal õhtul 18–22. Pärnus annab psühholoogilist nõu Pärnu Pereabikeskuse psühholoogia-teenistus telefonil 443 1412. www.sm.ee

Muutused suurperede toetustes

1. juulist tõstetakse lapsetoetust alates pere kolmandast lapsest 900 kroonini. Samas lõpetatakse kolme- ja enamalapselise pere toetuse ehk kvartalitoetuse maksmine. Kvartalitoetuse saajate hulgas on ligi 20 000 perekonda, kelle sissetulekud kasvavad lapsetoetuste suurenemisega. Suurenenud lapsetoetusega võivad kolmelapselised pered 300 kr, neljalapselised pered 600 kr, viielapselised pered 1050 kr ja kuuelapselised pered 1500 kr kuus. Kui kvartalitoetusi maksti toimetulekutoetustele lisaks, siis lapsetoetust arvestatakse toimetulekutoetuse saamisel sissetulekuna. Seega on võimalik, et mõned suured pered langevad toimetulekutoetuse ehk sotsiaaliabi saajate hulgast välja. www.sm.ee

Doktoritöö kodutusest Lätis

11. juunil kaitses Tallinna Ülikoolis doktoritööd Signe Dobelniece. Töö teema oli “Kodus Lätis: põhjused ja lahendused”, juhendajaks Lapi Ülikooli sotsiaalpoliitika professor Kyösti Urponen, konsultandiks Tallinna Ülikooli professor Taimi Tulva. Tööd ooneerisid Tartu Ülikooli sotsiaalpoliitika dotsent Jüri Kõre ning Läti Ülikooli teadur ja Läti Kultuuriakadeemia dotsent Ritma Rungule. www.tlu.ee

Sotsiaaltöötajate suvekool Hiiumaal

7.–8. juunil toimus Lääne, Saare, Pärnu ja Hiiu maakonna sotsiaaltöötajate seitsmes suvekool, sedapuhku Hiiumaal. Nelja maakonna 98 sotsiaaltöötajat/ sotsiaaltöötajat ja külalisena sotsiaalministeeriumi asekanstler Riho Rahuoja võttis kaheks päevaks aja maha, et “laadida patareisid”, vahetada kogemusi ning saada uusi teadmisi. “Selleaastases suvekoolis tegeldi peamiselt mõttevahetuse ja tööküsimuste arutlemisega, sekka veidi sportlikke ja isetegevuslikke ettevõtmisi. Eriliseks muudab meie üritused see, et osa saavad võtta valdkonnaga seotud kõigi organisatsioonide ja asutuste töötajad. Nendel üritustel tekib sünergia, mis aitab alustanud sotsiaaltöötajatel sulanduda, tugevdab meeskonnatunnet ja võrgustikutööd teiste maakondadega”, kirjutab Annely T. Kattel Hiiu maavalitsuse sotsiaal- ja tervishoiuosakonnast. Suvekooli lõppedes andsid hiidlased pidulikult lipu saarlastele üle, et kohtuda järgmisel aastal Suure Tõllu kodusaaarel.

Tervisemess Lääne-Virumaal

Rakvere spordikeskus ja Lääne-Viru maavalitsus korraldasid 24. mail Rakveres tervisemessi, millest võttis osa ligi poolsada oma tooteid ja teenuseid tutvustavat firmat ja asutust, kes tutvustasid loodustooteid, abivahendeid, lõõgastus- ning sportimisvahendeid ja võimalusi, tervislikke toiduaineid jpm.

Sotsiaalhoolekande aastakonverents:

Kui väikesed räägivad, kas
suured kuulavad?

25.–26. oktoober 2007

Vanemuise kontserdimaja, Tartu

25. oktoober 2007 – ettekannete päev
Esinevad

Mari Hanson – Suure pere argipäev

Dagmar Kutsar – Mis on lapsepõlves
uut

Marika Ratnik – Lapsesõbraliku
keskkonna kujundamine Eestis

Jana Vasama – Lapsesõbralik Soome

Linnar Priimägi – Laste kohustused
meie ühiskonnas

Aleksei Turovski – Hoolekanne
loomariigis

Janno Põldma – Leiutajateküla Lotte

Andra Reinomägi ja **Piia Tammpuu** –
Sotsiaaltöötajate uuringu tulemused

Marju Selg – Lastekaitse diskursus
käsiraamatute baasil

19.00 – Vastuvõtt TÜ Ajaloomuuseumi
Valges saalis.

26. oktoober 2007 – töö sektsioonides:

I Lastekaitse argipäev

II Palju toredaid inimesi

III Eriline ja tavaline laps

Osalustasud: kuni 21. septembrini 500 kr ühe

osaleja kohta. Pärast 21. septembrit 600 kr.

Konverentsi vastuvõtt 25. oktoobri õhtul

150 kr osaleja kohta. Registreerimine: Tartu

linnaavalitsuse veebilehel www.tartu.ee.

Täiendav teave tel 736 1308 või

indrek.rohtla@raad.tartu.ee.

Korraldajad:

Tartu Linnavalitsuse sotsiaalabi osakond,

Tallinna Sotsiaaltöö Keskus.

Korraldajad jätvavad endale õiguse teha kavas muudatusi.

suvekool toimub

23.–24. augustil 2007

Roosta Puhkekeskuses

(aadress: Tuksi küla,

Noarootsi vald, Läänemaa)

Seekordse suvekooli “Tagasi vaadates edasi
minna” põhiteemaks on ESTA strateegia ja
tegevuskava 2008–2010 koostamine.

Ajakava:

23.08.2007

11.00–12.30	Registreerimine, majutus
12.30–13.00	Suvekooli avamine
13.00–14.00	Lõunasöök
14.00–15.30	Seminar
15.30–16.30	Kohvipaus
16.30–18.00	Töö rühmades
18.00–19.00	Õhtusöök
20.00–23.00	Koosviibimine meele- lahutuskeskuses, saun

24.08.2007

08.00–09.00	Hommikusöök
09.00–10.30	Töötubade kokkuvõtted ja arutelu
10.30–11.30	Kohvipaus, majade vabastamine
11.30–13.00	Rühmatööde kokkuvõt- ted ja lõpetamine
13.00–14.00	Lõunasöök

Suvekooli osalustasu on 200 kr (tingimusel,
et ESTA liikmemaks on tasutud), mis sisaldab
koolitust, majutust 4-kohalistes majakestes ja
toitlustamist.

Osalejatele väljastpoolt ESTA liikmeskonda
(nt pereliikmed) on suvekooli tasu 600 kr.
Registreerimine kuni 2. juulini 2007 e-posti
aadressil eswa@eswa.ee.

Märkida järgmised andmed:

- osaleja nimi
- osaleja kontaktandmed: e-post, telefon ja aadress
- arve saaja nimi ja aadress (kui arve saaja erineb osalejast).

Täiendav info telefonidel 503 3218 (Milli Kikkas) või
565 5297 (Helen Peeker).

Maret Maripuu:

riik on kodu, kus on palju pereliikmeid

„Aga lauda koristama ma küll ei hakka“, ütleb sotsiaalminister Maret Maripuu, kui näeb ajakirjaniku kaasa toodud pika objektiiviga fotokaamerat. Töölaud on üleni kaetud dokumentidega, millega tutvumiseks peab minister aega leidma. Minister on küsimusteks hoolikalt valmistunud, vaid aeg-ajalt täpsustab paberitest mõnda olulist fakti, sest toetumist uuringutele peab ta väga tähtsaks. Intervjuu Maret Maripuuga leiab aset 6. juunil kell 17.15.

Kas ministril ongi nii pikad tööpäevad?

Täna on ju väga lühike! Tavaliselt kestab tööpäev tükk aega kauem.

Millega on Teie päevad täidetud?

Sotsiaalministeeriumi valitsemisalas on kolm suurt valdkonda – tervis, pere- ja sotsiaaling ning tööala, nii et tööd jagub küllaga ja varakult koju ei pääse. Valdonna suurust näitab ka see, et sotsiaalministeeriumi eelarve on üle 40% riigi eelarvest. Uue ministrina olen ennast eri teemadega kurssi viinud, läbi lugenud olemasolevad arengukavad. Kohe ametisse astudes toimusid kahjuks aprillisündmused. Seejärel tuli väga kiiresti vastu võtta sotsiaalministeeriumi arengukava, millele järgnesid vaidlused riigieelarve strateegia üle. Sisseelamise aeg on olnud kiire, korraga tuleb palju infot ja olen pidanud väga kiiresti otsuseid langetama. Kuigi mulle meeldiks rohkem analüüsida ja arutada.

Kas uuel ametikohal oli Teie jaoks üllatusi?

Kuna olen nii kaua poliitikas olnud, siis aimasin ette, millega tegu ja kuhu ma satun. Selles mõttes üllatusi ei olnud.

Siis võib-olla avastasite enda jaoks midagi huvitavat?

Eks kogu see valdkond on väga huvitav. Sotsiaalministeeriumi tegevusvaldkond puudutab igapäevast elu. Ja iga eluetapi suhtes on inimesel oma emotsioon: kas on sul omal lapsed, eakad sugulased või eri vanuses tuttavad. Tööle tulles nägin, kui palju häid ja kasulikke programme on selles majas algatatud ja välja läinud, nt terviseprogrammid. Ja nüüd, kui ma olen kohtunud Euroopa ministritega, võin öelda, et sellistes küsimustes nagu perepoliitika alused, vanemahüvitis, loodav nn isapuhkus, oleme Euroopas eestkõnelejad. Kui Euroopas imetletakse Eesti majandus- ja maksupoliitikat, siis ka perepoliitika üle on meil põhjust uhkust tunda. Aga ka perepoliitikas on, kuhu edasi minna. Väikelapsed ja paljulapselised pered on juba riigi tähelepanu all, nüüd peaksime mõtlema, kuidas olla toeks täiesti tavalisele Eesti perele, kus on üks kuni kaks last, et seesama keskmine pere otsustaks kolmanda lapse saamise kasuks. Tähtis on, et pered oleksid terved, et neil oleks rõõm silmis ja et lastel oleks hea Eestis elada – siis on ka riik tervem.

Millistele meetmetele olete mõelnud?

Hetkel konkreetseid meetmeid veel ei ole. Koalitsioonilepingus on küll kirjas mõned toetused, mis otseselt puudutavad ka keskmist Eesti peret, kus on üks-kaks last, nt tulumaksusoodustus alates esimesest lapsest, lastetoetuse diferentseerimine, lapsetoetuse määra

kasv. Kui aga rääkida muudest meetmetest, siis kõigepealt tuleb olukorda analüüsida ja teha uuringutega kindlaks, mida on vaja.

Toetate sotsiaaluuringuid?

Väga palju poliitilisi otsuseid tehakse emotsioonidest lähtudes. Aga kui lubadusi hakatakse ellu viima, siis tuleb analüüsida, milline on nende mõju, kas nad täidavad oma eesmärgi. Näen sotsiaalvaldkonnas suurt vajadust teha koostööd sotsiaalteadlastega, et hinnata seda, mida üks või teine otsus endaga kaasa toob. Sest minu arust on sotsiaalministri kõige raskem ülesanne teha õigeid valikuid piiratud ressursside juures. Neid valikuid on kergem teha siis, kui on käepärast konkreetsetel uuringutel põhinev analüüs. Üks meede võib tunduda väga ilus, kuid võib-olla teine annab sama tulemuse, seejuures tunduvalt odavamalt. Sotsiaalvaldkonnas on ju alati raha puudu, tähtis on olemasolevat targalt kasutada.

Kas raha juurde ei saaks? Või Reformierakonna põhimõtted ei luba sotsiaalvaldkonnale raha juurde anda?

Järgmise aasta eelarves tuleb sotsiaalvaldkonnale raha juurde 21%. Kasv läheb eelkõige pensionite, ravikindlustuse, peretoetuste jt kulude katteks. Raha laialijagamisel on Reformierakonna põhimõtte alati olnud, et sotsiaaltoetuste eesmärk peab olema tegelike abivajajate toetamine. Parim sotsiaalpoliitika on toimiv majanduspoliitika, mis toodab juurde ressursi, mida jagada. Kindlasti ei toeta ma

sedä, et luua mingile väikesele grupile hetkeks väga hea elu teiste inimeste tulevase heaolu arvel. Otsuseid, mida mina teen, ei pea kinni maksma minu laps, need peavad olema jätkusuutlikud. Näiteks tahaksime ju tihti ka oma koju osta mitmeid asju, aga samas peame otsa otsaga kokku tulema ja valikuid tegema. Nii on ka riigiga, ainult et siin on rahasumma suurem ja ka pereliikmeid on rohkem.

Kui me praegu mõningaid probleeme rahapuuduse ettekäändel ei lahenda, siis tulevikus kasvavad kulud palju suuremaks.

Siin on meie ees jälle konkreetsed valikud, mida tuleb teha analüüside põhjal ja just pikemat perspektiivi silmas pidades. Ei tohi teha otsuseid emotsioonide pinnalt, öeldes, et kui me nüüd sellesse valdkonda ei panusta, siis midagi võib juhtuda. Peab olema kindel teadmine, et seda on vaja ja millised on tagajärjed aastate pärast, kui me praegu ei finantseeri ühte või teist valdkonda konkreetse summa ulatuses. Valitsuse eesmärk on, et meie inimesed elaksid paremini, kauem ja õnnelikumalt. Kõike, mida selle jaoks teha saab, ka tehakse, aga peame olema kindlad, et raha on sihipäraselt kasutatud. Ja me peame tegema valikuid – kõige jaoks kahjuks ei jätku.

Millised on Teie arvates kõige tõsisemad sotsiaalprobleemid, millega kindlasti tuleks praegu tegelda?

Esimene ja üks peamistest on iive. See on küsimus sellest, kaua me kestame. Valitsusliidu programmis on eesmärk saavutada positiivne iive sündimuse kasvu ja eluea pikenemise läbi. See on võimalik siis, kui meie elukvaliteet on hea ja olemas kõik tegevused, mis seda toetavad. Vaieldamatult oluline teema on tervishoiupoliitika, et arstiabi oleks kvaliteetne ja kättesaadav.

Täiesti omaette teema on puuetega inimesed. Peame rohkem puuetega inimesi ühiskonna ellu kaasama, keegi ei tohi jääda kõrvale ainult sellepärast, et tal on puue. Iga inimene Eestis on väärtus. Iga inimene, kellele me saame pakkuda kvaliteetset elu, on õnnistunud. Mida rohkem suudame puuetega inimesi tööturule tuua, luua selleks võimalusi, seda kvaliteetsemaks peavad nad oma elu ja seda õnnelikum on ka riik. Ettevalmistamisel on uus puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus. See seab puuetega inimeste toetuse suuruse sõltuvusse konkreetse inimese vajadustega kaasnevatest lisakuludest. Ka rehabilitatsioonil lähenetakse siiani kõigile ühtmoodi, oleks vaja rohkem individuaalset lähenemist.

Kas pärast seaduse jõustumist võib öelda, et puuetega inimeste lisavajadused on praegusega võrreldes paremini kaetud?

Ma tahaks küll seda loota. Vaevalt küll seadusemuudatus kõik puuetega inimeste probleemid Eestis lahendab, aga ma usun, et sammuke paremuse poole saab astunud. Meil on veel pikk tee käia.

Puuetega inimesed ja eakad tahavad ikka ja jälle teada, kas toetus tõuseb realselt või kas pensionist jätkub.

Riik suurendab pensione igal aastal 1. aprillil. Jutt, et inflatsioon sööb pensioni ära, ei vasta päriselt tõele, sest pensionid tõusevad igal aastal vastavalt hindade ja palkade keskmisele tõusule. Hinnad tõusid 2006. aastal võrreldes 2005. aastaga 4,4%, pensionid suurenesid aga 12,2%. 1. juulist suureneb pensioni baasosa 250 krooni ja rahvapensioni määr 150 krooni. Niisiis on tõus märgatav. Häda on aga selles, et algne pension, millele on hakanud nüüd lisa tulema, oli väike. Tööle on asunud sotsiaalkindlustuse reformi komisjon, kus tahame üle vaadata pensionide indekseerimise ja arutada ka seda, kuidas pensioni solidaarsusosa suurendada. Nii et ma arvan, et nelja aasta pärast on see, mida valitsusliit oma programmi võttis – pensioni kahekordistamine – saanud teoks.

Oluline on välja töötada selline süsteem, mille puhul pension ei sõltuks poliitilistest

lubadustest. Pensionäridel peab olema kindlus, et pension kasvab hindadega samas tempos. Mida ma ka ametisse astudes ütlesin – riiki iseloomustab kõige paremini see, kui hästi elavad meie lapsed ja meie eakad. Ja kui saame öelda, et lastel ja eakatel on Eestis hea elada, siis ma arvan, et oleme hea tulemuse saavutanud.

Lisaks rahale vajavad inimesed igasuguseid teenuseid. Mis on plaanis sotsiaalteenuste osas?

Sotsiaalteenuste osas on meil sellel aastal plaanis välja töötada uus hoolekandeseadus. Muudatusi on vaja, kuna mitmed kohalike omavalitsuste osutatavad sotsiaalteenused on seadusega reguleerimata. Tahame parandada ka hoolekandeteenuste kvaliteeti ja kättesaadavust. Hoolekandeteenuste ja sotsiaalabi osutamisel peab abi olema kättesaadav abivajajale võimalikult elukoha lähedal ja lähtuma abivajaja vajadusest. Selleks tuleb täpsustada kohaliku omavalitsuse rolli hoolekande korraldamisel ja rahastamisel ning ühtlustada pakutavate sotsiaalteenuste kvaliteeti. Rehabilitatsiooni paremaks korraldamiseks tuleb täpsustada nii teenuse eesmärk kui sihtrühm. Töötame välja ka variante võrgustikutöö parandamiseks. Kogu tegevus on suunatud sellele, et inimene tuleks ise toime ja saaks võimalikult hästi hakkama, aga selleks peame talle pakkuma erinevaid teenuseid. Ka selles vallas püüame muutuda tänapäevasemaks ja paindlikumaks, et reageerida vajadustele kiiremini.

Omavalitsus on üks partner, milliseid partnereid on veel sotsiaalministeeriumil nende tegevuste elluviimisel?

Sotsiaalministrina võin ütelda, et kõik inimesed on minu partnerid. Pean väga oluliseks koostöö jätkumist ülikoolidega teadmis põhiste otsuste tegemisel. Mul on rohkesti sotsiaalpartnereid – Eesti Puuetega Inimeste Koda, Eesti Liikumispuudega Inimeste Liit, Eesti Arstide Liit, Eesti Haiglate Liit, Eesti Apteekrite Liit, Eesti Suurperede Liit, Eesti Kolmikute Liit, Eesti Pensionäride Ühendus jt. Osaga neist olen juba kohtunud ja koostöös kokku leppinud. Lugesin kokku – sotsiaalpartnereid on sotsiaalministeeriumil ümmarguselt 7000. Sellepärast ma ütlen, et meie partnerid on kõik inimesed sõltuvalt teemast või probleemist. Meil on kokkulepe, et kaasame suuremad partnerid enne, kui läheme ühe või teise otsusega valitsusse ja sealt edasi Riigikokku.

Suitsetamise puhul hakkasid 5. juunist kehtima uued piirangud, aga palju räägitakse ka vajadusest karmistada alkoholipoliitikat.

Jah, koalitsioonilepingu järgi on alkoholipoliitika väljatöötamine valitsusliidu üks prioriteete ja see on ka sotsiaalministeeriumi ülesanne. Kui nukrad on numbrid! Alkoholi tarvitavad järjest nooremad: vähemalt korra elus on 10–13-aastastest lastest end purju joonud 60%, 14–15-aastastest pool tarvitab vägijooke vähemalt kord nädalas. Ei saa nagu jaanalind pista pea liiva alla ja öelda, et probleemi ei ole. Praegu arutatakse elavalt, kas tuleks karmistada üleestilist alkoholi müügi poliitikat. Aga kui juba praegu ei tohi seaduse järgi alaealistele alkoholi müüa ja alaealised ei tohi ka alkoholi juua, siis kust nad ikkagi pudeli kätte saavad? Mida me saame koos politseiga ette võtta, et lapsed alkoholi kätte ei saaks? Alkoholimüügi vastu alaealistele tuleb rakendada nulltolerantsi, selles olen veendunud.

Teine asi, mis on minu arvates väga oluline, on hoiakute muutmine. Alkoholi tarvitamine on noorte seas trendikas. Kahjuks tuleb müügile üha rohkem ka sellised siidreid ja *long-drinke*, mida noored ei peagi alkoholiks, sest ei tunne selles ära alkoholi maitset. Me kõik mäletame, kuidas Jorh-Aadriel Kiir ennast oma väikevenna ristsetel purju jõi. Joomisele järgnes pohmelus ja Tootsi ravikuur – see võttis alkoholi tarvitamise isu kauaks ära. Täna mahedad alkohoolsed joogid sellist kibedat mälestust ei jäta. Hoiakute muutmisel

on ka vanematel palju ära teha. Kui rääkida suitsetamisest, siis on juhtumeid, kus vanemad toovad oma lapsele kingiks puhkusereisilt vesipiibu, mõtlemata sellele, et see on ettepanek lapsele hakata suitsetama. Uuest aastast tõuseb tubaka- ja alkoholiaktsiis, mille üks eesmärk on, et noorte rahakott neile suitsu ja alkoholi ei võimaldaks. Ja loomulikult tuleb läbi arutada, missugused on mõistlikud piirangud reklaamile, mis ei soodustaks varjatud alkoholireklaami. Kõikide piirangute-keeldude puhul peab vaatama, mida on reaalne ellu viia ja kas neil on ka tegelik mõju.

Palun kirjeldage, kuidas Teie jaoks möödusid pronkssõduri teisaldamisele järgnenud päevad, milliseid järeltunde olete nende sündmuste põhjal teinud.

Järeldus, mida tuleb teha, on see, et kõige tähtsam on teineteise märkamine ja teineteisest hoolimine. Me peame ise aru saama ja suutma teist keelt kõnelevatele eestimaalastele selgeks teha, et meie igapäevamured on suuresti samad. Eesti riigi areng ja käekäik on tähtis, see avaldab mõju igale siin elavale inimesele. Üks oluline õppetund oli see, et peame rohkem märkama enda kõrval teisi inimesi, rohkem omavahel suhtlema. Aga mis oli minule oma valdkonnas selle karmi kogemuse positiivne pool, oli see, kui hästi töötas meie meditsiiniline personal – kiirabi, arstid, õed, haiglad. Neid loobiti kividega, kui nad läksid abi andma, aga abivajajaid hätta ei jäetud. Kuigi see oli ka enne teada, et meedikud teevad oma tööd pühendunult ja hästi, tuli see nüüd eriti ehedalt ilmsiks.

Tervishoiutöötajad on kahtlemata tunnustuse ja palgatõusu ära teeninud. Aga küsiks, mida on plaanis teha, et muuta atraktiivseks töötamine sotsiaalteenuste sektoris?

Sel aastal tõusid hoolekandeesutuste töötajate palgad ligi 25% ehk 1000 krooni võrra. Loomulikult ei ole see piisav, kui vaatame, kui kiiresti teistes sektorites palgad eest ära liiguvad. Üheks eesmärgiks teenuste kvaliteedi tõstmisel on teenuse eest õiglase hinna maksmine, mis arvestab kõiki kulukomponente. Palk on väga oluline komponent ja ka võimalused koolitusteks ning ühiskonna tähelepanu ja tunnustus. Ma arvan, et sotsiaaltöötajad on need inimesed, kelle motivatsioonipaketiga tuleb tõsiselt tööd teha, et nende ind ei raueks. Kõikide teiste valdkondade seas on see valdkond üks minu prioriteete.

Nii et on võimalik, et sotsiaaltöötajate päeval, kui ühise kuupäeva suhtes kokku lepatakse, minister meid tervitab?

Loodan, et sotsiaaltöötajate päeva tähistamise täpne kuupäev lepatakse peagi kokku, sest see on hea võimalus mul teie kõigiga kohtuda ja mõtteid vahetada.

Kindlasti väärib sotsiaaltöötajate töö ühiskonnalt suuremat tunnustust ja äramärkimist. Üsna tihti on nii, et seda, mis toimib, peetakse loomulikuks ega märgata. Ja kui abi on saadud, siis unustatakse kõige olulisem asi – öelda aitäh. Aga ma usun, et oma südames on kõik need inimesed, keda sotsiaaltöötajad on eri juhtumite puhul jälle raja peale aidanud, väga-väga tänulikud. Nüüd on nii riigi kui ka kohaliku omavalitsuse ülesanne vaadata, kuidas sotsiaaltöötajaid toetada.

Küsimusi esitas Regina Lind

Eestkostjaks olemise kohustus ja selle vormistamine

Olen ühe kliendi eestkostjaks, kes viibib hooldekodus ööpäevaringsel hooldamisel.

Eestkostjaks olemine pole olnud kerge. Mina kui ametnik ei pea seda ka õigeks. Seda juba sellepärast, et kui inimesel ei ole lähedasi ja tervis veab alt, ei tähenda see, et nüüd peaks eestkostjaks hakkama inimene, kes selliste inimestega tegeleb.

Üldjuhul on vaja eestkostjat kohe, kuna inimesel pole lähedasi ja tema õigusi ja huve peab kaitsma.

Eestkostjaks olemine ei ole ainult paberi vormistamine, siia kuulub ka eestkostetava vara haldamine. Kõige raskemaks peangi varade haldamist (hea, kui neid poleks). Vara tuleb säilitada ja hallata, st maksta kommunaalmakse. Olen küll korterid välja üürinud, kuid kunagi ei saa olla kindel, et nende eest üüri tasutakse. See nõuab aega ja pidevat kontrollimist. Nagu oleks see minu isiklik huvi. Tegelikult ei ole.

Eelmises Sotsiaaltöö numbris pani mõtlema artikkel, milles kirjutati eestkostest ja selle vormistamisest ning väideti, et eestkostja ei tunne huvi oma eestkostetava vastu.

Tõepoolest ei tunne huvi, kuna eestkostetav ei ole minuga kuidagi seotud ja ma olen pidanud hakkama poolvägisi füüsilisest isikust eestkostjaks. Tagatipuks veel haldama vara ja olema rehabilitatsiooniplaaniga nõus. Loomulikult olen nõus ja väidan, et see asutus, kus ta viibib, on talle kõige sobilikum. Sest tavapärases keskkonnas ta ju oli ja proovis hakkama saada iseenda ja lastega, kuid ei tulnud oma eluga kuidagi toime.

Lisaks sellele, et olen eestkostja, pean arvestama ka sellega, et eestkostetaval on lapsed, kes ei ole veel täisealised, kuid täisealisteks saamisel peab KOV garanteerima neile elamispinna.

Emal on küll korterid, kuhu nad saaksid tagasi tulla, aga sinna on 12 aastat aega ja ei ma tea, kas suudan hallata seda vara, mis kuulub minu eestkostetavale.

Samuti ei tea ma, kas teen õigesti, kui müün maha ühe korteri, mis ei ole kõigi mugavustega ja asub eramajas, kus ta neli perekonda. Selle korteri kordategemine nõuab investeeringuid, aga minul puudub raha, et seal fassaadi remontida, katust uuendada ja vesi sisse tuua. Leian, et see nõuab minult palju aega ja pidevalt tähtaegadest kinnipidamist, mida pean tegema töö ja oma pere kõrvalt.

Ei saa eestkostest ka ära öelda, kuna ennem peab olema uus füüsilisest isikust eestkostja.

Leian, et see töö võiks olla tasustatud. Paljud asjad teen oma rahakoti arvel, mida ei saa kuskilt tagasi küsida. Eestkostjaks määramine võiks olla natuke teisiti korraldatud, eestkostjaks võiks saada vormistada ka eestkostetasutust, mitte ainult üksikisikut.

Krista Levina,

Haapsalu linnavalitsuse
puuetega isikute kaitse spetsialist

Eestkostega seotud aktuaalseid probleeme

Andra Olm
justitsiminis-
teeriumi
eraõiguse
talituse nõunik

Eestkoste näol on tegemist õiguse väga vana instituudiga. Üldjuhul mõistetakse eestkoste all õiguslikult reguleeritud mitmekülgset hoolitsemist inimese eest, kes oma igapäevaste toimingutega hakkama ei saa ning, kui asi puudutab alaealisi, ka lapsevanemad seadusliku esindajana ei tegutse. (Schwab 1999). Seega on eestkoste mõte ja eesmärk kaitsta piiratud teovõimega alaealiste ning täisealiste isikute isiklikke ja varalisi õigusi ning huve. Eestkostja on eestkostetava seaduslik esindaja, kelle tegevusest sõltub suuresti eestkostetava olukord, kuna oma piiratud teovõime tõttu ei ole eestkostetaval reeglina võimalik ise enda huvide eest välja astuda. (Perekonnaseaduse eelnõu seletuskiri 2007).

Eestkoste õiguslik regulatsioon sisaldub kehtivas õiguses **perekonnaseaduse** 11. peatükis. Käesolevaks ajaks on aga välja töötatud ning värskestelt Riigikogu poolt menetlusse võetud ka uus perekonnaseaduse eelnõu (edaspidi eelnõu), milles sisalduv eestkoste ja hoolduse osa on kehtiva õigusega võrreldes ilmselt kõige põhjalikumalt ümber töötatud perekonnaõiguse valdkond.

Eestkoste regulatsiooni ümbertöötamise vajaduse tingis kehtiva perekonnaseaduse

äärmiselt väike regulatiivsus ning eestkoste ja eestkostjate tegevuse üle järelevalve teostamise struktuuri ebaefektiivsus.

Eestkoste regulatsioon on ära toodud eelnõu III osas.

Eestkostet puudutavaid sätteid sisaldab ka **tsiviilkohtumenetluse seadustik** (edaspidi TsMS) eeskätt eestkoste määramisega seotud küsimustes ning **sotsiaalhoolekande seadus** (edaspidi SHS) eestkosteasutuste töö korraldamise küsimustes. Eestkostega on tihedalt seotud ka **tsiviilseadustiku üldosa seaduses** (edaspidi TsÜS) sisalduv teovõime regulatsioon, kuna TsÜS § 8 lõike 3 kohaselt eeldatakse, et isik on piiratud teovõimega, kui ta vaimuhaiguse, nõrgamõistuslikkuse või muu psüühikahäire tõttu ei suuda kehtvalt oma tegudest aru saada või neid juhtida ning talle on määratud kohtu poolt eestkostja.

Käesoleva artikli eesmärk ei ole pakkuda ulatuslikku eestkoste käsitlust, vaid lahti kirjutada üksikuid praktikas enim segadust tekitanud probleeme ning põgusalt tutvustada uue perekonnaseaduse eelnõuga eestkoste regulatsioonis tehtud olulisemaid muudatusi. Lähemalt käsitletakse eestkosteasutuste ülesandeid, eestkostja vastutust ning eestkoste seotust teovõimega.

Eestkosteasutus ja järelevalve eestkostja tegevuse üle

1995. a perekonnaseaduse kohaselt on eestkosteasutuseks üldjuhul kohaliku omavalitsuse sotsiaalosakond või -talitus ning eestkosteasutuse ülesandeks eeskätt eestkostjate üle järelevalve teostamine. Samas on sagedased juhud, kus füüsilisest isikust eestkostjat ei ole ühel või teisel põhjusel määratud ning eestkostja ülesandeid täidab seesama eestkosteasutus. Sellisel juhul puudub eestkosteasutuse kui eestkostja funktsioonide täitja tegevuse üle igasugune järelevalve, mida ei saa põhimõtteliselt õigeks pidada. (Perekonnaseaduse eelnõu seletuskiri 2007). **Eelnõu kohaselt on kehtivas õiguses kasutatav termin eestkosteasutus asendatud kohaliku omavalitsusega**, kellel on oma struktuuriüksuste kaudu kohustus täita eestkoste korral-

damisega seotud ülesandeid. Sisulist muudatust see terminoloogiline täpsustus endaga kaasa ei too.

Kehtiva perekonnaseaduse kohaselt ongi eestkosteasutuste üks peamistest ülesannetest eestkostjate üle järelevalve teostamine, mis seisneb eestkostjatele teatud tehingute tegemiseks nõusoleku andmises ning eestkostjate aruannete kontrollimises. Perekonnaseadus näeb ette mõningate tehingute tegemiseks eestkostjale eestkosteasutuse poolt nõusoleku andmise paragrahvis 99, ning kuna vanematel on lapse seadusliku esindajana eestkostja volitused, siis ka vanemad peavad nimetatud paragrahvis loetletud tehingute tegemiseks eestkosteasutuselt nõusolekut taotlema.

Perekonnaseaduse § 101 kohaselt esitavad eestkostjad eestkosteasutustele igal aastal aruande oma ülesannete täitmise kohta. Eestkosteasutused peavad eestkostjatelt nimetatud aruannet nõudma ja selles sisalduva info korrektsust ja õiguspärasust kontrollima. Paraku selgus justiitsministeeriumi eraõiguse talituse poolt 2005. aasta veebruaris Eesti suuremate linnade ja valdade eestkosteasutustes läbi viidud küsitlusest, et nimetatud aruandeid igal pool ei nõuta ega kontrollita.

Perekonnaseaduse § 99 lõikes 1 toodud **tehingute piirangute** mõte seisneb selles, et eestkosteasutus saaks hinnata võimalikke riske, mis loetletud tehingutega eestkostetavale (või lapsele) kaasneda võiksid, lähtudes seejuures eestkostetava parimatest huvidest. Kui eestkosteasutusel on põhjendatud kahtlus, et eestkostja võib eestkostetava varaga tehtud tehingust tulu saada või tehinguga oma positsiooni eestkostetava suhtes muul moel kuritarvitada, siis ei tohiks eestkosteasutus sellist tehingut lubada. Kui aga on ilmne, et tehing on eestkostetava huvidega kooskõlas, siis ei tohiks ka eestkosteasutus tehingut keelata. Iga eestkosteasutuse otsus peaks sõltuma konkreetsetest asjaoludest ning asjassepuutuvatest isikutest. Vastutuse piiri on siinkohal äärmiselt raske määrata. Leian, et eestkosteasutus võib osutada eestkostetava vara kuritarvituse korral vastutavaks eeskätt sellisel juhul,

kui oli ilmne, et tehing riukuks eestkostetava huve, kuid selleks on siiski nõusolek antud. Eelnõu erisuseks võrreldes kehtiva õigusega on siinkohal asjaolu, et luba tehingute tegemiseks ei tule eelnõu kohaselt taotleda mitte eestkostetasutusele, vaid kohtult, ning lisaks on ka vanemate õigused laste suhtes veidi vähem piiratud kui kehtivas õiguses. Eelnõu paragrahv 131 sätestab, et vanem vajab kohtu luba osal neist juhtudest, mil luba eestkostetava nimel tehingu tegemiseks vajab ka eestkostja, kuid ei vaja luba siiski kõigil juhtudel, mil seda vajab eestkostja.

Eelnõuga muutuvad eestkostetasutuste ülesanded oluliselt. **Eelnõu kohaselt on eestkostjate üle järelevalve teostamine allutatud kohtutele.** Kohtuliku järelevalve süsteem kehtis Eestis juba enne Teist maailmasõda ning oli ette nähtud ka 1940. aasta tsiviilseadustiku eelnõus. Kohtulik järelevalve aitab eestkostetava põhiõiguste kaitset, sh tema varaliste huvide kaitset paremini tagada kui praegune järelevalve eestkostetasutuste poolt, kus sageli ei tööta juriidilisi teadmisi omavad isikud. Sellele argumendile on osalt viidanud ka eestkostetasutused ise, märkides, et sotsiaaltöötajad ei ole pädevad hindama lapse varaga tehtavate tehingute majanduslikku ning õiguslikku otstarbekust. Lisaks on rõhutatud praegu eksisteerivat vastuolu, kus eestkostetasutused on samal ajal nii sotsiaalteenuse pakkujad kui ka eestkostjad/eestkostjate üle järelevalve teostajad, mis võib mõnes situatsioonis kaasa tuua huvide konflikti. Kohtulik järelevalve aitab eeldatavasti sellist huvide konflikti vältida. (Perekonnaseaduse eelnõu seletuskiri 2007). Ka Saksamaal kehtib analoogne kontrolli süsteem. Eestkostekohus võib eestkostjat nõustada, võib temalt igal ajal eestkostetava isiklike olude kohta teavet nõuda ning nõuab eestkostjalt aruandeid eestkostetava vara valitsemise kohta. Lisaks on eestkostekohtul pädevus anda eestkostjale luba kindlate tehingute tegemiseks. (Lüderitz 2005, 395–396)

Eelnõu jõustumisel kantakse eestkostetasutuste järelevalvefunktsioon seega kohtutele üle, kuid **eestkostetasutuste ülesandeks**

jääb jätkuvalt teatud juhtudel eestkostja ülesannete täitmine ning samuti vajadusel **kohtule eestkoste seadmiseks vajalike andmete esitamine ja arvamuse avaldamine.** Tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 523 kohaselt kogub ja esitab eestkostet vajava isiku elukohajärgne valla- või linnavalitsus kohtu korraldusel kohtule eestkoste seadmiseks vajalikud andmed. Valla- või linnavalitsus annab menetluses oma arvamuse, muuhulgas selle suhtes, keda määrata eestkostjaks ja eestkostja ülesannete muutmise või eestkostja muutmise kohta. Seega on kohaliku omavalitsuse otsustada muuhulgas ka see, kas peetakse õigemaks pakkuda eestkostjaks füüsilist isikut või asutust. Kahtlemata on kummalgi variandil omad eelised ja puudused ning seega tuleks lähtuda iga konkreetse otsuse puhul juhtumi asjaoludest.

Eestkostetasutustel on tekkinud küsimus **eestkoste teostamise alguse momendist.** Tsiviilkohtumenetluse seaduse § 557 lõike 3 kohaselt annab eestkoste seadmise määrus eestkostjale eestkostetava esindamise õiguse, kuid eelnõu § 176 lõike 1 kohaselt täidab kohalik omavalitsus eestkostja ülesandeid kuni eestkostja määramiseni. Seega tekivad vastavalt eelnõule kohalikul omavalitsusel eestkostja kohustused juba eestkostet vajavast isikust teadasaamisest ning nende ülesannete täitmiseks ei ole vaja kohtumäärust oodata. Kohalik omavalitsus on aga kohustatud informeerima kohut eestkostet vajavast isikust ning eelnõu jõustumisel peab kohus sellisest situatsioonist teada saades ka ise algatama eestkoste seadmise ning mitte jääma ootama eestkostetasutuse ettepanekut.

Nii kehtiva õiguse kui eelnõu kohaselt saab isiku **eestkostjaks määrata ainult tema nõusolekul.** Ehkki mõnes Euroopa riigis ning ka Eesti 1940. aasta tsiviilseadustiku eelnõu kohaselt nähakse eestkostja ülesannetes avalikku kohustust, mida iga kodanik on seadusest tulenevalt kohustatud täitma, ei peetud sellist lahendit eelnõu jaoks otstarbekaks – on üsnagi väheusutatav, et selline pealesunnitud kohustus aitaks tagada eestkostetava huvide parema kaitse. Kui

lapsel (või eestkostetavale, kuna täisealiste eestkostele rakendatakse enamikku laste eestkostet puudutavaid sätteid) ei õnnestu leida sobivat füüsilisest või juriidilisest isikust eestkostjat, siis on eelnõu § 176 lõike 2 kohaselt **lapse eestkostjaks tema hariliku viibimiskoha järgne kohalik omavalitsus**. Samuti reguleeritakse nimetatud paragrahvis eestkostja staatus juhul, **kui laps asub elama teise kohaliku omavalitsusse**. (Perekonnaseaduse eelnõu seletuskiri 2007). Eelnõu § 176 lõige 3 sätestab, et lapse hariliku viibimiskoha muutumisel võivad tema esialgse viibimiskoha järgne valla- või linnavalitsus ja uue viibimiskoha järgne valla- või linnavalitsus kokku leppida, et eestkostja ülesandeid täidab uue viibimiskoha järgne valla- või linnavalitsus. Kokkuleppe saavutamiseni täidab eestkostja ülesandeid lapse esialgse viibimiskoha järgne valla- või linnavalitsus. Esialgse viibimiskoha järgsel valla- või linnavalitsusel on õigus nõuda, et kohus määraks eestkostjaks lapse uue viibimiskoha järgse valla- või linnavalitsuse, kui esialgse viibimiskoha järgse valla- või linnavalitsuse edasi eestkostjaks jäämine ei ole kauguse tõttu või muudel kaalukatel põhjustel lapse huvides. Kehtiv perekonnaseadus nimetatud küsimust ei reguleeri.

Eestkostja vastutus

Eestkoste puhul on kahtlemata üheks väga oluliseks küsimuseks eestkostja vastutusega seonduv. Eestkostja vastutuse osas võib tinglikult eristada kaht vastutuse vormi: vastutus eestkostetava tegevuse eest ning vastutus eestkostja enda tegevuse eest. Viimasel juhul võib omakorda eristada vastutust eestkostja aktiivse tegevuse (näiteks eestkostetava vara kuritarvitamine) või tegevusetuse (eestkostja kohustuste unarusse jätmine) eest. **Eestkostja vastutust eestkostetava tegevuse eest** reguleerib võlaõigusseaduse (edaspidi VÕS) § 1053, mille lõige 1 sätestab, et alla 14-aastase isiku poolt teisele isikule õigusvastaselt tekitatud kahju eest vastutavad, sõltumata alaealise süüst, tema vanemad või eestkostja. Sama paragrahvi lõike 2 kohaselt vastutavad vanemad või eestkostja sõltumata teo toime pannud noore süüst ka

14–18-aastase isiku poolt teisele isikule tekitatud kahju eest, kui nad ei suuda tõendada, et nad on teinud kõik, mida saab mõistlikult oodata, et ära hoida kahju tekitamist. Vaimse puude tõttu eestkoste alla antud piiratud teovõimega isikute puhul on vastutuse regulatsioon sarnane 14–18-aastaste alaealiste osas rakendatava regulatsiooniga. VÕS § 1053 lg 5 kohaselt vastutab vaimse puude tõttu eestkoste alla antud piiratud teovõimega isiku poolt teisele isikule õigusvastaselt tekitatud kahju eest isiku eestkostja, kui ta ei suuda tõendada, et on teinud kõik, mida temalt saab mõistlikult oodata, et ära hoida eestkostetava poolt kahju tekitamist. Kui kahju tekitamise eest vastutab ka eestkostetav ise, eeldatakse, et nende omavahelises suhtes on vastutavaks eestkostja. Eeltoodust on näha, et enamasti on eestkostetava poolt kahju tekitamisel vastutavaks isikuks eestkostja, välja arvatud juhul, kui ta suudab tõendada, et on omalt poolt kõik teinud, et kahju tekitamist ära hoida. Siinkohal on vaidluse korral tõlgendamise küsimus, millisel moel eestkostja konkreetses olukorras oleks pidanud tegutsema, et seda kahju ennetamiseks piisavaks pidada.

Lisaks eestkostetava tegevusele **vastutab eestkostja ka oma tegevuse või tegevusetuse eest**. Perekonnaseaduse § 98 lõike 2 kohaselt on eestkostja kohustatud hoolitsema eestkostetava ja tema ülalpidamise eest ning lähtuma oma tegevuses eestkostetava huvidest. Perekonnaseaduse § 102 lõige 1 näeb ette, et kui eestkostja jätab oma ülesanded täitmata või ei täida neid nõuete kohaselt, lõpetab kohus eestkostja volitused eestkosteasutuse nõudel. Muid erinorme kehtivas perekonnaseaduses eestkostja ülesannete täitmata jätmise või puuduliku täitmise kohta ei ole. Eestkostja poolt tegevusetusega tekitatud kahju korral on huvitatud isikutel võimalik esitada kahju hüvitamise nõudeid võlaõigusseaduses toodud üldistel alustel. Kui aga eestkostja on oma aktiivse tegevusega eestkosteõigust kuritarvitanud, siis võib kõne alla tulla ka eestkostja kriminaalvastutus. Karistusseadustiku § 171 näeb ette, et eestkoste- ja hooldusõiguse kuritarvitamise eest, suurendades eestkostetava

või hooldatava vara arvel oma vara või tegutsedes muul viisil eestkostetava või hooldatava varaliste või isiklike õiguste või huvide vastaselt, karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega. Selliste kuritarvituste eest kriminaalkaristuse kehtestamine on kahtlemata põhjendatud, kuna eestkoste seadmisega usaldatakse eestkostetav koos kogu tema varaga eestkostja hoolde ning sellises usaldusolukorras on igasugused kuritarvitused lubamatud. Ka Saksamaa perekonnaõiguses on rõhutatud, et eestkostetava vara valitsemine eestkostja poolt peab olema täielikult omakasupüüdmatu. Nii on eestkostjal keelatud vara kasutamine enda kasuks. (Lüderitz 2005, 388).

Eelnõus on eestkostja vastutus reguleeritud eraldi paragrahvi. Eelnõu § 179 kohaselt on eestkostja eestkostetava seaduslik esindaja, kellel on õigus ja kohustus hoolitseda eestkostetava isiku ja vara eest. Eestkostja ei või oma kohustuste täitmist panna kolmandale isikule, peab küsima ja arvestama eestkostetava arvamust eestkoste teostamisel, kui see on lapse vanust ja arengutaset arvestades asjakohane ning peab alaealise vara valitsema hea eestkostja hoolsusega. Eelnõu § 179 lõikes 5 on erinevalt kehtivast õigusest spetsiaalselt välja toodud, et eestkostja vastutab oma kohustuste süüalise rikkumisega tekitatud kahju eest. Eelnõuga täpsustatakse ka eestkostja kohustust hoolitseda lapse isiku eest (§ 182) ning kohustust valitseda eestkostetava vara (§ 183).

Täisealise isiku üle seatud eestkoste puhul tuuakse eelnõu paragrahvis 206 täiendavalt välja kohustus kaitsta eestkostetava varalisi ja isiklike õigusi ning huve, muuhulgas kohustus hoolitseda selle eest, et eestkostetav saaks vajalikul määral ravi- ja sotsiaalteenuseid. Lisaks on sama paragrahvi 2. lõikega sätestatud eestkostja kohustus teatada kohtule ja valla- või linnavalitsusele asjaoludest, mis võimaldavad eestkoste lõpetada. Sama kehtib asjaolude kohta, mis võimaldavad eestkostja ülesandeid piirata või laiendada.

Teovõime mõiste eestkoste probleematis

Täisealise eestkoste regulatsioon on lahutamatu seotud **teovõime mõistega**. Täisealiste eestkoste reformimise vajadus tuleb osaliselt uue TsÜS-i jõustumisel teovõime muutunud kontseptsioonist. (Perekonnaseaduse eelnõu seletuskiri 2007).

TsÜS § 8 lõige 3 sätestab, et kui isikule, kes vaimuhaiguse, nõrgamõistuslikkuse või muu psüühikahäire tõttu ei suuda kehtvalt oma tegudest aru saada või neid juhtida, on määratud kohtu poolt eestkostja, siis eeldatakse, et isik on piiratud teovõimega. Seega loetaksegi isiku teovõime piiratuks, kui talle on määratud eestkostja. Seda, millised õigused isikule alles jäävad, otsustab kohus eestkostjat määrates. TsMS § 526 lg 2 punkti 4 kohaselt märgitakse eestkostja määramise määruses, kas ja milliseid tehinguid võib piiratud teovõimega isik teha eestkostja nõusolekuta. Kohtu kaudu on võimalik eestkostet ka taastada. Nagu eelmises punktis mainitud, on eelnõu kohaselt eestkostja kohustatud teada andma, kui kaob vajadus eestkosteks või see vajadus väheneb.

Eestkosteasutused on esitanud küsimuse ka **piiratud teovõime ja allkirjavõime eristamisest**. TsÜS § 8 lõike 2 kohaselt on alla 18-aastaselt isikul (alaealisel) ja isikul, kes vaimuhaiguse, nõrgamõistuslikkuse või muu psüühikahäire tõttu kehtvalt ei suuda oma tegudest aru saada või neid juhtida, piiratud teovõime. Seega olukorras, kus isikul puudub psüühikahäire ning tegemist on üksnes füüsilise puudega ja sellest tulenevalt ei saa isik tehinguid teha, ei ole tegemist piiratud teovõimega ning isikule ei ole vaja määrata eestkostjat.

Viidatud allikad

Schwab., D. (1999). Familienrecht. 9. Auflage. München, 371

Perekonnaseaduse eelnõu seletuskiri. (2007). http://www.riigikogu.ee/?page=pub_ooc_file&o_p=emsplain&content_type=text/html&file_id=95813 (15.06.2007)

Lüderitz, A. (2005). Perekonnaõigus. Tallinn: Juura, 395–396

Poolteist aastat tööturuteenuste ja -toetuste seadust

Kerstin Peterson

sotsiaalministeeriumi tööturu osakonna peaspetsialist

Artikli eesmärk on anda ülevaade 2006. a 1. jaanuaril jõustunud tööturuteenuste ja -toetuste seaduse (TTTS) rakendamisest¹: seaduse saamisloost ja selle üldistest põhimõtetest. Taustana tuuakse ära 2006. a peamised statistilised näitajad. Aktiivsete tööturumeetmete põhiliste näitajatega paralleelselt on analüüsitud esimesel rakendumisaastal esile kerkinud probleeme ning vajakajäämisi.

Seaduse kujunemisloost ning üldistest põhimõtetest

Praegu kehtiva TTTS-i eelkäijateks olid 2000. a 1. oktoobril jõustunud tööturuteenuse seadus ning tööturuteenuste ja -toetuste seadus². Nimetatud seaduste peamine eesmärk oli suurendada aktiivsetes tööturumeetmetes osalevate inimeste arvu. Selleks pikendati töötuba- abiraha maksmist 180 päevalt 270 päevani ning muudeti tööturuteenuste saamise võimalus laienes ka pikaajalistele töötutele³. Tööturuteenuste seadusest tulenevalt hakati pakkuma ka uut tööturuteenust – kutsenõustamist.

TTTS väljatöötamist tingis suuresti 2003. a sotsiaalministeeriumi ning tema koostööpartnerite algatatud tööturumeetmete kontseptsiooni koostamine, mille eesmärk oli Eesti tööturuseaduste kaardistamine ning ettepanekute tegemine olukorra parandamiseks, sest kehtivad seadused ei motiveerinud osutama teenuseid tööturuteenuste vajadustest lähtudes. Rõhuasetus oli tööturuteenuste aktiveerimisel ning tööturuteenuste pakkumisel individuaalse lähenemisega igale töötutele, ennetamaks pikaajalist töötust. Põhiliseks ideeks oli suunata inimesed toetustelt tööle.

2004. a kinnitatud tööturumeetmete kontseptsiooni otseseks tulemuseks oli 1. jaanuaril 2006 jõustunud TTTS, mis asendas varasemad tööturualased seadused. TTTS reguleerib töötutele, tööotsijatele ning tööandjatele tööturuteenuste ja -toetuste osutamist. Tuginedes tööturumeetmete kontseptsioonile, on seaduse põhimõteteks individuaalne lähenemine⁴ igale kliendile ning juhtumikorralduse⁵ rakendamine tööturu riskirühmade⁶ suhtes. Nende põhimõtete rakendamine võimaldab varasemast paremini keskenduda teenustepõhise lähenemise asemel vajadustepõhisele lähenemisele, mille puhul pakutav tööturuteenus lähtub teenuse vajalikkuse asjatundlikust hindamisest ning konkreetse kliendi vajadustest. Et seda

¹ Põhjalikum ülevaade tööturuteenuste ja -toetuste seaduse sisust on antud ajakirja Sotsiaaltöö numbris 6/2005.

² Esimeseks tööturugu reguleerivaks seadusandlikuks aktiks oli 1994. aastal vastu võetud tööturuteenuste ja -toetuste seadus.

³ Varasema seaduse alusel osutati aktiivseid tööturumeetmeid vaid tööturuteenuste saavatele töötutele.

⁴ Individuaalne lähenemine seisneb individuaalse tööturuteenuste koostamises, milles kaardistatakse takistused, mis tõkestavad inimese tööle rakendamist, ning koos TTA-s töötava juhtumikorraldajaga kavandatakse meetmed, mida tuleb tööturuteenuste saamiseks lahendamiseks rakendada.

⁵ Juhtumikorralduse põhimõte on kliendi probleemide lahendamine algusest lõpuni ühe juhtumikorraldaja poolt, kes vajadusel kaasab sellesse protsessi teisi koostööpartnereid.

⁶ Seadus määratleb riskirühmad (TTTS § 10 lg 5), kelle tööturule sisenemist takistavate probleemide lahendamine on kõrgendatud tähelepanu all.

eesmärki paremini täita, laiendati seadusega ka oluliselt osutatavate teenuste ringi⁷. Uuendusena on seadusesse lisatud *sobiva töö* mõiste, mille eesmärk on kaitsta töötusperioodi esimestel kuudel töötut talle ebasoodsate tööpakkumiste eest ning töötusperioodi pikenedes rõhuda enam tööle rakendumisele. Karmistatud piirangut õigustab asjaolu, et mida kauem on inimene tööta, seda raskem on tal tööturule naasta, mistõttu on rõhk asetatud aktiivsele tööotsingule.

Statistika lühiülevaade

Viimaste aastate kiire majanduskasv on kaasa toonud positiivseid muutusi ka Eesti tööturul. Tööga hõivatute arv ja tööhõive protsent on pidevalt kasvanud. Eriti tuleks siinkohal esile tõsta 2006. aastat, mil hõivatute arv kasvas 6,4% ning hõive 3,7%. Tööhõive Eestis (70,5%) on suurem kui Euroopa Liidu (EL) liikmesriikide keskmine (2006. a oli vastav näitaja 64,7%). Eesti on ületanud isegi EL-i püstitatud Lissaboni eesmärgi aastaks 2010 naiste ning vanemaeliste tööhõive osas. Aastal 2006 ulatus naiste tööhõive 65,1%-ni ning vanemaeliste tööhõive 58,2%-ni.

2006. a jooksul vähenes kiiresti registreeritud töötute arv, mis on alati olnud ligikaudu poole väiksem kui töötute hulk tööjõu-uuringute andmetel. See on nii sellepärast, et kõik töötud ei registreeri ennast Tööturuametis (TTA) töötuks. TTA-s oli 2006. a jooksul arvel 48 167 töötut. 1. jaanuaril 2007 oli töötuna arvel 12 029 inimest, mis on aastatagusega võrreldes 45,2% vähem. Vaadeldes arvel olnud töötuid riskirühmade kaupa, siis TTTS § 10 lg 5 kohaselt kuulus 2006. a riskirühmadesse 32 495 töötut ehk 67,5% kõigist aasta jooksul arvel olnud töötutest. Riskirühma kuulujate osakaal oli suurim Ida-Virumaal (79,7%) ning väiksem Pärnumaal (54,5%).

Võrreldes aastaga 2000, kui Eestis valitses Venemaa majandus- ja finantskriisist tingitud töötuse kõrgseis, on töötute arv kahanenud rohkem kui poole võrra. Soodne majanduskliima, millega kaasnes uute töökohtade loomine ja nõudlus tööjõu järele, on positiivselt mõjunud ka töötusele, langetades selle 2006. aastaks 1990ndate alguse tasemele – 5,9%-ni. Seejuures on kahanenud nii meeste kui naiste töötus. Võrreldes EL keskmisega, on Eestis töötuse tase madalam ja paljudes piirkondades võib rääkida juba tööjõupuudusest. Siiski võib tööpuudust Eestis iseloomustada jätkuvalt mõistega *struktuurne*, mille kohaselt ei ole töötute omandatud haridustase, oskused ning töökogemus vastavuses tööturu kiiresti muutuvate nõuetega. Käesoleval ajal tuntakse tööturul eelkõige vajadust oskustöölise ning spetsialistide järele, samas on aga töötute hulgas suur osa isikuid ainult põhi- või üldkeskharidusega, kellel kutseoskused puuduvad. Ka on Eesti tööpuuduse üks põhilisi probleeme selle piirkondlik iseloom, mille tõttu erineb tööpuudus piirkonniti kolm korda ning maakonniti isegi üle nelja korra.

Seaduse rakendumine 2006. a

Esitatud statistilist ülevaadet aluseks võttes lõi 2006. a üsnagi soodsad tingimused uue seaduse proovilepanekuks. Vaatamata sellele, et töötute üldarv oli vähenenud, võib arvel olevate töötute profiili pidada suhteliselt suuri väljakutseid esitavaks, kuivõrd enamasti on tegu riskirühmadesse kuulujatega. Sellest tulenevalt vähenes teenuste osas näiteks tööturukoolitusel osalejate arv, ent samas suurenes koolitusel osalenud isikute osakaal kõikidest

⁷ Seadus näeb ette kokku 13 tööturuteenust, millest kuus on uued. Uutest teenustest neli – tööruumide ja -vahendite kohandamine, töötamiseks vajaliku abivahendi tasuta kasutada andmine, tugiisikuga töötamine ja abistamine tööintervjuul – on suunatud puudega töötute tööle aitamisele. Samas on puudega töötutel individuaalse tööotsimiskava alusel ligipääs ka kõigile teistele tööturuteenustele. Erinevalt varasematest seadustest, mille alusel täieliku töövõime kaotusega (100%) inimestel puudus õigus tööturuteenustele ja -toetustele, on uues seaduses see piirang kaotatud. Ülejäänud kaks uut teenust on tööharjutus ja tööpraktika, mis on suunatud eelkõige pikaajaliste töötute ning noorte töötute tööturule rakendumise parandamiseks.

2006. aasta jooksul

■ Tööturuametis oli arvel 48 167 töötut, neist 165 töötut õppijana. Töötute arv vähenes võrreldes eelmise aastaga 23 568 töötut võrra ehk 32,9%. Arvel olnud töötutest kuulub tööturu riskirühmadesse 67,5%.

■ töötutoetust sai 20 679 töötut, mis on 42,9% kõigist töötutest

■ tööturukoolitusele suunati 7073 töötut (2781 võrra vähem, kui eelmisel aastal)

■ karjäärinõustamisel osales 8356 töötut (1138 võrra vähem, kui eelmisel aastal)

■ palgatoetusega oli tööl 693 töötut, uusi palgatoetusega rakendunuid oli 238

■ ettevõtluse alustamise toetust sai 283 isikut

■ avalikus töös osales 170 töötut (57 võrra vähem, kui eelmisel aastal)

■ tööpraktikale suunati 676 töötut, kokku 695 korral

■ tööharjutusel osales 446 töötut, kokku 493 korral.

■ tugiisikuga rakendus tööle 60 puudega töötut.

■ tööintervjuul abistati puudega töötut 43 korral.

■ puudega inimesele anti tasuta kasutada 5 tehnilist abivahendit.

■ kohandati 1 töökoht puudega isikule.

Allikas: TTA

arvel olnud töötutest 13,7%-lt 2005. a 14,7%-ni 2006. aastal. Sama suundumust näitas ka osalemine karjäärinõustamises. Siinkohal on oluline ära märkida praeguse süsteemi mõningaid puudujääke karjäärinõustamises, mis peaaugjalikult seisnevad piiratud klientuuris, uuendusi eeldavas metoodikas ning puudulikus koolitussüsteemis.

Varem kättesaadavatest tööturuteenustest oluliselt tagasihoidlikum oli uute teenuste – tööharjutuse, tööpraktika ning puudega inimestele suunatud teenuste – osutamise maht. Osaliselt võib selle põhjuseks olla hea praktika vähesus. Oma mõju on avaldanud ka teenuse osutajate piiratud hulk (mis on probleemiks eelkõige tööharjutusteenuse puhul) nii üldise madala valmisoleku kui seadusest tulenevate piirangute tõttu, mis on takistanud teenuse vajalikus mahus osutamist. Loetletud põhjused viitavad parandamist vajavatele aspektidele nii riigi (näiteks vajadus teenuse osutajate ringi laiendamiseks ja paremate toetuskeemide väljatöötamiseks), TTA (protseduurilise korralduse efektiivsemaks muutmise) kui ka teenuse osutajate vaatenurgast (edukad näited, mis julgustavad selle teenuse osutamist jätkama).

Tööharjutuses osales 2006. a 446 töötut, neist mehi 203 ning naisi 243. Teenust osutasid pea kõik TTA osakonnad. Erandi moodustasid need osakonnad, kus teenuse pakujate valmisolek ei olnud piisaval kõrgusel. Teenuses osalejate keskmine vanus jäi 43 eluaasta kanti, mis üldjoontes vastab teenuse eesmärgile pakkuda tööharjutuses osalemist pikemat aega tööturult eemal olnud inimestele ja ka neile, kellel aktiivsel tööturul osalemise kogemus täielikult puudub. Teenus annab võimaluse tööharjumuse ning töökogemuse taastamiseks või tekitamiseks. Riskirühmade järgi osalesid teenuses esmajoones pikaajalised töötud. Aastane kulu tööharjutusteenuse osutamiseks 2006. a oli kokku 2 178 764 krooni, mis teeb keskmiseks kuluks ühe tööharjutaja kohta 4419 krooni.

Tööpraktikale suunati 2006. a 676 töötut, neist naisi 473 ning mehi 203. Teenuses osalejate keskmine vanus oli 37 eluaastat. Seda vanust võib pidada suhteliselt kõrgeks, kuivõrd vastavalt väljatöötatud põhimõtetele oli teenus mõeldud esmajoones noortele töökogemusteta inimestele (näiteks kutsekooli lõpetanutele, kellel puudub praktiline töökogemus). Samas, arvestades asjaolu, et tööturuteenuseid osutatakse individuaalse tööotsimiskava alusel, et sobitada tööturuteenuseid töötajate vajadustega, võib teenuse osutamises just selliste töötutele näha selget seost vajaduse ja lahenduse vahel. See tähendab, et individuaalse tööotsimiskava koostamisel peeti tööpraktikat parimaks lahenduseks leevendamaks takistusi töö-

turule sisenemisel. Positiivse praktikana võib siinkohal esile tõsta näiteid, kus osalemisest tööpraktikas kasvas välja töösuhe sama tööandjaga.

2006. a jooksul oli TTA-s töötuna arvel 4023 puudega isikut, kes moodustasid 8,4% kõigist aasta jooksul arvel olnud töötutest. Erinevate tööturuteenuste, sh nii spetsiaalselt puudega inimestele suunatud kui ka üldiste tööturuteenuste kaudu asus neist tööle 758 inimest, s.o 18,8% kõigist aasta jooksul töötuna arvel olnud puudega inimestest. Seejuures jäi **puudega inimestele suunatud teenuste** osutamine tervikuna puudulikuks. Näiteks 2006. a jooksul kohandati puudega isikutele vaid üks töökoht. Mõnevõrra rohkem osutati töötamiseks vajaliku abivahendi tasuta kasutamise teenust (5). Põhjusi, miks neid kahte teenust nii vähe osutati, on mitu. Seda võis põhjustada teadmatuses tingitud hirm, toe puudumine (näiteks vajadus tellida eksperthinnang olukorras, kus ei ole teada võimalused eksperthinnangu eest tasumiseks), teenuste pikk menetlusaeg jmt. Lisaks nimetatud takistustele on selgunud, et mõningaid puudega inimestele suunatud tööturuteenuseid vajaks ka juba töötav puudega inimene. Paraku jäävad sellisel juhul TTA hoovad liialt lühikeseks, kuna teenuseid on võimalik osutada vaid töötuna arvel olevatele puudega inimestele.

Siiski peaks teadmiste suurenedes ka teenuste osutamine puudega töötutele kulgema senisest ladusamalt ning teenuse saajate hulk suurenema. Puudega inimestele suunatud teenustest on mõnevõrra edukamalt läinud tugisikuga töötamise ning tööintervjuul abistamise teenusel. Neid teenuseid osutati vastavalt 60 inimesele ja 43 korral. Samas on ka siin võimalik parendustegevusega edasi minna, näiteks üle vaadates tugisikuga töötamise teenuse puhul kehtivad töötervishoiu ning -ohutuse tingimused.

Uute teenuste vähese osutamise põhjuseid võib välja tuua mitu. Üldjoontes on need võimalik taandada asjaolule, et momendil rakendatavad meetmed on liialt standardsed olukorras, kus paljud riskirühmadesse kuuluvad töötud vajaks tegelikult spetsiaalselt neile sobitatud ning integreeritud teenust.

Töötute aktiivsetes meetmetes osalemist toetavad **stipendium** ning **sõidu- ja majutustoetus**. Stipendiumi makstakse tööturukoolitusel, tööpraktikal ja tööharjutuses osalevatele töötutele. Sõidu- ja majutustoetust on õigus saada tööturukoolitusel ja tööpraktikal osaleval töötul. Toetust hakati maksuma alates 2006. a (enne seda kompenseeriti vaid transporti, mitte aga majutust) ning mõnevõrra suurendati ka toetussummasid. Olulise muudatusena võib välja tuua asjaolu, et alates 2007. a algusest on kõikidele TTA-s registreeritud töötutele tagatud **ravikindlustus** alates 31. arveloleku päevast. Varasematel aastatel oli ravikindlustus vaid töötutoetuse ja töötuskindlustushüvitise saajatel ning tööturukoolituses ja tööpraktikas osalejatel. Muudatus on oluline eelkõige pikaajalistele töötutele, kuna sageli oli selle riskirühma tööle asumine raskendatud terviseprobleemide tõttu.

Üldisemate arengutena on toetuse teemal väljatöötamisel põhimõtted nii töötutoetuse kui ka stipendiumi määra progressiivseks tõstmiseks, mis võimaldaks paremini toetustel oma eesmärgi täita, lähtudes samas reaalsest tingimustest (näiteks toetuste määrade kehtestamisel võtta aluseks muudatused elukalliduses või kehtestatud alampalgas).

Vajalikud uuendused

Eelnenut kokku võttes võib TTTS-i esimest rakendumisaastat hinnata suhteliselt edukaks, arvestades, et üsnagi edukalt on õnnestunud asuda juurutama uusi tööpõhimõtteid ning teenuseid. Samas on selgunud seegi, et kavandatud tegevused ei pruugi realses elus sama tõhusalt rakenduda, mistõttu tuleb olemasolevat süsteemi muuta paindlikumaks. See kätkeb endas veelgi suuremat rõhuasetust individuaalsusele ning panustamist koostööle eri partneritega, et välja töötada tõhusamalt toimivaid mehhanisme. Parendusvajadus ei puuduta mitte ainult tööturumeetmete sisu, vaid ka tööpõhimõtteid tervikuna, et individuaalne töötusimiskava võimaldaks varasemast tõhusamalt koostada inimese töölerakendamise strateegilist plaani ning läbi kaaluda selle sisu.

Suitsetamise piiramine parandab rahva tervist

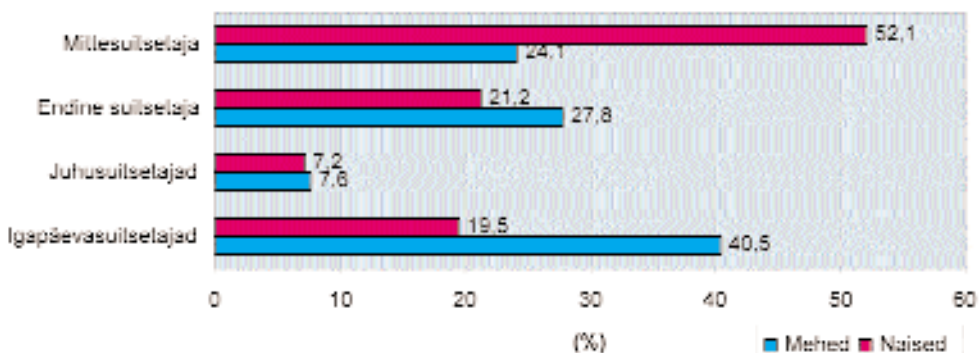
Alates 5. juunist jõustuvad tubakaseaduse sätted, mis piiravad suitsetamist toitlustusettevõtetes.

Kristel Ojala, Tervise Arengu Instituudi tubakaekspert

Suitsetamine on sõltuvushaigus, mis tapab iga teise suitsetaja. Tegemist on sotsiaalmajandusliku probleemiga, kuna see ohustab nii inimeste tervist kui pidurdab riigi majanduslikku arengut. Suitsetamisel on negatiivne mõju mitte ainult suitsetajale endale – see kahjustab kõiki inimesi, kes viibivad keskkonnas, kus suitsetatakse, olgu siis siseruumides või väljas viibides. Seda nimetatakse passiivseks suitsetamiseks.

Olukord Eestis

Eestis on täiskasvanud elanikkonnas 2002. a andmete põhjal arvestuslikult rohkem kui 355 000 iga päev suitsetavat inimest (45% meestest ja 18% naistest)¹, mis moodustab ligi kolmandiku Eesti rahvaarvust. 2006. a läbi viidud Eesti täiskasvanud elanikkonna tervisekäitumise uuringu järgi on olukord Eestis mõningal määral paranenud, aga seda ainult meeste suitsetamise osas (vt joonis 1). Naiste seas on igapäevasuitsetajate suhtarv tõusnud 18%-lt 19,5%-le.² Ligikaudu 2700 surma aastas³ on seotud just suitsetamisega. Seda on meie väikese riigi kohta ilmselgelt liiga palju. Sama on olukord ka meie lõunanaabritel Lätil ja Leedul.

Joonis 1. 16–64.-aastaste suitsetamine (%) soo järgi 2006. aastal

¹ Eesti täiskasvanud elanikkonna tervisekäitumise uuring 2002. a, Tervise Arengu Instituut http://www.tai.ee/failid/Tubaka_olukord_UEN_idele.doc

² Eesti täiskasvanud elanikkonna tervisekäitumise uuring 2006.a, Tervise Arengu Instituut (ei ole veel internetis, kuna tegemist on väga värskete andmetega)

³ Tobacco Control Database <http://data.euro.who.int/tobacco/>

Võrreldes eestlaste suitsetamist meie põhjanaabritega, on Soomes olukord parem, eelkõige meeste osas – seal suitsetab iga päev 27% meestest ning 20% naistest. Rootsis suitsetab 14% 16–84-aastastest meestest ning 19% sama vanuserühma naistest. Samas tuleb Rootsi puhul arvesse võtta nende pikaajalist nuuskatubaka tarbimise kultuuri, mis suitsetamise levimuse andmetes ei kajastu.

Kui rääkida kooliõpilastest, pole ka siin midagi rõõmustavat – kolmandik 13–15 aastastest noortest suitsetab või kasutab muid tubakatooteid (33,2%).⁴ Kui võrrelda meie naabritega, siis Lätis suitsetab või kasutab muid tubakatooteid 37,5% ja Leedus 34% 13–15-aastastest noortest. Seega on olukord Balti riikides enam-vähem sama. Soome ja Rootsi kohta andmed puuduvad.

Riikliku strateegiaga suitsetamise vastu

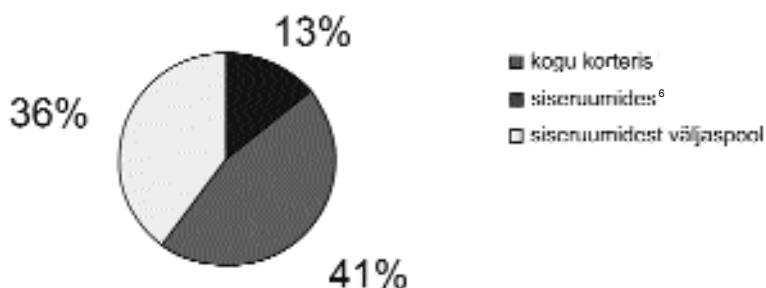
Selleks et vähendada tubaka tarvitamist nii täiskasvanute kui ka noorte seas, näeb Eesti südame- ja veresoonehaiguste ennetamise riiklik strateegia 2005–2020 ette mitmeid tegevusi ja kampaaniaid. Näiteks täiskasvanutele on mõeldud üle aasta toimuv kampaania "Loobu ja võida" ning maakondade haiglates on avatud suitsetamisest loobumise toetamiseks nõustamiskabinetid, kust on võimalik saada sellekohast abi. Noortele korraldatakse selle strateegia elluviimiseks igal aastal võistlus "Suitsuprii klass", mille eesmärk on ennetada või edasi lükata noorte suitsetamist ja et juba suitsetavad noored sellest pahest loobuksid.

Ka passiivne suitsetamine on kahjulik

Suurem osa meist teab, et suitsetamine on tervisele kahjulik, aga suitsetatakse sellele vaatamata ning arvestamata, et suitsetamine kahjustab oluliselt ka mittesuitsetajat. Paraku tuleb paljudel pea iga päev lühemat või pikemat aega viibida ruumides või kohtades, kus suitsetatakse või on äsja suitsetatud. Mõned inimesed suudavad viibida suitsetajatega ühes ruumis küllaltki kaua, ilma et ilmneks suuremaid mõjusid organismile. Teistel tekitab viibimine suitsuses ruumis juba lühikese ajaga halba enesetunnet – kinnine või vesine nina, vesised silmad, aevastamine, köhimine, iiveldus, peavalu jms.

Kui olla pikka aega passiivne suitsetaja, võivad mittesuitsetajat ohustada samad haigused, mis suitsetajarki (kopsuvähk, südamehaigused, astma jt). Kõige ohtlikum on tubakasuitsuses keskkonnas viibimine lastele, sealhulgas ka lootele emaihus. Rasedad naised, kes suitsetavad või viibivad tubakasuitsuses keskkonnas korduvalt, riskivad sellega, et nende rasedus võib katkeda või nende lastel on tulevikus mitmeid terviseprobleeme. Kahjuks võib meie tänapäeval näha rohkesti vastutustundetuid inimesi, kes suitsetavad laste juuresolekul – olgu see siis söögikohas, autos või mujal. Haruldane ei ole ka vaatepilt noorest suitsetavast emast lapsevankriga.

2005. aastal tehtud Haigekassa uuringust selgus, et rohkem kui pooltes Eesti kodudes kannatavad mittesuitsetajad passiivse suitsetamise all (vt joonis 2).⁵

Joonis 2. Kodudes passiivse suitsetamise all kannatavad mittesuitsetajad 2005. a

⁴ Global Youth Tobacco Survey 2002 www.cdc.gov/tobacco/Global/GYTS/factsheets/euro/factsheets.htm

⁵ Eesti Haigekassa www.haigekassa.ee/haigekassa/uudised/2005/?id=20177

⁶siseruumides suitsetamise all on mõeldud suitsetamist korteri mõnes üksikus toas, erinevalt olukorrast kus suitsetaja ei vali kohta ja suitsetab kogu korteris.

Kodudes suitsetamise vähendamine jääb kahjuks suitsetajate südametunnistuse ning mittesuitsetajate endi initsiatiivi asjaks, kuna seadustega on koduseinte vahele väga raske pääseda, et mitte öelda lausa võimatu. Küll aga saame suitsetamist vähendada avalikes kohtades.

Tubakaseadus piirab suitsetamist

2005. aasta juunist hakkas kehtima uus tubakaseadus, mille järgi on keelatud suitsetada laste- ja õppeasutuste ruumides ning nende piiratud maa-alal. Keelatud on suitsetamine ka ühistranspordi ootekojas, jalakäijate tunnelis, korterelamu koridoris, trepikojas või muus üldkasutatavas ruumis.

Eelpool nimetatud tubakaseadus andis vaba aja veetmise kohtadele kaks aastat üleminekuaega, pärast mida pidid hakkama ka neile kohtadele kehtima suitsetamise piirangud. Sellest tulenevalt on alates selle aasta juunikuust suitsetamine keelatud toitlustusettevõtetes, välja arvatud juhul, kui selleks on toitlustusettevõttesse ehitatud üksnes suitsetamiseks ette nähtud suitsetamisruum eriventilatsiooniga või väljaspool siseruume on loodud hooajaline ruumilaiendus. Juhul kui suitsetaja piiranguid eirab, on klienditeenindajal õigus jätta see isik teenindamata ning nõuda tema lahkumist, lisaks võib teda karistada ka rahatrahviga.

Euroopas on juba paljud riigid kehtestanud seda laadi piirangud suitsetamisele toitlustusettevõtetes. Piirangu peamine eesmärk on kaitsta inimesi passiivse suitsetamise eest, eelkõige aga toitlustusettevõtete töötajaid, kes on sunnitud tubakasuitsuses keskkonnas viibima tihti ja kaua aega. Esimesena võttis sellise seaduse vastu 2004. aastal Iirimaa, kellele järgnesid kahe aasta jooksul Norra, Itaalia, Rootsi ning Shotimaa. Sel aastal jõustusid meiega samal ajal muudatused ka Soomes ning alates juulikuust Inglismaal.

Ühelgi riigil pole uue tubakaseaduse elluviimine möödunud valutult. Kõigil on olnud raskusi, sest halvad harjumused ei kao kergelt ning seaduse elluviimise tagajärjel on osa väiksemaid toitlustusettevõteteid läinud pankrotti. Ka Eestis on see seadus kaasa toonud erinevaid arvamusi. Eelkõige on probleemiks, et suitsetajad peavad uut olukorda omaõiguste piiramiseks ning ettevõtjad kardavad, et kui enam ei tohi nende asutuses suitsetada, jääb ka kliente tunduvalt vähemaks. Siiski on ebatõenäoline, et alates 5. juunist jäävad suitsetamist piirava seaduse tõttu toitlustusettevõtted tühjaks. Kõige tähtsam on siiski Eesti rahva tervis ning selle seaduse abil liigume taas sammukese edasi. Jääme lootma, et üleminek uuele korrale on edukas ning nii ettevõtjad kui ka kliendid harjuvad sellega.

2006. aastal avaldatud üleeuroopalisest uuringust selgus, et igal aastal sureb Euroopas passiivse suitsetamise tõttu enam kui 19 000 mittesuitsetavat täiskasvanut. Neist 16 000 puutusid tubakasuitsuga kokku kodudes ja 3000 töökohal. Teaduslikud tõendid viitavad sellele, et kooselu suitsetajaga suurendab mittesuitsetaja kopsuvähi ohtu 25% võrra.

Allikas: minister Maret Maripuu pöördumine 31.05 tubakavabal päeval

Kas pronkssõdur puutub sotsiaaltöösse?

Piire ja tähiseid eirates või neid mitte mõistes on oht sotsiaaltöö missiooni järgimisel ebaõnnestuda.

Marju Selg, Tartu Ülikool

Jah, puutub! Minu jaoks seostub ta alatiseks ka Sotsiaaltööga, sest ajakirja 10. aastapäeva tähistamise konverents oli määratud saatuslikule 27. aprillile 2007. Pealinna sõidu eelõhtul vaatasin üle oma ettekande slaidid ja uinusin seda aimamata. Varahommikul kuulsin öösel Tallinnas toimunust ja ka uskumatuna tunduvat uudist, et pronkssõdur on Tõnismäelt ära viidud. Tunne oli ligikaudu sama, mis 1991. a augustiputši ajal. Tallinna poole teel olles ja autoraadiost uudiseid kuulates mõistsin, et ei suuda esitada ettevalmistatud ettekannet. Mõtted keerlesid õiste sündmuste ümber ja neist otsustasingi Sotsiaaltöö sünnipäeval rääkida.

Sotsiaaltöö missioon on muuta ühiskond sotsiaalsemaks. See on kõike muud kui lihtne ülesanne, sest maailm on korrastatud (või hoopis lõhestatud), piiride ja piiritähistega. Piire ja tähiseid eirates või neid mitte mõistes on oht sotsiaaltöö missiooni järgimisel ebaõnnestuda. Piirid pole sotsiaaltööd käsitlevas kirjanduses kaugeltki tundmatu teema, näiteks tuntud teoreetik Robert Adams kirjutab¹:

„...oleme jõudnud tõdemuseni, et sotsiaaltöötaja ei suuda pakkuda lahendusi keeruliste eluprobleemidele, eriti kui oodatakse lihtsaid vastuseid elu enda poolt tekitatud küsimustele. Selle keeruka läbipõimituse ja määramatuse üks tulemusi on, et sotsiaaltöötaja peab järjest enam tegelema kahe asjaga: mõtisklema mitmesuguste piiride üle ja töötama paljusid piire ületades. /.../„

„Loomulikult pole sotsiaaltöötaja käes piiride idee monopoli – piirid on kätkevad kõigisse inimestega tegelevatesse aladesse. Bioloogid, psühholoogid ja sotsioloogid toetuvad mõistele piirid, eristades indiviide, grupe ja kogukondi, aga osutades ka nende ühisjoontele ja omavahelisele läbikäimisele. On ilmne, et piirid üksnes ei lahuta. Nad võivad aidata erinevustesse selgust tuua ning julgustada suhtlema ja koos tegutsema. Seda on oluline mõista, sest just piiride ideed kasutades suudab sotsiaaltöötaja aidata inimestel oma elu muuta.“

(Adams 2005, 99–100).

Piir on sotsiaaltöös metafoor, ka piiritähis on metafoor, kuid võib ühtlasi olla ka füüsiline objekt. Kui me sotsiaaltöötajana vägivaldselt lõhume, nihutame või püstitame tähiseid, jättes piiride tähenduse koos asjaosalistega lahti mõtestamata, lõhume kellegi terveid maailmu. Sotsiaaltöötaja peab ise olema tundlik piiride suhtes ning tema ülesanne on aidata ka teistel – kogukondadel, gruppidel ja üksikisikutel paremini mõista piiride tähendust, et erinevad inimkooslused oskaksid piiritähistega mõistlikult toimetada.

Pronkssõdur on võimas piirimärk, millel on mitmeid tähendusi ja füüsiline vorm. Paraku

¹ Kahjuks ei saanud sotsiaaltöö-tarkade poolt kirjapandut kasutada ettekannet tehes, teen seda vähemalt nüüd.

Foto: Martin Siplane

unustati tähendused ja suhted ning tegeldi välise ja füüsilisega. 27. aprilli hommikul Sotsiaaltöö aastapäevakonverentsile sõites ja piiride ning piirimärkide üle mõtiskledes meenus näiteid oma territooriumi kiivast kaitsmisest, sulgumisest, formaalse struktuuri, mitte inimsuhete tähtsustamisest.

Paar aastat tagasi korraldas Vainupea külaselts otse mere kaldal imekaunis kirikus külarahva kokkusaamise teemal „Mis on kodu, kus on kodu...”, millest naaberküla põlise suveasukana osa võtsin. Moderaatoriteks olid kutsutud arvamused liidrid pealinnast. Kohaletulnute jutt kaldus taas ja taas oma maatüki või randaminekuõiguse kaitsmisele, keegi oli kellegi piirimärke nihutanud või kellegi maale teeraja tallanud. Kodusoojusest rääkimine jäi kõrvaliseks teemaks. Mida siis õigupoolest kaitsti? Mitte kodu ja peresuhete privaatsust, vaid eraomandit!

Meenub vestlus ühe kooli sotsiaalpedagoogiga. See üle keskea naine, elupõline pedagoog, rääkis vaimustusega oma tööst isadega. Isasid tuleb õpetada kaitsma oma kodu ja pere piire, sest ühiskonnast ja vahetust keskkonnast tuleb nii palju ohtlikke mõjusid: halvad sõbrad, internet jne. Isa olgu see, kes valvab, kes või mis võib liikuda üle perekonna piiride.

Ühe uuringu tarvis viisin läbi intervjuu koolisotsiaaltöötajaga. Küsisin, mis on koolisotsiaaltöötaja ülesanne. Sain vastuseks, et “tegelen sotsiaalsete probleemidega”. “Millised on need sotsiaalsed probleemid?” – “Vaesus, tühi kõht, kui pole õppevahendeid...”. Seepeale tundsin huvi, kes tegeleb koolis suhetega. Vastuseks oli vaikus. Täpsustasin “no näiteks kui lapsed tülli lähevad või kaklevad.” Vastus oli ootamatu: “Siis kutsume politsei, see on tema ülesanne, sotsiaaltöötaja ei tohi sekkuda.” Sotsiaaltöötaja on taandatud tegelema vaesuse märkidega, asjadega, mitte sotsiaalse koolikeskkonnaga. Suhted aga on seadusesilma seksimisobjektiks.

Ka pronksõduri kui piiritähisega võitlusse asudes jäeti rahvuste, kogukondade, gruppide ja indiviidide suhted kahjuks jõustruktuuride klaarida. Piirimärk lõhuti, piire ühendavate-eraldavate suhete tähenduses eirati. Paraku või õnneks pole mälestus- või kultusobjektiks tingimata vaja füüsilist tähist, piisab tähenduslikust kohast. Minu kadunud vanaema askeetlikul taluõuel olid lillepeenrad üksnes sõjas põlenud elumaja asemel, ei kuskil mujal.

Kasutatud allikas

Adams, R. (2005). Working Within and Across Boundaries: Tensions and Dilemmas. Raamatus: R. Adams, L. Dominelli, M. Payne (toim) *Social Work Futures. Crossing Boundaries, Transforming Practice*. Palgrave Macmillan.

Kvaliteetne tööhõive sotsiaaltöötajatele: tunnustuse olemus

Hans van Ewijk Ph.D.
Utrechti Ülikooli (Holland) sotsiaalpoliitika ja sotsiaaltöö professor, Tartu Ülikooli erakorraline professor

Käesolevas ning ajakirja järgmises numbris ilmuvas artiklis arutlen sotsiaalteenuste tunnustamist majandus- ja tööstusharuna ning sotsiaaltöötaja elukutset ja töötingimusi. Arutades neid küsimusi, pööran tähelepanu muutustele ja trendidele ning sellele, milline on nende tegurite panus soovitud tunnustuse saamisenesse. Tunnustamises peitub sotsiaaltöötajate motiveerimise, värbamise ja töö hoidmise võti. Konkreetsed töötingimused on selle kõrval küll olulised, kuid sotsiaaltöötajate arvates teisejärgulised. Üldiselt peavad sotsiaaltöötajad oma töötingimusi üsna heaks, kui välja arvata napp võimalus elukestvaks karjääriks ning elukestvaks õppeks ja tagasihoidlik töötasu. Käesolev artikkel on inspireeritud ja põhineb osaliselt Euroopa uurimisprojektil „Hoolekanne Euroopas: praegused arusaamad ja tulevikusuundumused“ (*Care work in Europe: Current Understandings and Future Directions*), mida finantseeritakse Euroopa Komisjoni viienda raamprogrammi osana ning milles ma rohkem kui kolm aastat tegev olin. Esimeses artiklis käsitlen EL-i kvaliteetse tööhõive küsimusi, sotsiaaltööle väljakutset esitavaid peamisi suundumusi ning sotsiaalteenuste tunnustamist. Järgmises artiklis on rõhuasetus sotsiaaltöötaja tunnustamisel ning töötingimustel.

Kvaliteetne tööhõive EL-is

Tavaliselt keskendub kvaliteetse tööhõive poliitika töötingimustele ja töötajate rahulolule. EL-i tööhõivesuuniste esimeseks prioriteediks on täielik tööhõive ning teiseks kvaliteedi ja tootlikkuse tõstmine töökohal (EC 2003). Viimastel aastatel on korduvalt rõhutatud töö-kvaliteeti töötingimuste tähenduses (ESF, 2007, EU2007DE2007). Euroopa Komisjon on nimetanud järgmisi olulisi tegureid:

- töökvaliteeti mõjutavad sisetegurid
- oskused
- elukestev õpe
- karjääri arendamine
- sooline võrdõiguslikkus
- tervishoid ja -ohutus
- paindlikkus ja turvalisus
- kaasatus ja ligipääs tööturule
- töökorraldus ja töö ning elu tasakaal
- sotsiaalne dialoog ja töötajate kaasamine
- mitmekesisus ja mittediskrimineerimine
- üldine tööjõudlus.

Huvitavaid prioriteete lisatakse Euroopa Liidu erisuunistes, näiteks nii töötajate kui ka firmade ettevõtlikkus, kohanemisvõime ning mobiilsus, inimkapitali arendamine ja deklareerimata töö muutmine regulaarseks töösuhteks (EC 2003). Euroopa komisjoni roheline paber „Tööseaduste tänapäevastamine 21. sajandi väljakutsetega toimetulemiseks“ (*Modernising labour law to meet the challenges of the 21st century*, EC 2006) peab paindlikkust ning kaasavat tööturupoliitikat olulisteks tulevikusuundadeks. Saksamaa eesistumise ajal rõhutavad EL-i töö- ja siseministrid töökvaliteeti kui EL-i põhiprobleemi, mille peamised küsimused on: õiglane tasu, kaitse terviseriskide vastu töökohal, töötajate õigus nõuda oma huvide arvestamist ning osalemist, peresõbralik töökorraldus ja piisav töökohtade arv (EU 2007). Koos on need mõistetavad kui kriteeriumid, mida tööandjad (sotsiaaltöös) peavad täitma. Neist kriteeriumidest lähtudes on huvitav analüüsida eri riikide sotsiaaltööpoliitikat ja -praktikat. Eriti üleminekumaades ning Lõuna-Euroopa riikides ei vasta olukord enamasti või osaliselt neile kriteeriumidele.

Töötajate rahulolu ja kvaliteetse tööhõive uurimispõllul kasutatakse tihti huvitavat mudelit, mille on välja töötanud Karasek (Karasek ja Theorell 1990) ning mida on kohandanud sajad uurijad (Johansson ja Cameron 2002). Karaseki arvates võib rahulolu tööga vaadelda kolmest perspektiivist, milleks on nõuded, tasu ja tegevusvabadus. Mõiste tegevusvabadus tundub olevat eriti paljutõotav. See viitab sellistele aspektidele nagu otsustusõigus, kaasarääkimisõigus, professionaalne areng, ühiskonna toetus ja mobiilsus ning paindlikkus (Johansson ja Cameron 2002, Ewijk 2004, Hansen ja Jensen 2004). Elukutsete puhul, kus domineerib sisemine motivatsioon, on professionaalne tegevusvabadus kvaliteetse tööhõive võti. Euroopa eelmainitud uurimisprojekti „Hoolekanne Euroopas: praegused arusaamad ja tulevikusuundumused“ (Moss 2004) analüüsisid kuue Euroopa riigi uurijad kolm aastat kvaliteetse sotsiaaltöö töötingimusi hoolekande vallas, mille tulemusena valmis ligikaudu 50 aruannet ning tuhandeid lehekülgi informatsiooni laste, eakate ja puuetega inimeste hoolekande kohta (Moss 2004). Projekti lõppkohtumisel kontrollisime tulemusi katseliselt ning sisestasime need kohandatud Karaseki mudelisse (vt tabel 1).

		positiivne		- >	negatiivne	
Nõudmised	Füüsiline pingeline			0		
	Psühholoogiline stress				-	
	Vägivald			0		
	Aja surve				-	
	Töö – eraelu		+			
Tegevusvabadus	Otsustusõigus		+			
	Elukestev õpe					--
	Kaasarääkimisõigus			0		
	Ühiskonna toetus		+			
	Mobiilsus, paindlikkus				-	
	Sisemine motivatsioon	++				
Tasu	Palk				-	
	Töötingimused			0		
	Tunnustus				-	
	Prestiiž					--

Tabel 1.
Kvaliteetse sotsiaaltöö tingimused.

Allikas:
Euroopa uurimisprojekt „Hoolekanne Euroopas: praegused arusaamad ja tulevikusuundumused“ (2004)

1 Roheline paber – Euroopa Komisjoni dokument, mis on mõeldud arutelu ja konsultatsiooniprotsessi algatamiseks konkreetsel teemal. Sellele võib järgneda nn valge paber, mis koondab ametlikke soovitusi ja ettepanekuid (toim).

Olulisim leid oli, et prestiiži, tunnustust ja elukestvat õpet peeti täiesti ebapiisavaks. Väga positiivne oli sisemine motivatsioon. Mobiilsust, palka ja töötempot tajusid laste, eakate ja puuetega inimestega tegelevad hoolekandetöötajad pigem negatiivsena. Rahulolu palgaga erines riigiti. Meie uuringu kõige olulisem leid oli aga see, et hoolekandetööl puudus tunnustus professioni ja majandusharuna. Erandiks oli Taani ning seda meie arvates tugeva sotsiaalpedagoogika eriala traditsiooni tõttu Taanis. Paljudes intervjuudes väideti, et hoolekandetöötajaid tunnustatakse heategijatena, kuid harva professionaalidena. Hoolekanne ja hoolekandeteenused ei kata küll kogu sotsiaalteenuste sfääri, kuid on siiski kõige suurem sotsiaalteenuste valdkond. Professionaalse identiteedi ja enesemääratlemise puudujääk majandusharuna annab tunda ka laiemas mõttes sotsiaaltöös ja sotsiaalteenustes (Adams, Dominelli ja Payne 2002; Dominelli 2004, Keller 2005; Healy 2001; Thole 2002). Sel põhjusel keskendun käesolevas kvaliteediteemalises arutelus sotsiaalteenustele kui sektori ning sotsiaaltöö kui eriala tunnustamisele. Seda tehes võtan taustaks heaoluriigist *tööabiriigiks* (i.k. *workfare-state*) muutumise. Nimetatud protsess muudab sotsiaalteenuseid ning sotsiaalseid elukutseid ning loob uusi võimalusi sotsiaaltöö ja sotsiaalteenuste profileerimiseks. Tugeva sotsiaalse sektori ja elukutse jaoks on vaja olla nende muutuste suhtes ennetav ja avatud. Küps sotsiaalteenuste sektor ja sotsiaaltöö eriala on võimelised muutuste ning uuendusprotsessidega hästi toime tulema ning kasutavad neid oma positsiooni tugevdamiseks.

Kvaliteetne tööhoive ning sotsiaalteenuste kui välja kujunenud majandussektori tunnustamine

Sotsiaalteenused on üks suuremaid ja kiiremini arenevaid sektoreid Euroopa Liidus (Moss 2005). Skandinaavia ja Lääne-Euroopa riikides on 5–10 % tööturul osalevast elanikkonnast hoolekandetöötajad (Ewijk ja Lammersen ning Hens ja Moss 2002). Sellegipoolest ei tunnustata sotsiaalteenuseid kui majandusharu. Sotsiaalteenused jagatakse eri tegevusvaldkondade vahel ning tihti hajutatakse kohalike avalike teenuste ning eraturu sekka (Kröger 2001). Euroopas üldiselt ning enamikus EL liikmesriikides puudub ses suhtes ühine keel ning arusaam sotsiaalteenustest. Ometi on sotsiaalteenused dünaamiline, kasvav, üsna hästi reguleeritud ning mahukas majandusharu (Herczog jt 2006). Kuid sotsiaalteenuseid osutavate töötajate enamus ei näe end olulise ja võimsa ühiskonnasektori esindajatena. Sotsiaalteenustele ning sotsiaaltöö professionaalidele esitab tõsise väljakutse „heaoluriigist tööabi- või aktiveerimisriigiks muutumine“ (EC 2004, EC 2006). Sotsiaalteenuste osutajaid tuleb julgustada looma endale profiili ning kohandama end vastavalt uutele nõudmistele ja võimalustele, mida toovad endaga kaasa praegu toimuvad muutused.

Privatiseerimine. Sotsiaalteenuste privatiseerimisel on erisugused juured. Esimene neist on uue haldusjuhtimise (i.k. *new management*) idee, mis eristab selgelt n-õ tüürimist sõudmisest (Osborne ja Gaebler 1992). Avalikelt võimudelt oodatakse sotsiaalteenuste suunamist, mitte täideviimist. Riik peab olema kokkuhoidlik ning keskenduma suunamisele. Teenuseid võivad pakkuda kasumit tootvad või seda mittetootvad majandusharud. Teine argument on üleilmastumine – seisukoht, et riikidevaheline konkurents nõuab avalike kulutuste piiramist ning paneb suurema vastutuse turule. Kolmas väide on, et üleminek avalikelt teenustelt privatiseeritud teenustele tabab kaks kärbest ühe hoobiga: teenuste privatiseerimine säästab riigieelarvet ja loob konkurentsi, mis annab oma panuse SKP-sse. Kui teenus on avalik, tasutakse selle eest maksudega. Kui see aga on turg, siis tasuvad selle eest tarbijad ja kindlustusfirmad. Viimane argument privatiseerimise poolt on kaitsvast riigist riskivaks riigiks muutumine, mis jõustab oma kodanikke ning turgu olemaks ettevõtlik, dünaamiline ja innovaatiline (Giddens 1991). Praegused kodanikud on üsna hästi haritud, neil on sotsiaalsed ja

kultuurilised pädevused oma eluga hakkama saamiseks ning nad on võimelised erakindlustuse ja tugivõrgustike loomise teel riskidega hästi toime tulema. Mitterahalised teenused, mida pakub avalik võim, selle mõtteviisiga kokku ei sobi. Arvatakse isegi, et see muudab inimesed sõltuvaks riigi poolt pakutavast. Privatiseerimine mõjutab sotsiaalteenuseid EL-i riikides erineval määral. Ühendkuningriigis, Iirimaal ja Hollandis on privatiseerimist juba rakendatud hoolekande eri valdkondades. Teistes riikides tehakse alles esimesi katseid ning neid toetatakse ja nende vastu võideldakse ühel ja samal ajal. On olemas mitmeid privatiseerimisstrateegiaid. Üsna populaarne on isiklik (hooldus)eelarve, mis pakub kindlaksmääratud hooldusvajadusega inimesele vastava rahasumma, mida ta saab ise kulutada tugiteenustele (Moss ja Johansson 2004). Hollandi uurijate andmetel kasutavad inimesed seda eelarvet enamasti oma mitteametlike hooldajate, nagu tütre või lapselapse töö kompenseerimiseks (Ramakers ja Wijngaart 2005, Velzel 2002). Nn Thomase majad said alguse frantsiisiettevõttena väikeste hooldusüksustena, kus kaks inimest pakuvad ööpäevast hooldust umbes kuuete raske puudega inimesele, kes tasuvad selle eest isiklikust eelarvest. Hollandis on need muutunud väga populaarseks ning on nüüd levimas ka teistesse riikidesse. Thomase maju ei takista töötingimused, nagu 24-tunnise tööpäeva keeld ning pühade puudumine, sest nad tegutsevad eraviisiliselt ning nende hooldustöötajad on iseisvad ettevõtjad. Teine privatiseerimisstrateegia toetab omavalitsusi ja kindlustusfirmasid kui sotsiaalteenuste tellijaid. Teenuse osutajad peavad esitama konkursil oma pakumise täpselt määratletud toodete ning kindlate teenustena – ning tihti peavad arvestama Euroopa konkursimäärustega (Wislow 1996). Traditsiooniliselt on sotsiaalteenused organiseeritud kindlatele sihtrühmadele (puudega inimesed, eakad, psüühiliste probleemidega inimesed, lapsed jne) ning alalise eelarvesüsteemi kaudu seotud piirkonna, linna või osaga avalikust sektorist. Avatud pakkumise korral hägustuvad piirid sihtrühmade, kohalike ja piirkondlike teenuste vahel. Kaasaegsed sotsiaalteenused on kliendile orienteeritud teenused, mis loovad ühtlase mänguvälja ja teatud mugavuse hooldusvajadusega inimestele. Privatiseerimise puhul on positiivne, et see pakub sotsiaalteenuste osutajatele võimalust muutuda innovaatilisemaks, riigist ja omavalitsustest sõltumatuks ning luua uusi turge, tooteid ja teenuseid isegi rahvusvahelisel tasandil (Holden 2005). Negatiivne on asjaolu, et sotsiaalteenuste privatiseerimine ohustab professionaalsust ning tekitab rohkem tõrjutuid.

Kodanikkonna aktiveerimine. Euroopa sotsiaalmudeli ja põhiseaduse üle toimuvates debattides tähtsustatakse eelkõige kodanikke. EL peab olema regioon, mida juhivad aktiivsed kodanikud kui majanduskasvu, teadmusepõhise ühiskonna loomist ja sotsiaalset ning jätkusuutlikku ühiskonda arendav jõud (Lisbon European Council 2000, EC 2005, ICSW 2005). On välja töötatud kodanikkonna uus mõiste, mis tundub seisvat kolmel alustalal (Ewijk 2006).

1. **Isiklik vastutus.** See printsiip, mis on üsna populaarne poliitikute seas, põhineb mõttel, et inimesed peaksid ise oma elu- ja töötingimuste, oma käitumise ja suhete eest hoolt kandma. Nad peavad täitma oma kohustusi ja käituma vastutustundlike kodanikena (EC 2005). See ei ole piirideta, vaid tingliku individualismi nõue, mis põhineb sellistel inimväärtustel nagu väärikus, sündsus ja vastutustunne, mille eest võitles Prantsuse revolutsioon. See printsiip põhineb eeldusel, et inimestel on isikliku vastutuse võtmiseks olemas vastavad ressursid. Sel põhjusel peab esimene printsiip olema täielikus vastastikus sõltuvuses kahest järgmisest printsiibist.

2. **Inim- ja sotsiaalsed õigused.** Pääaegu kõik maailma riigid toetavad arvukate deklaratsioonide ja konventsioonidega inim- ja sotsiaalseid õigusi. Sotsiaalsed õigused viitavad eeskätt õigusele omada ligipääsu haridusele, tööle, eluasemele, tervishoiule ning tervislikule keskkonnale ja sotsiaalsele kaitsel, mis hõlmab sotsiaalteenuseid (Ife ja Fiske 2006).

² Frantsiis – ainumüügiõigus, müügi eelisõigus

Tööabiriik toetab küll neid õigusi, kuid seda teatud tingimustel (EC 2004, EC 2005). Kõige olulisem tingimus on, et inimesed peavad täitma kindlaid kohustusi. Kui nad seda ei tee, kaotavad nad oma õigused. Tervisekindlustusmaks või eluaseme üüri mittetasumine tähendab, et kaotatakse ligipääs tervishoiule ning (sotsiaalsele) eluasemele.

3. **Sotsiaalne vastutus.** Sotsiaalne vastutus tähendab kogukonna, ümbritsevate inimeste, nende eest hoolitsemise ja nende toetamise, sotsiaalse õigluse eest vastutamist. See printsiip on lääne heoluriikides ilmselt kõige vähem arenenud. Lääne ühiskondades on viimasel kahel sajandil olnud väga tugevad vabadus ja võrdsus. Emantsipatsiooni ja progressi aastakümned on olnud seotud peamiselt individuaalautonoomia ja võrdsete võimalustega. Unarusse on vajunud vendlus, kogukonnale pühendumine, elu sotsiaalne dimensioon (Etzioni 2001). Nüüdseks on see uuesti Euroopa päevakavas sotsiaalse sidususe kui modernse sotsiaalpoliitika lõöksõna edendamise näol (EC 2000, Lisbon European Council 2000).

Nüüdisaegne kodanikkond muudab sotsiaalteenuste olemust. Sotsiaalteenuseid seostatakse tihti kaitsmise ja inimeste aitamisega. Kaastunne ja heategevus olid – peale revolutsiooni-hirmu ning hirmu nakkushaiguste ja kuritegevuse ees – peamised printsiibid sotsiaalteenuste loomisel. Kaasaegsed sotsiaalteenused keskenduvad peamiselt inimeste aktiveerimisele, luues tugevaid keskkondi ning võrgustikke, kutsudes üles sotsiaalsele vastutusele ning tagades ligipääsu haridusele, eluasemele, tööõhõivele, sotsiaalkindlustusele ja tervishoiule. Nad peavad põhinema kodanike tugevusel, arengul, elavdamisel ning jõustamisel, väljakutseid esitaval majandusharul ning sotsiaaltöö professionaalidel kui sotsiaalse arhitektuuri kunstnikel, sotsiaalsetel pädevustel ning inimeste sidumisel süsteemide ja üksikeisega.

Lokaliseerimine. Kolmas strateegia on vastutuse viimine teenuste osutamise eest riiklikult tasandilt piirkondlikule, eeskätt kohalikule tasandile. Idee seisneb selles, et kaasaegsed sotsiaalprobleemid on seotud kontekstiga, neil on tugev individuaalne ja kogukonna või võrgustiku komponent (Marstrand 1996). Konteksti probleemid nõuavad integreerivat lähene-mist, erinevate sektorite ja teenuste kokkusobitamist. Fookuses peab olema tarbija, mitte üksik teenus või eriala. Sel põhjusel on kohalikud sotsiaalteenused ning kohalik poliitika adekvaatsem kui riiklikud strateegiad ja teenused. Teine argument seisneb selles, et sotsiaalpoliitika ning sotsiaaltöö lokaliseerimine toob need kodanikule lähemale (Etzioni 2001). Riiklikku poliitikat on kohalikul tasandil organiseerunud kodanikel raske mõjutada. Järgmine argument kohaliku ning territoriaalse poliitika poolt on majanduslik. Tänapäeva linnaplaneerijad ja investorid on ülimalt teadlikud linnaosa, piirkonna või linna majanduslikust väärtusest. Kui ümbruskond vaesub, kui seal esineb tõsiseid konflikte või puuduvad vajalikud rajatised, kaotavad investeeringud oma väärtuse. Naabruskonna väärtus ei seisne ainult finantskapitalis ja uhketes ehitistes. Oluline lisaväärtus on sotsiaalne kliima. Suurtes linnades mõõdetakse marginaalsete linnaosade tingimuste parandamise mõju ning võrrel-dakse seda teiste linnaosadega. Mitte ainult riigid, vaid ka linnad ning linnaosad võistlevad omavahel. Teine, osaliselt majanduslik argument, nagu näitab Putnam oma uuringus „Üksinda keegilirajal“ (*Bowling alone*), on see, et kodanike investeeringud naabruskonna ja üksikeis eest hoolitsemisse on väga efektiivsed professionaalse sekkumise vältimiseks (Putnam 2000). Viimane argument on idee, et tänapäeva kodanik tahab elada turvalises ning pingevabas ümbruskonnas. Elustiil on võib-olla kõige olulisem argument elukoha valikul. Inimesed eelistavad elada koos endasarnastega. USA-s on populaarsed taraga ümbritsetud elurajoonid rikastele ning kogu Euroopas ehitatakse terveid külasid ja linnaosi eakatele. Sellele arengusuunale peab vastu astuma dünaamiliste ja turvaliste elupiirkondade eden-damisega, mis takistaks inimesi peitumast turvalistesse linnaosadesse. Sotsiaalteenuste jaoks loob see uusi võimalusi ning uusi lähenemisviise, et edendada elupiirkondade elav-damist ja monitoorimist ning luua kogukonna arenguks ning hoolekandeks vajalik baasin-

frastruktuur. Rohkem on vaja selliseid meetode ja strateegiaid, mis arvestavad kontekstiga ning on integreerivad. Selles valdkonnas on sotsiaaltöötajad muutumas projektijuhtideks ning määndžerideks, kes ühendavad teenuseid ja edendavad koostööd.

Mobiilsus ja migratsioon, integratsiooni küsimus. Mobiilsus kogu oma kompleksuses viitab inimeste suurevale liikuvusele, alustades liikuvusest peredes (rohkem abielulahutusi, rohkem variatsioone ja rohkem muutusi) ning lõpetades liikumisega maailma eri regioonide vahel. See mõjutab traditsiooniliselt tugevaid pere- ja kogukonnasidemeid. Me liigume maailma poole, kus on oluline võime tulla toime nõrkade sidemetega ning erinevate võrgustike ja kogukondadega, mis nõuab üha suuremat sotsiaalset ja kultuurilist pädevust (Putnam 1993, 2000; Taylor 1992; Ewijk 2006). Migrantide vool muudab elanikkonna koosseisu, seda eriti Euroopa suurlinnades. Mobiilsus sisserändajate seas jaotab nad edukateks ja vähemedukateks. Paremale elujärjele jõudnud lahkuvad marginaliseerunud eeslinnadest või piirkondadest ning madalama haridustasemega inimesed jäävad. Sellised protsessid kiirendavad mõningate piirkondade marginaliseerumist ja tõrjutuks jäämist. Seetõttu on muutunud populaarseks uued strateegiad, mis mõjutavad inimeste elama asumist mõnesse piirkonda või on valikulisemad migrantide riiki elama asumise lubamisel või vahel lubades neil asuda elama vaid kindlasse piirkonda. Restriktiivset ehk kitsendavat sotsiaalpoliitikat kasutatakse enamikus Euroopa maades, nõudes sotsiaaltöötajatelt selle rakendamist, kontrollimist, selekteerimist või isegi koostööd illegaalsete migrantide kindlakstegemisel ja riigist väljasaatmisel (Hayes 2006, Hayes ja Humphries 2006). Teisest küljest eeldavad mobiilsus ja migratsioon uusi sekkumisi ja toetavat preventiivset poliitikat, mis uusi migrante sujuvalt kogukonda integreeriks. Selles suhtes pakub integratsiooni valdkond töö- ja ametialase karjääri võimalusi noortele inimestele migrantide seast. Sotsiaalteenuste osutamine ei tegele integratsiooniga mitte ainult teenuseid pakkudes ja sekkudes, vaid on töökohana oma sotsiaalse „atmosfääriga“ ka migrantide ja marginaliseeritud rühmade jaoks võimalus meie ühiskondades ülespoole liikumiseks. Lisaks pakub sotsiaalteenuste osutamine suurt hulka töökohti ja ameteid ning hoolekandes häid võimalusi väheste oskustega tööliste integreerimiseks. Sotsiaalsektor on emantsipatsiooni ning võrdsete võimaluste mõttes üks kõige võimsamaid tegevusvaldkondi, pakkudes teenuseid lastehoolduses ja hoolekandes, mis võimaldab mobiilsust ja migrantide integreerimist tööjõu hulka.

Sotsiaalteenuste uus jõud ja missioon

Healuriigi muutumisel tööabi- või aktiveerimisriigiks (või muutumisel kommunistlikust riigist aktiveerimisriigiks) eksisteerivad dünaamilisema ja parema identiteedi loomiseks uued väljakutsed ja võimalused. Sotsiaalteenuste missiooni peaks kirjeldama kui kodanikel põhinevat sotsiaaltööd, mis toetab ja julgustab isiklikku ja sotsiaalset vastutust ning sotsiaalsete õiguste rakendamist. Suvalises järjekorras on selle põhiülesanded järgmised:

- 1) Inimeste aktiveerimine – nende tagasitoomine töö, hariduse, pere, normaalse elu juurde.
- 2) Sekkumine probleemsetes olukordades, näiteks lastekaitstes ja multiprobleemsetes perekondades.
- 3) Toetada ja edendada sotsiaalset vastutust ning elupiirkondade sotsiaalset sidusust ja elavdamist.
- 4) Inimeste informeerimine ja nõustamine nende õiguste, kohustuste, sotsiaalse kaitse jne osas.
- 5) Inimeste toetamine sotsiaalsete ja kultuuriliste pädevuste arendamiseks.
- 6) Inimeste eest hoolitsemine, hoolekande korraldamine puudega inimestele ja eakatele ning psühhiaatrilise abi vallas.

Sotsiaalteenuseid tuleks enam määratleda kui vahendit, mis võimaldab üleminekul tööabi-

ja aktiveerivale riigile säilitada pühendumist kogukonnale ja selle elanikele.

Tulevikuperspektiiv ja strateegia

Kvaliteetse tööhõivestrateegia jaoks on oluline, et avalik sektor toetaks sotsiaalteenuste muutumist investeerides (ümber)õppesse ja koolitusse, rikastades ning parandades sotsiaaltöö teadmiste baasi ja toetades tüürimisstrateegiaid, mis on sotsiaalteenuste jaoks stimuleerivad ja huvitavad. Üldmainitud kuues põhiülesandes tuleb leida ja täpsustada sotsiaalteenuste sisu. Need ülesanded toetavad riiki ja tema kodanikke olemaks valmis modernse, aktiveeriva riigi tulekuks, mis põhineb kodanikuõigustel, sotsiaalsel õiglusel ning ettevõtlikkusel. Üleminekuks on vaja kujundada toetav, inspireeriv ja säästev riiklik sotsiaalpoliitika. Kahjuks keskendub riigi- ja kohalik võim praegu protsesside reguleerimisele ning jätab sotsiaalsed väljakutsed kodanike ja turgude kanda. Luuakse isegi uusi bürokraatlikke süsteeme teenuste reguleerimiseks. Tüüriva ja sõudva võimu asemel liigume tüüriva ja reguleeriva võimu poole, mis veelgi enam takistab innovatsiooni ja arengut. Me peaksime arendama tüürimisstrateegiaid, mis ergutavad innovaatilisi sotsiaalteenuseid ning toetavad neid uute konfiguratsioonide loomisel turundus- ja avalike strateegiate ning avaliku võimu, valitsusväliste organisatsioonide, avaliku sektori ja kodanike kui mitteametlike hooldajate, vabatahtlike, tarbijate ning elanike vahel. Riik ei tohiks keskenduda üksikasjalikele ja ettekirjutavatele ning reguleerivatele juhtnööridele, vaid juhtimisele ning inspireeriva suuna andmisele, delegerides vastutust ja jättes ruumi otsustusõigusele, mis põhineb usaldusel, mitte kontrollil.

Viidatud allikad

- Adams, R., Dominelli L., Payne, M.** (2002 toim). Social work. Themes, issues and critical debates. 2 ed., Houndmills, Basingstoke, New York: Palgrave
- Dominelli, L.** (2004). Social Work: Theory and Practice for a Changing Profession Malden, MA: Polity Press
- Etzioni, A.** (2001). The Third Way to a Good Society, *Sociale Wetenschappen*, 3. 5–41
- European Commission** (2000). Building an inclusive Europe, Communication from the Commission, (com 2000.79) Brussels: EC
- European Commission** (2003). Council Decision of 22 July 2003 on guidelines for the employment policies of the Member States, Brussels: EC
- European Commission** (2004). High Level Group chaired by Wim Kok, Facing the Challenge. The Lisbon Strategy for growth and employment.
- European Commission** (2005). Europe for citizens 2007–2013, Brussels: EC
- European Commission** (2006). Modernising labour law to meet the challenges of the 21st century. Green Paper, Brussels: EC (COM 708)
- European Social Fund** (2007). A quick guide to EU employment and social policies. Brussels: EC
- EU2007.DE** (2007). Informal meeting of ministers for employment and social affairs Berlin, 18/20 January 2007, www.eu2007.de (12.06.07)
- Ewijk, H. van** (2004). Characteristics of Care and Social Work. *European Journal of Social Education*, 7/2004, Geneva
- Ewijk., H. van** (2006). Changing diversity in social work. *European Journal of Social Education*, 10/11, 31–45
- Ewijk, H. van, Hens, H., Lammersen G., Moss, P.** (2002 toim). Care Work in Europe, Work Package 4, Mapping of Care Services and the Care workforce, Consolidated Report, London: Thomas Coram Institute, London University, <http://144.82.31.4/uk/reports> (12.06.07).
- Giddens, A.** (1991). Modernity and Self-Identity; Self and Society in the Late Modern Age, Cambridge: Polity Press
- Hansen, H.K., Jensen, J.J.,** (2004). Care Work in Europe, Work Package Eight, Work with Adults with Severe Disabilities. A Case Study of Denmark, the Netherlands and Sweden, London: Thomas Coram Institute, London University, <http://144.82.31.4/uk/reports> (12.06.07).

- Hayes, D., Humphries, B.** (2006). *Social Work, Immigration and Asylum. Debates, Dilemmas and Ethical Issues for Social Work and Social Care Practice*. London, Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers
- Hayes, D.** (2006). *History and Context: The Impact of Immigration Control on Welfare Delivery*. Teoses: Hayes, D., Humphries, B. (2006). *Social Work, Immigration and Asylum. Debates, Dilemmas and Ethical Issues for Social Work and Social Care Practice*. London, Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers: 11–28
- Healy, L.** (2001). *International Social Work: Professional Action in an interdependent World*, Oxford and New York: Oxford University Press
- Humphries, B.** (2006). *The Construction and Reconstruction of Social Work*. Teoses: Hayes, D., Humphries, B., (2006). *Social Work, Immigration and Asylum. Debates, Dilemmas and Ethical Issues for Social Work and Social Care Practice*. London, Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers: 29–42
- Ife, J., Fiske, L.** (2006). Human rights and community work: complementary theories and practices. *International Social Work* 49.3: 297–308
- International Council on Social Welfare Europe, ICSW** (2005). *Recommendations on the Future of the European Social Model*, Utrecht: ICSW
- Johansson, S., Cameron C.** (2002). Review of literature since 1990. Job satisfaction, quality of care and gender equality. Consolidated report. London: London University, Thomas Coram Institute, <http://144.82.31.4/uk/reports> (12.06.07).
- Karasek, R. A., Theorell, T.** (1990). *Healthy work: Stress, productivity, and the reconstruction of working life*. New York: Basic Books
- Keller, V.** (2005). *Aider et contrôler. Les controverses du travail social*, Lausanne: EESP
- Knijn, T., Kremer, M.** (1997). Gender and the Caring Dimension of Welfare States: Toward Inclusive Citizenship. *Social politics* 4 (3), 328–361
- Kröger, T.** (2001). *Comparative Research on Social Care; The State of the Art*. Brussels: EC (Soccare)
- Lisbon European Council** (2000). Presidency conclusions, 24.3.2000, 100/1/00.
- Marsland, D.** (1996). *Welfare or Welfare State? Contradictions and Dilemmas in Social Policy*. Houndsmills, Basingstoke, London: Macmillan Press LTD
- Moss, P. (toim), Johansson, S.** (2004). *Care Work in Europe, Work Package 9, Work with Elderly people. A Case Study of Sweden, Spain and England with additional material from Hungary*, Consolidated Report, London: Thomas Coram Institute, London University, <http://144.82.31.4/uk/reports> (12.06.07).
- Moss, P.** (2004). *Care Work in Europe. Work Package 11, Understanding of Care Work in Theory and Practice*, London: Thomas Coram Institute, London University, <http://144.82.31.4/uk/reports> (12.06.07).
- Neményi, E., Herczog, M., Kravalik, Z.** (2006). *Employment in social care in Europe*, Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.
- Osborne, D., Gaebler, T.** (1992). *Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector*, Reading: Addison-Wesley
- Putnam, R. D.** (1993). *Making Democracy work. Civic Traditions in modern Italy*, Princeton: Princeton University Press
- Putnam, R.D.** (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American community* New York: Simon & Schuster
- Ramakers, C., Wijngaart, M. van den.** (2005). *Persoonsgebonden budget en mantelzorg. Onderzoek naar de aard en omvang van de betaalde en onbetaalde mantelzorg*, Nijmegen: ITS
- Taylor, C.** (1992). *Multiculturalism and “The Politics of Recognition”*. Princeton: Princeton University Press,
- Thole, W. (toim)** (2002). *Grundriss Soziale Arbeit. Ein einführendes Handbuch*. Opladen: Leske + Budrich
- Velzel, A. van** (2002). *Vraagsturing: wat kost het je?* Enschede: Wetenschapswinkel Universiteit Twente
- Wislow, G., Knapp, M., Hardy, B., Forder, J., Manning, R., Kendall, J.** (1996). *Social Care Markets: Progress and Prospects*, Open University, Buckingham

Sotsiaalteenuste arengut mõjutavad tegurid Eestis

Jüri Kõre, Tartu Ülikooli sotsiaalpoliitika dotsent, PhD

Sotsiaalkindlustuse ja hoolekande ajalugu uurides võime konstateerida – kõik hea ja edumeelne, mis kusagil tehakse, jõuab varem või hiljem ka Maarjamaale. Oleme sotsiaalkaitse arengult küll mitmetest rahvastest pisut maha jäänud, kuid see mahajäämus annab meile ka mõningase garantii. Uuendused, mis neis valdkondades ette võetakse, jõuavad meieni järeleproovitud kujul, töötava mudelina. Kui kõrvutada meie hoolekandekorralduses ilmnevaid tendentse arengutega naabrite või üleaadsete juures Euroopas, võime täheldada nii sarnasusi kui erinevusi. Sotsiaalteenuste erastamine, indiviidi poolt teenuste rahastamise suurenemine kas otseste tasude või kindlustusmaksete näol, riigi rolli vähenemine ja kohaliku vastutuse kasv teenuste korraldamisel, surve kaasata sotsiaalprobleemidega inimesed suuremal määral tööhõivesse jms, on Eesti spetsialistidele tuttavad ja vähem või rohkem aktuaalsed teemad. Esindades Eestit 2006–2007. a ESN (*European Social Network*) sotsiaalse kaasatuse programmis, olen mitmel korral tundnud kolleegide ärevust oma riigi hoolekandepoliitikas kavandatud muutuste, tegevuse suuremat tulemuslikkust taotlevate nõuete kehtestamise jms puhul.

Võrreldes hoolekande arengut Eestis viimase 15 aasta jooksul sotsiaalkindlustusega, võime märgata hoolekandereformide hilisemat algust ja aeglasemat tempot. Küllap see on suurel määral seotud sellega, et valdkond on noor ja alles täielikult välja kujunemata. Seetõttu ei suuda sotsiaaltöötajad ennast alati vajalikul momendil ka kehtestada. Sellises situatsioonis ei too Krõlovi valmi stiilis orkestrantide istekohtade ümberpaigutamine erilist tulu. Pillide kooskõla on vägagi oluline, aga esmalt peab helitöö olema hea, instrumendid korralikud ja moosekandid väljaõppinud.

Ühe lahendusena hoolekande mõjususe suurendamiseks pakutakse sotsiaaltöö “tungimist” sotsiaalpoliitikasse. Ehk autoreid refereerides, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika peaksid lõimuma (Kiik ja Grønningsæter, 2006). See seisukoht väärrib kindlasti tähelepanu, kuid enne kui pretendeerida sotsiaalpoliitika muutmisele, peaks sotsiaaltöö ise muutuma. Eesti hoolekanne on suures osas vaestehoolekanne, tähelepanu keskmes on vaesus kui probleem ja vaeste (laste ja noorte, perekondade, naiste, eakate, töötute) probleemid. Et osaleda sotsiaalpoliitikas, peaks sotsiaaltöö märkimisväärselt laienema ja teisenema. Laienemine tähendab nii klientuuri kui töötajate arvu kasvu. See nii nõuab kui ka tingib sotsiaaltöötajate suuremat professionaalsust, spetsialiseerumist, koostööd ja tööjaotust. Eesti sotsiaaltöö sisu määrab ära kohalik tasand, omavalitsustegelaste arusaamad. Need arusaamad on väga erinevad, mahtudes laia vahemikku toetamise ja mittemõistmise vahel. Asjaolu, et sotsiaaltöö maal erineb mitmes olulises aspektis sotsiaaltööst linnas, pole sugugi iseenesestmõistetav. Kui kohalik kogukond, erialaorganisatsioonid, klientide esindusorganid vms subjektid ei toeta valla väheseid sotsiaal- ja hooldustöötajaid, võivad need üsna pea muutuda oma ametikoha formaalseteks täitjateks, loobudes oma töö arendamisest ja klientide huvide aktiivsest esindamisest.

TÜ külalisprofessor Hans van Ewijk ja tema kolleeg Raymond Kloppenburg on sotsiaalpoliitika ja sotsiaaltöö õppetooli inimestele selgitanud, et sotsiaaltöötaja professionaalsus koosneb kolmest oskuste tasandist. Esiteks oskus töötada kliendiga: oskus kliendiga kontakti saavutada, orienteeruda probleemides ja keskkonnas, määratleda tema vajadusi, kavandada sekkumist, oskus sekkumisploani ellu viia ja seda edasi arendada. Teiseks oskus olla organisatsiooni liige ja selle esindaja: koostöö partneritega ja võrgustike kujundamine, juhtimine ja juhendamine, poliitika kujundamine ja elluviimine, kvaliteedi juhtimine, planeerimine ja kontroll. Kolmandaks oskus olla sotsiaaltöötaja-professionaal (karjääri kujundamine, esindamine ja esinemine, uurimistöö, uuenduste algatamine).

Sellest loetelust on välja jäetud otsesed erialase töö oskused, st sotsiaaltöö meetodite valdamine, mis on professionaalsuse esmane mõõdupuu. Tuleks ühiselt mõelda, kas tuleks need “kolm vaala” võtta kompetentsipõhise koolituse aluseks ja hiljem ka sotsiaaltöötaja kompetentsuse hindamise mõõdupuuks.

Kasutatud allikad

Kiik, R., Grønningsæter, A. (2006). Sotsiaaltöötaja muutuv keskkonnas. Sotsiaaltöö 4, 17–22

Kloppenburg, R. (19.02.2007). Assessment of competencies. Seminari ettekanne. Tartu.

Inkotuba: Viiratsi vallas mõeldakse inimestele

Uriinipidamatusega inimestele abivahendeid pakkuva MTÜ Inkotuba töötajate arvates võiks Viiratsi vallas toimiv inkontinentsitoodete kompenseerimise ja kohalteometamise kord olla heaks eeskujuks teistele.

Tiina Jurjeva, MTÜ Inkotuba

Uriinipidamatus ehk inkontinents on tahtmatu urineerimine koguses, mis põhjustab sotsiaalseid ja hügieenilisi probleeme. Paljudel juhtudel saab uriinipidamatust kontrollida lihaste treenimise või ravimitega, kui aga sellest ei aita, tuleb kasutada ka uriinipidamatuse puhuks mõeldud uriinipidamatustooteid ehk sidemeid. Eestis kehtib lastele alates kolmandast eluaastast inkontinentsitoodete soodustingimustel müügi limiit 40 tükki kuus. Riigi osalus inkontinentsitoodete rahastamises on 40% tööealistele puuetega inimestele ja eakatele ning 50% lastele, v.a puudega lapsed, kellele kehtib 90%-ne soodustus. (Sotsiaalministri määrus nr 79, lisa 1 Uriini absorbeerivad abivahendid.) Selleks et osta soodustusega tooteid, tuleb võtta perearstilt tõend ja minna sellega sotsiaaltöötaja juurde, kes väljastab isikliku abivahendi kaardi. Alles pärast neid toiminguid saab minna abivahendifirmasse, mis müüb hooldusvahendeid.

Viiratsi vallas töötab uriinipidamatustoodete rahastamisel järgmine süsteem: 40% toote hinnast maksab riik, 30% omavalitsus, 30% jääb inimese omaosaluse katta. Viljandis tegutsevad abivahendite firmadest ainult ITAK ja Inkotuba, kusjuures mõlemas firmas on lahtioleku ajad väga lühikesed. MTÜ Inkotuba teostab toodete müüki üle Eesti ja annab pidamatusealast konsultatsiooni (vt www.kuivaks.ee). Lisaks sellele, et Viiratsi vald maksab kinni osa toodete hinnast, käivad valla sotsiaaltöötajad ise Viljandi Inkotoas – nad ostavad kõigile soovijatele mähkmeid ja jagavad need valla elanikele. See teeb inimeste elu oluliselt lihtsamaks!

Viiratsi vald Viljandimaal

3800 elaniku

94-l inimesel on hooldaja, puudega inimesi kokku 356

~ 850 pensionäri

20 inimest kasutab riikliku kompensatsiooni inkontinentsitoodetele

Kevadel 2007 käis artikli autor vestlemas Viiratsi valla sotsiaaltöötajatega, et vahendada ajakirja Sotsiaaltöö lugejatele nende kogemusi. Vestluses osalesid Viiratsi vallavalitsuse sotsiaalspetsialist **Doris Nagel** ja Viiratsi vallavalitsuse vanem sotsiaalspetsialist **Ülle Lepik**.

T.J.: Kuidas pidamatuse probleemidega inimeste abistamise süsteem teil tööle hakkas?

Viiratsi sotsiaaltöötajad: Asi algas sellest, et inimesed ei raatsinud inkontinentsitoodeteid osta. Ikkagi kallis ja uus asi, kas nad on ikka head... inimesed on ju uue suhtes umbusklikud. Aga seitse-kaheksa aastat tagasi otsustasime, et teeme proovi: las inimesed harjuvad ostma neid tooteid riigi ja valla kompensatsiooniga. Niisuguseks see süsteem meil jäigi. Meie korjame vajajatelt abivahendi kaardid ja toome Inkotoast igäihele isiklikult talle sobivad mähkmed. Inkotuba esitab meie koondarve. Selleks et harjutada inimesi pidamatuse korral vahendeid kasutama, oleme võtnud neid kaasa mitmesugustele koosolemistele, teinud presentatsioone. Puudega inimestele, kellel on hooldaja, on ette nähtud sotsiaaltöötaja koduvisiit, mille käigus mõnikord samuti pakume seda varianti.

Kuidas teil abivahendite jagamine käib?

Meie oleme vahendajad Inkotoa ja elanike vahel. Toome tooteid Inkotoast ja hooldajad käivad vallavalitsuses toodetel järel. Kindlasti anname alguses inimesele proovi-da mitut sorti mähkmeid, et ta saaks otsustada, mis talle kõige paremini sobib.

Miks te selle süsteemiga alustasite? Teile tuleb ju tööd juurde.

Ikka selleks, et propageerida õiget hooldamist. Inimestel on nii raske oma hoolealustega toime tulla. Ja vallavalitsus igati toetab meie ettevõtmisi. Meie vald on korraldanud spetsiifiliste abivahendite toomist koguni välismaalt. Näiteks toodi ratastoole Soomest. Loomulikult jagatakse neid abivajajatele tasuta. Üks põhjustest oli ka see, et poed, mis müüvad abivahendeid, on tihti lahti inimestele ebasobival ajal, meie aga oleme tööl kauem.

Kust te saate selliseid toredaid mõtteid?

Ikka mujalt järele uurides. Näiteks oleme proovinud ka sooja toidu kojuviimist. Kuid maal elavad inimesed üksteisest väga kaugel. Pika sõidu ajal toit loksus ja jahtus ära. Bensini ja söögitegemine läks ka liiga kulukaks. Aga järgi sai proovitud.

Mis põnevaid projekte on teil veel käsil?

Korraldasime kord kahe nädala jooksul memmekeste toomise poodi ja apteeki. See teenus on mõeldud neile, kelle juures buss ei käi ja kes ei saa muidu liikuma. Neid ei ole kuigi palju.

Sellel aastal toetame prillide ostu 50% ulatuses. Toetus on ei ületa 1000 krooni. Kui inimene vajab mingeid eriti kalleid prille,

siis sotsiaalkomisjon vaatab selle soovi läbi ja otsustab, kas toetada ostu või mitte.

Eelmisel aastal sai proovitud hambaravi toetamist. Jällegi mitte üle 1000 krooni aastas. Seda toetust jagatakse sissetuleku järgi. Samuti toetame hambaproteeside valmistamist kuni 2500 krooniga kolme aasta kohta. Hambad on päris tõsine probleem, inimesed ei saa tihti selle pärast tööle, et neil pole hambaid.

Tegelikult on ka meie pensionärid hakkanud. Nad käivad üritustel, ekskursioonidel. Juba aastaid oleme korraldanud neile igal suvel mõne väljasõidu. Kahel aastal oleme käinud Lätimaal. Viiratsi pensionäridel on ka omad klubid ja seltsid.

Mis teeks teie töö lihtsamaks?

Häid näidiseid võiks rohkem olla. Meil on küll igasuguseid reklaame, kuid pildil näevad asjad teistmoodi välja. Tegelikult oleks igas maavalitsuses vaja ühte korralikku abivahendite näidiste tutvustamise kohta, stendi või tuba. Oleks hea, kui tootjad tuleksid ise kohale ja tutvustaksid elanikele oma uusi tooteid. Praegu inimesed lihtsalt ei tea, mida tahta. Nad ei tea, kust otsida informatsiooni abivahendite kohta. Nii ei jää neil midagi muud üle, kui proovi-da uriinipidamatuse probleemiga ise hakka-ma saada, midagi leiutada. Tegelikult on see raha niivõrd väike, et inimesed kindlasti võiksid lubada endale pidamatusetooteid. Ka sotsiaaltöötajatel puudub info abivahendite valiku osas. Oleme näinud Soomes, kui palju toredaid asju seal müüakse, millest meil pole aimugi. Oleme käinud ka messil, vaadanud pakkumisi, uurinud katalooge.

KOMMENTAAR**MTÜ Inkotuba tegevjuhi kt Pirjo Vaarmaa kommentaar**

Õppides sotsiaaltööd ja hiljem töötades puuetega inimeste ning eakatega olen märganud, et Eestis keskendutakse sageli liigselt probleemidele. Samas võiks ja tuleks pöörata rohkem tähelepanu sellele, mis on hästi. Seetõttu pidasin vajalikuks tublides kohalikest sotsiaaltöötajatest artikli koostamist ja ilmutamist ajakirjas Sotsiaaltöö. Omal poolt soovin tunnustada Viiratsi vallajuhte ja töötajaid selle eest, et nad on ühiselt leidnud hea praktika oma piirkonna pidamatusprobleemiga inimeste abistamiseks.

Artiklist selgub mitu olulist momenti: Eesti inimene, kes kannatab pidamatuse all, ei tule või ei ole ise võimeline abi küsima, mistõttu on tähtis, et teda ümbritsevad spetsialistid oleksid teadlikud pidamatuse mõjust elukvaliteedile ja oskaksid soovitada õiget hooldamist.

Erivajadustega klientidel – eakatel ja puuetega inimestel – on rohkesti väljaminekuid ja sageli leitakse, et mähkmed on kallid. Jah, tõesti võib öelda, et riigi kompensatsioon 40% ulatuses ei ole piisavalt suur toetamaks õiget hooldust. 60% asemel 30% omaosalust, nagu see on Viiratsi vallas, on juba samm paremuse poole.

Sotsiaalprogramm Tallinna Laste Turvakeskuses

Erki Korp

Tallinna Ülikooli doktorant

Tallinna Laste Turvakeskuse juhataja, www.lasteturva.ee

Seitse aastat tagasi avati Tallinnas Eesti esimene rehabilitatsiooniprogramm sõltuvusprobleemidega lastele. Meie 30-kohaline keskus pakub abi sõltuvusprobleemidega lastele vanuses 10–18 aastat. Kohti ei jätku kõigile, sest lapse elutee “parandamine” võtab minimaalselt 10–12 kuud. Seega vajaks keskus laiendamist, leida tuleks ka teisi võimalusi laste abistamiseks. Tahan rõhutada, et on vaja ka toimivat ennetustegevust. Kindlasti saaksid siin palju ära teha perekond, lasteaed, kool, erinevad noorteorganisatsioonid.

Sõltuvusprobleemidega laste abistamisega ja ennetusega on liiga kaua viivitatud. Mida varem me tööd alustame, seda paremad on tulemused. Enam kui pool sõltuvusprobleemidega lastest, kes meie keskusest lahkuvad, jätkavad pooleli jäänud kooliteed ning väärtustavad elu ilma sõltuvusaineteta.

Mõjutusvahendid alaealisele ja nende kohaldamine

Alaealise mõjutusvahendite seadus (1998, edaspidi AMS) sätestab alaealisele kohaldatavad mõjutusvahendid ja alaealiste komisjoni pädevuse. AMS kohaselt on alaealine 7–18-aasta vanune isik.

Mõjutusvahendeid kohaldatakse neile alaealistele, kes on:

- nooremana kui neljateistaastasena toime pannud karistusseadustikus ette nähtud kuriteokoosseisule või väärteokoosseisule vastava õigusvastase teo;
- neljateist- kuni kaheksateistaastasena toime pannud karistusseadustikus ettenähtud kuriteo või väärteo ning kelle suhtes kriminaalmenetlus või väärteomenetlus on lõpetatud.

Üheks mõjutusvahendiks, mida alaealiste komisjon võib alaealise suhtes kohaldada, on sotsiaalprogrammis või ravikuuris osalemine. Tallinna Laste Turvakeskuse Nõmme tee keskus kohaldataksegi lastele neid mõjutusvahendeid.

Sotsiaalprogrammis osalemise kaudu abistatakse alaealist psühhosotsiaalselt ning korrigeeritakse tema käitumist. **Ravikuuris osalemise** käigus aidatakse alaealisel vabaneda alkoholi-, narkootilise või psühhotroopse aine sõltuvusest ja taastatakse tema tervist. Ravikuur viiakse läbi tervishoiuasutuses või ambulatoorselt. Sotsiaalprogrammides või ravikuurides osalemise rakendamise korda reguleeriv määrus (1998) ei anna otseseid juhiseid programmi sisu ning erinevate tegevuste läbiviimiseks. Eelmise aasta novembris turvakeskusesse kontrollkäigu teinud õiguskantsler Allar Jõks kiitis suures osas meie sotsiaalprogrammi heaks.

Sotsiaalprogrammi kujunemine Nõmme tee keskus

1990ndate lõpul tekkis olukord, kus politsei toimetas Tallinna Lilleküla turvakodusse järjest rohkem lapsi ja noori, kellel oli probleeme alkoholi, narkootikumide ja toksiliste ainetega. Oli selge, et selliste laste ja noorte aitamiseks on vaja eraldi keskust (Korp 2005). 19. septembril 2000 avati Tallinna Lilleküla Turvakodu juures eraldi noorteabikeskus aadressiga Nõmme tee 99 ning alates jaanuarist 2001 nimetati Lilleküla turvakodu ümber Tallinna

Artikli autor Erki Korp Nõmme tee keskuse õuel. Keskust ootab ees laienemine – plaanis on ehitada juurde 20-kohaline keskus sõltuvusprobleemidega lastele.

Laste Turvakeskuseks. Tallinna Laste Turvakeskus on linnaeelarveline asutus, mille koosseisu kuulub kaks keskust:

- oktoobris 1993 avatud Lilleküla keskus on 16 kohta vanemliku hoolitsuseta lastele vanuses 3–18-aastat.
- septembris 2000 avatud Nõmme tee keskus on 30 kohta sõltuvusprobleemidega lastele vanuses 10–18 aastat.

Kuna aadressil Nõmme tee 99 asuv endise alaealiste keskuse kahekorruseline maja oli väga viletsas seisukorras, tuli see renoveerida ning ümber ehitada. Septembris 2000 alustas tööd üks keskuse osakond, kus oli 16 kohta mitmesuguste sõltuvusprobleemidega lastele, nii poistele kui ka tüdrukutele. Kuna sotsiaalprogrammi läbiviimine poistele ja tüdrukutele ühes osakonnas oli problemaatiline, otsustasime alates jaanuarist 2001 keskenduda tööle vaid poistega. Aprillis 2002 sai renoveeritud ka keskuse teine korrus, nii et saime avada ühe osakonna tüdrukutele ning veel ühe osakonna poistele.

Alates 2001. a on haridusameti abiga korraldatud kasvatusraskustega lastele regulaarne individuaalne õppetöö. Eestikeelset õpet viib läbi Ristiku Põhikool ja venekeelset õpet Karjamaa Gümnaasium.

Võõrutusravi kestis alguses 6 kuud, kuid siis selgus, et seda on sõltuvusprobleemide lahendamiseks liiga vähe. Alates septembrist 2003 on võõrutusprotsessi ehk sotsiaalprogrammi pikkus 10–12 kuud.

Nõmme tee keskusesse suunab lapse alaealiste komisjon, enamasti on suunajaks linnaosa lastekaitsetöötaja. Mõned lapsed tulevad meie keskusesse ka SA Tallinna Lastehaigla võõrutusosakonnast. Kui laps avaldab ise soovi tulla keskusesse, siis suuname ta kõigepealt linnaosa lastekaitsetöötaja juurde, sest lastekaitsetöötaja peab olema teadlik oma piirkonna abi vajavatest lastest. Nende laste puhul, kes ei soovi täita alaealiste komisjoni otsust vabatahtlikult, teeb lapse asukoha kindlaks politsei ning toimetab lapse Nõmme tee keskusesse.

Kes need lapsed on

Tegemist on lastega, kellel on väljakujunenud sõltuvusprobleemid. Tarvitatakse mitmesuguseid toksilisi aineid, alkoholi, narkootilisi aineid, on ka nikotiini sõltlasi. Laste vanus on

10–18 aastat, keskmine vanus 14–15 eluaastat. Alates septembrist 2000 kuni augustini 2005 on Nõmme tee keskusest abi saanud 190 last (hetkel ulatub nende laste arv juba 250-ni, kuid viimase 1,5 aasta kohta ei ole veel läbi viidud süvaanalüüsi). Venekeelsete laste osakaal on olnud 74%, mis annab tunnistust sellest, et venekeelsete laste puhul on sotsiaalvõrgustik nõrk ning probleemide ilmnemisel sekkub ametnikevõrgustik kas omal algatusel või lapsevanema palvel. Viimase viie aasta jooksul on tüdrukute osakaal olnud 23%, kuid see kasvab pidevalt. 10% lastest on HIV-positiivsed, 30% lastest on C-hepatiit ning paljudel juhtudel ka B-hepatiit. Kindlasti sõltub palju ka lapse elukeskkonnast. Kõige enam lapsi suunatakse meie keskusesse Põhja-Tallinnast (80 last), kuid ka Mustamäe (29) ning Lasnamäe linnaosast (25). Väga tähtis roll sotsiaalvõrgustikus on vanematel ja perel. Kuna last ja tema peret puudutava materjali analüüsimine alles käib, siis nimetaksin vaid seda, et ühe vanemaga lapsi on ca 80%.

Sotsiaalprogramm ja töömeetodid Nõmme tee keskus

Tavaliselt algab sotsiaalprogramm augustis ja lõppeb juunis, seega kestab see 10 kuud, mõni laps tuleb meie majja juba juunis ning siis on programmi pikkuseks aasta.

Nõmme tee keskusesse suunatud lapse sotsiaalprogramm algab rehabilitatsiooniplaani koostamisega, mille käigus kohtuvad omavahel lapse sotsiaalvõrgustiku ja ametnikevõrgustiku liikmed. Plaani täitmist hinnatakse sotsiaalprogrammi kestuse ajal kolm korda: lapse saabumisel turvakeskusesse, pärast kolme-neljakuulist viibimist programmis ning üks kuu enne sotsiaalprogrammi lõppu. Mõne üksiku lapse puhul osalevad võrgustikukohtumistel mõlemad vanemad, suuremal osal lastest vaid ema, mõnikord ka mõni teine lähedane. Spetsialistidest osalevad võrgustikutöös turvakeskuse osakonnajuhataja ja psühholoog; linnaosa lastekaitsetöötaja; alaealiste komisjoni esindaja; mõnel juhul kooli esindaja; kui laps on lastekodust, siis ka lastekodu tugikasvataja; vajadusel kontaktisik lastehaiglast jt. Oluline on kokku leppida poolte kohustuses, ootustes, reeglites ning vastutuses.

Tihti peale on lapsevanem eri põhjustel kaotanud lapsega kontakti või domineerib laps oma vanema või vanemate üle, mis on omakorda viinud olukorrani, kus vanemad ei saa lapse kasvatamisega hakkama.

Samas on ka vanemaid, kes on tööga või muude tegevustega nii hõivatud, et nad ei tunne huvi, kuidas lapsel läheb või millega laps päevast päeva tegeleb. Ühel hetkel vanemad märkavad, et lapsest on saanud narkomaan, toksikomaan koos sellega kaasnevate probleemidega alates koolikohustuse mittetäitmisest kuni tõsiste terviseprobleemideni (nt laps satub üledoosiga lastehaiglasse).

Igale lapsele on sõltuvusprobleemidest vabanemine väga vaevarikas ning seetõttu oleme püüdnud pakkuda Nõmme tee keskusel lapsele võimalikult mitmekülgset toetust, et laps tunneks ennast koduselt, kuid samas teaks, millised on raamid, millega peab ta arvestama. Tõsise sõltlase puhul kulub sõltuvusest ülesaamiseks 3–4 kuud ning alles siis on võimalik noorega tööd alustada. Mitmed lapsed, kes tarbisid amfetamiini, ei käinud koolis, varastasid, ei näinud enne turvakeskusesse tulekut selles midagi taunitavat. Pärast võõrutusnähtude kadumist on nad aga valmis arvamust muutma ning tunnevad isegi mõnel juhul piinlikust, et on kodust ema tagant varastanud või muid lolli teinud.

Turvakeskus on avatud 24 tundi ööpäevas ning sellise töökorralduse tagamiseks on Nõmme tee keskusel tööl juhataja, juhataja abi, 3 osakonnajuhatajat, 2 psühholoogi, 2 õde, 24 sotsiaalpedagoogi (igas osakonnas 8 sotsiaalpedagoogi), puutööõpetaja. Lisaks kuulub meeskonda majandusjuhataja, 2 kokka, 2 perenaist, 2 koristajat ning majahoidja-autojuht. Igal hommikul vahetavad tööl olnud sotsiaalpedagoogid infot vahetust alustavate sotsiaalpedagoogide ja osakonnajuhatajatega. Selline 10–15 minutit kestav igahommikune töökoosolek annab hea ülevaate majas toimuvast ning aitab paremini korraldada majasisest koostööd. Pärast töötajate koosolekut toimuvad igas osakonnas ka laste koosolekud koos

tööle asuvate sotsiaalpedagoogide ja vastava osakonna juhatajaga, kus arutatakse päevaplaani (grupitööd, huvialategevused, territooriumilt väljas käimine, arstiajad, haljastustööd jne). Seejärel algab õppetöö, mis kestab 9.30–14.00 ning toimub iga lapse jaoks eraldi koostatud tunniplaani alusel. Õppetöö toimub nii eesti kui ka vene keeles ning koolitundides osalevad poisid ja tüdrukud koos. Osalemine õppetöös on kohustuslik kõigile lastele.

Kuna kõik sõltuvusprobleemidega laste haridust puudutavad küsimused ei ole õigusaktidega reguleeritud (eelkõige jääb ebaselgeks õppetöö rahastamine), siis andeanete õpetamine on turvakeskuse sotsiaalpedagoogide kanda. Lisaks on poistele oluliseks arendavaks tegevuseks puutöö. Puutöökojas juhendab poisse puutööõpetaja, tüdrukud tegelevad sotsiaalpedagoogide juhendamisel käsitööga.

Sotsiaalpedagoogi ülesandeks on hinnata lapse käitumist ja arengut ning teha märkmeid iga osakonnas elava lapse kohta. Selline järjepidev analüüs aitab paremini saavutada lapsega püstitatud eesmärgi. Esimese poole aasta jooksul on tavaline, et esineb tagasilööke ning nii mõnigi kord tuleb näiteks turvakeskusest põgenenud lapsega kõike otsast alata.

Üheks süsteemseks töövormiks on grupitööd. Grupitööd viiakse lastega läbi kaks korda nädalas ning seda teevad sotsiaalpedagoogid koos psühholoogiga. Grupitöö on jagatud etappideks ja teemadeks ning selle eesmärk on näiteks anda lapsele enesekindlust ja oskusi elus tekkivate olukordade lahendamiseks.

Huvitav ja ainulaadne on kindlasti ka laste motiveerimiseks kasutatav punktisüsteem, sest täites korralikult päevaplaani, kogub laps päevas 60 punkti, nädalas seega 300. Punktide eest saab laps nädalavahetusel minna koos sotsiaalpedagoogi(de)ga kinno, teatrisse, matkama jne. Nädala sees ei tohi lapsed keskuse territooriumilt lahkuda, v.a koolivaheajad, arsti juures käimine jms.

Samuti saab laps pärast kindla perioodi läbimist (4–6 kuud) punktide eest nädalavahetuseks koju, mis aitab hoida lapse sidet sotsiaalsüsteemiga. Kojusaamise eelduseks on kindlasti ka see, et lapse vanem või vanemad käivad turvakeskuse psühholoogi juures regulaarsel nõustamisel. Turvakeskuses on kaks psühholoogi ning mõlemad töötavad 15 lapsega, nende vanema(te)ga, vajadusel ka lähedastega.

Kuna tegemist on sõltuvusprobleemidega lastega, siis tuleb ette ka eriolukordi, kus võõrutusnähtudega lapsed kipuvad agressiivselt käituma, on juhtumeid, kus on rünnatud ka personali. Eriolukordades on Nõmme tee keskuses võimalik kasutada järelemõtlemisruumi. See on eraldi asuv ruum, kuhu laps saadetakse mõne tõsise rikkumise korral ning see aeg lepitakse kokku turvakeskuse juhatajaga.

Viimasel ajal oleme suveks jätnud tööle turvakeskuse kolmest osakonnast ühe, et leevendada sõltuvusprobleemidega lastele vajadust abi järele. Tuleb ette ka olukordi, kus mõni laps tuleb suunata ka teiseks aastaks meie sotsiaalprogrammi, sest tegemist on väga raske juhtumiga, mida ei saa lahendada vaid ühe aastaga. Suvisel koolivaheajal koristavad lapsed ise oma toa iga päev kohe pärast hommikusööki ja talvel, kooliajal, korrastavad lapsed oma toa enne hommikusööki. Üldiselt on suvine programm oma sisult sisseelamisperiodiks uude õppeaastasse ning lastega püütakse viibida võimalikult palju looduses ja korraldada ka lühemaid väljasõite.

Turvakeskus peab oluliseks kontakte ja tööd sotsiaalsüsteemiga ning seetõttu on vanematel, pereliikmetel, lastekodu usalduskasvataval jt lähedastel võimalik kaks korda nädalas käia last vaatamas. Kokkusaamise aeg lepitakse kokku osakonnajuhatajaga, kes koostab ka jälgib, et saada lisainfot last ja tema võrgustikku puudutavates küsimustes. Lapse sotsiaalsüsteemi liikmed saavad õhtuti helistada ka lapsele osakonda.

Sotsiaalprogrammi lõppedes korraldatakse vajadusel lapsele kuni aastane järelhooldus. Kogemus näitab, et psühholoogi kui tugiisiku tuge taasintegreerumisel perre ja ühiskonda vajab umbes kolmandik turvakeskusest lahkunud lastest.

Nõmme tee keskuses viibivate laste puhul esineb ka kriisisituatsioonid ning seetõttu on turvakeskuse tegevuskorras ette nähtud ka see, kuidas nendes olukordades tegutseda.

Töö tulemused ning tulevikuperspektiivid

Paljudel juhtudel tuleb tõdeda, et Nõmme tee keskusesse suunatud lastel puudub motivatsioon sõltuvuseks vabanemiseks. Tihtipeale on alaealiste komisjonil kasutada vähe mõjutusvahendeid ja seetõttu võib juhtuda, et laps, kes oleks vajanud kergemat mõjutusvahendit, satub ikkagi turvakeskusesse.

Üks suur probleem on ka see, et lapse keskkond ei muutu, sest laps pöördub pärast keskusest lahkumist tagasi oma vanasse elukohta. Mõnel juhul on probleemiks ka vanemate vähene motiveeritus ning olukord, kus vanemate probleeme ei ole mitmel põhjusel võimalik lahendada. Sellega on seotud ka vanemate poolt nende rolli mittemõistmine lapse sotsiaalprogrammis osalemisel. Tihtipeale napib ressursse just sotsiaalvõrgustikus. Koostööd ametnikevõrgustikuga ja teiste institutsioonidega mõjutavad hoolekandesüsteemi piiratud võimalused.

Nõmme tee keskuse töö saab olla edukas vaid pikemas perspektiivis ning siis, kui suudame muuta perekonnas toimuvaid protsesse. Analüüsides tööd klientidega, võib tõdeda, et suudame aidata 10–20% toksikomaanidest ning üle 50% nendest lastest, kes tarvitavad narkootikume ja alkoholi. Samas on väga oluline hinnata ka lapse arengus toimuvaid väikesid muutusi, mis on seotud lapse igapäevase käitumisega (Korp 2005).

Oleme suutnud välja arendada ainulaadse ja Eestis tegelikult ainukese sõltuvusprobleemidega lastega töötava keskuse koos professionaalse sotsiaalprogrammiga. Oluliseks sammuks meie töös kujuneb iga-aastaste järeluuringu läbiviimine klientide hulgas selleks, et tagada veelgi parem ja efektiivsem sotsiaalprogramm sõltuvusprobleemidega lastele. Käesoleva aasta algusest on meil kolm osakonnajuhatajat ning ühe psühholoogi tööülesannete hulka hakkavad kuuluma uurimused ja analüüsid programmi läbinud laste kohta.

Tallinna linna toetavat suhtumist näitab see, et käesoleval aastal oleme saanud alustada turvakeskuse tegevuse laiendamisega – täiendava 20-kohalise keskuse ehitamist sõltuvusprobleemidega lastele. Uus keskus paikneb samal krundil, Nõmme tee 99 ning valmib kahes osas: 10-kohaline tüdrukute osakond 15. oktoobriks 2007 ning 10-kohaline poiste osakond 2008. a sügiseks. See loob olukorra, kus alaealiste komisjoni poolt suunatud lapsi on võimalik vastu võtta kaks korda aastas – jaanuaris ja augustis. Tallinna Laste Turvakeskuse arengukava aastateks 2007–2010 näeb ette ka käitumis- ja sõltuvusprobleemidega (kaksikdiagnoosiga) lastele sotsiaalprogrammi jaoks eraldi keskuse ehitamist. Tuleb tõdeda, et professionaalse hoolekande arenedes nähakse probleeme laiemalt ja seda tajume ka meie oma töös, et sõltuvusprobleemiga last saab kergemini aidata kui sõltuvusprobleemiga ja psüühikahäirega last. See on meie väljakutse aastateks 2009–2010.

Viidatud allikad

Alaealise mõjutusvahendite seadus. (1998). RT I 1998, 17, 264.

Korp, E. (2005). Tallinna Laste Turvakeskus: lapssõltlased või sõltuvad lapsed. Ettekanne Tallinna Laste Turvakeskuse Nõmme tee keskuse 5. aastapäeva rahvusvahelisel konverentsil Tallinnas.

Sotsiaalprogrammides või ravikuurides osalemise rakendamise kord. (1998). Kinnitatud sotsiaalministri 31.07.1998 määrusega nr 44 Alaealise mõjutusvahendite seadusest tulenevate õigusaktide kehtestamine. RT lisa 1998, 250, 1037.

Tallinna Laste Turvakeskuse arengukava 2007–2010. www.lasteturva.ee (13.06.07)

Tallinna Laste Turvakeskuse Nõmme tee osakonna tegevuskord. (2005). Kinnitatud Tallinna Laste Turvakeskuse juhataja käskkirjaga.

Tallinna Laste Turvakeskuse sotsiaalprogrammist võib lisaks lugeda artikleid: Korp, E. (2006). Alaealiste mõjutusvahend: sotsiaalprogramm Tallinna Laste Turvakeskuses. Teoses: Haljasorg, H (toim.) Piiril. Tallinn: Maarjamaa Konvent lk 33–48; Korp, E. (2006). Sosiaalipsykologinen ohjelma Tallinnan Lasten Turvakeskuksen esimerkin pohjalta. Teoses: Lehtonen, H. (koost.) Oppijan kasvun tukeminen. Tampereen yliopisto 107–126.

Sotsiaalhariduslikud programmid Harju kriminaalhoolduses

Kersti Kask

Harju Maakohtu kriminaalhooldusosakonna juhataja

Hoolekandes võeti rühmatöö kasutusele 1920–30ndatel. Eesmärk oli lahendada sotsiaalseid probleeme rühmas osalejate ressursiga, arvestades ning kutsudes inimestes esile muutusi kogu rühma toel. Rühma liikmeid oskab üksteist positiivselt mõjutama suunata üksnes koolitatud ja superviseeritud rühmajuht. (Hilborn ja Hilborn 1998)

Rühmatööd on võimalik läbi viia avatud rühmas teemakäsitlusena või programmeeritud rühmatööna. Karistusseadustik nimetab kriminaalhoolduses rakendatavaid programmilisi rühmatöid sotsiaalabiprogrammiks (KarS §75). Sotsiaalabiprogrammi kaudu toimub süüdimõistetud isiku psühhosotsiaalne abistamine ja tema käitumise korrigeerimine. Sajandivahetusel läbi viidud uuringute andmetel on kriminaalhooldus tulemuslik vaid juhul, kui kombineeritakse järelevalvet sotsiaalabiprogrammidega.

Sotsiaalabiprogrammide olulisust isiku hoiakute ja mõtteviisi muutmisel on tunnistanud ka prokurörid ning kohtunikud. Viimase aastaga on suurenenud nende huvi programmide sihtrühma ja mõjususe vastu. Rohkem on määratud kohtuotsusega lisakohustusena läbida katseajal sotsiaalabiprogramm.

Andrews, Bonata ja Hoge seisukoha järgi tuleb programmi efektiivsuse tagamiseks silmas pidades vähemalt nelja aspekti (Hilborn ja Hilborn 2004):

- 1) **Riski arvestamine.** Tõhus programm peab arvestama kurjategijate erinevaid riskitasemeid. Kõrgema riskiga kurjategijad vajavad intensiivsemaid teenuseid, madala riskiga kurjategijad vajavad neid vähe või üldse mitte. Programm peab olema suunatud konkreetsetele riskinäitajatele.
- 2) **Vajaduste arvestamine.** Lihtsalt mõjutusmeetodite vastavusse viimine kurjategija riskitasemega pole programmi tõhusaks elluviimiseks veel piisav. Tuleb arvestada ka kurjategija kriminogeensetest teguritest tingitud sekkumisvajadusi, nt kui kriminaalhooldusalane jätkab suhtlemist kriminaalsete kaaslastega või tal on sõltuvusprobleemid.
- 3) **Vastuvõtlikkuse aspekt.** Kurjategijale omased isiksuslikud ja kognitiiv-käitumuslikud tunnused mõjutavad tema vastuvõtlikkust programmile ning selle esitamisviisile. Uurimused on näidanud, et kurjategija puhul on kognitiiv-käitumuslikud programmid tõhusamad kui teised (näiteks psühhodünaamilised jne).
- 4) **Professionaalse otsustuse põhimõte.** Mõnedel kurjategijatel võib olla unikaalseid tunnuseid ja esineda olukordi, mida eespool toodud kolm aspekti arvesse ei võta. Näiteks eristub teistest seksuaalkurjategijate rühm. (Hilborn ja Hilborn 2004)

Eesti kriminaalhooldus on viimase kolme aasta jooksul suurendanud oma kompetentsi töötamisel sotsiaalprogrammidega ning selle töö arendamisel arvestanud ka eelnimetatud põhimõtteid. Siiski võib öelda, et me oleme alles õpipoisid, mitte meistrimehed.

Töö kriminaalhoolduses

Kriminaalhooldusele suunab kliendi kohus. Esimese pooleteise kuu jooksul hinnatakse

hooldusaluse riske, kaardistatakse tema tugevad ja nõrgad küljed ning koostatakse hoolduskava, mille eesmärkide poole katsejal liigutakse. Selgitakse välja ka isiku motiveeritus muutumiseks ning püütakse teda toetada muutumisotsuse tegemisel. Eesmärgi saavutamiseks võib hooldusalune katseaja vältel läbi teha mitu individuaal- või rühmaprogrammi.

Oluline on inimese mõtlemisviisi muutumine, et ta tahaks ja suudaks edaspidi oma käitumist kujundada nii ennast kui ühiskonda vähem kahjustavaks.

Programmid Harju kriminaalhoolduses

Selle aasta uus programm on “**Seksuaalkurjategijate tagasilanguse ennetamise programm**” Programm kestab aasta ja koosneb kolmest kolmekuulisest tsüklist:

- grupiliikme seksuaalne minevik
- tagasilanguse ennetamise mudel
- ohvriempaatia

Iga kolme kuu möödudes võib grupi liige alustada või lõpetada grupis osalemise. Grupist lahkumise eelduseks on aastapikkune osalemine sotsiaalprogrammis. Osaleja kasu:

- õpib mõistma oma minevikus saadud kogemusi ning kuidas need on tema emotsioone ja käitumist mõjutanud
- teadvustab, mis probleemid on tal hiljuti olnud ja kuidas need on mõjutanud ta elu
- märkab, milliseid väärarid otsuseid on ta teinud oma probleemide lahendamiseks
- saab aru, kuidas ta on õigustanud oma seksuaalkuritegu kui vastuvõetavat lahendust
- näeb, kuidas ta valmistus kuriteoks ning leidis ohvri ja eiras ohvri antud signaale
- oskab ära tunda olukordi, milles on tema jaoks suur risk sooritada uus kuritegu.

Liiklusohutusprogramm. Kriminaalhooldusametnike ja liiklusohutuse koolitajate poolt läbi viidav kümnetunniline programm. Kriminaalhooldusametnik nõustab individuaalselt kahe tunni ulatuses klienti, käsitledes koos kliendiga tema olukorda ja toimunut. Sellele järgneb kuus tundi rühmatööd, mida viib läbi liiklusohutuse koolitaja. Programmi viimasel kahel tunnil jätkab kriminaalhooldusametnik probleemide lahkamist ja koos kliendiga edasise tegevusplaani sõnastamist.

Programm sisaldab eelnevalt kindlaks määratud teemasid koos vestluste, ülesannete ja harjutustega. Soome kolleegidelt Eesti kriminaalhooldussüsteemis kasutamiseks saadud programmi eesmärgid on:

- uute joobes sooritatud liiklusrikkumiste vähenemisele suunatud muutuse käivitamine ja toetamine
- katseaja eesmärkide poole liikumine
- alkoholisõltuvuse korral ravimotivatsiooni tugevdamine ja võimaliku sõltuvusravi alustamine.

Sotsiaalseid oskusi suurendav programm. Sotsiaalsete oskuste treening koosneb 10 tunnist, millest 8 on rühmatreeningud. Iga kohtumine vältab 1,5–2 tundi olenevalt osalejate arvust. Käsitletavat teemat:

- mitteverbaalne suhtlemine (millest räägib suhtlemise puhul kehakeel)
- oskus kuulata
- vestluse algatamine
- kokkulepped ja reeglid
- enda eest seismine
- enese kaitsmine "ei" ütlemisega

- emotsioonidega toimetulek
- valikute tegemine ja läbirääkimised
- eluterve kriitika tegemine ja vastuvõtmine
- enda esitlemine ning enda ja teistega toimetulek

Lisaks neile programmidele on kasutusel veel kolm individuaalset ning neli rühmaprogrammi.

Rühmajuhi omadused

Milline peab olema inimene, kes sobib rühmajuhiks/treeneriks:

- keskmisest parem verbaalne võimekus
- võime suhtuda probleemkäitumisega inimesse positiivselt ja empaatiaga, samas säilitades sobivat distantsi
- teadlikkus grupiprotsessidest ja tundlikkus rühma dünaamika suhtes
- võime kaasata kogu rühm aktiivsesse tegevusse
- võime vastu seista konflikti survele, sealhulgas kliente halvustamata
- keskmisest parem suhtlemisoskus
- elukogemus ja kogemus nõrgalt motiveeritud isikutest koosnevate gruppide juhtimisel, kes võivad olla rühmajuhi suhtes kas passiivsed või koguni vaenulikud
- entusiasm ning motiveeritus teha just seda tööd just selliste klientidega
- psühhosotsiaalse töö ja programmi aluseks oleva mudeli mõistmine (Hilborn ja Hilborn 1998)

Nagu loetelust näha, on suur osa soovitatavaid omadusi omandatavad rühmatööd tehes. Kogemused ja arusaam ei jõua ametnikuni ilma isiklike kogemusteta.

Viidatud allikad

Hilborn, J., Hilborn, H. (2004). Sotsiaalse kaasamise kolmetahuline protsess SID, SEL, SON. Exit programmi käsiraamat. Ljubljana 2004

Hilborn, J., Hilborn, H. (1998). Prosotsiaalse kompetentsuse edendamine: Kognitiiv-käitumuslikud suunad kriminaalpreventsioonis ja kurjategijate rehabilitatsioonis. Tallinn.

Harjumaal tänati kriminaalhooldusametnikke

Harju maavanem andis 18. mail üle tänukirjad kriminaalhooldusametnikele, kes on andnud tähelepanuväärse panuse maakonna kriminaalhoolduse korraldusse. **Elviina Assuküll** töötab kriminaalhoolduses alates selle loomisest ning täidab oma ametikohustusi käitumiskontrolli II talituse Kehra vastuvõtupunktis. Vähemalt kord nädalas võtab ta kliente vastu ka Tallinnas, kus tegeleb perevägivaldsete hooldusalustega ning nõustab individuaalselt lasteahistajatest hooldusaluseid. Ka **Kalju Nurm** töötab kriminaalhooldusametnikuna 1998. aastast. Vanemkriminaalhooldusametnikuna üldkasuliku töö talituses on tal tihe koostöö tööandjatega Keila linnast ja Keila, Saku ja Saue vallast. Parima uustulnukana pälvis tunnustuse **Kristi Luik**, kes töötab noorte õigusrikkujatega. Tema koordineerida on kriminaalhooldusosakonnas ka HIV/AIDS tööühm.

Perekeskus „Sina ja Mina“ koolitab lapsevanemaid

Liane Leesment

Perekeskus Sina ja Mina juhataja

perekeskus@sinamina.ee

www.sinamina.ee

Lapse arengus on olulisim tegur perekond. Perekonnal on peamine roll lapse isiksuse kujunemisel ja tal on suur vastutus lapse heaolu eest seismisel. Laps vajab enda ümber hästi toimivat perekonda koos selguse, stabiilsuse ja kindlate piiridega. Väga sageli on laste vaimse tervise probleemid tingitud just düsfunktsionaalsetest peresuhetest ja puudulikest sotsiaalsetest oskustest. Lapse vildakas käitumine on märk sellest, et tema käsitus maailmast on paigast ära ning ta vajab eelkõige oma vanemate ja ka teiste täiskasvanute tuge.

Probleemide ennetamine

Sageli jõuab laps spetsialistide vaatevälja alles siis, kui probleemid on juba suured ja muutunud krooniliseks. Suure tõenäosusega on selleks ajaks tugevalt kannatada saanud lapse enesehinnang ning suhted nii kodus kui koolis. Kahjuks on aga liiga sageli alles alaealiste komisjon see koht, kus lapse käekäigu vastu huvi tuntakse, tema mured ära kuulatakse ning lahendusi otsitakse (Tiko ja Rannala 2006).

Sotsiaaltöötaja puutub probleemkäitumisega kokku iga päev. Probleemide ilmnemisel on põhiküsimus, kuidas aidata perekond jalule ja millised oleks kõige tõhusamad vahendid edaspidise toimetuleku tagamiseks. Siin on kõige tähtsam jõuda spetsialisti ja perekonna koostöös probleemi põhjuseni ja teha muutusi käitumismustris.

Vanemluse toetamine on keskne teema laste heaolu puudutavates küsimustes. Märksõnadeks on õigeaegne sekkumine ja ennetavad tegevused: järjekindel tegelemine nii laste kui ka lapsevanemate väärtuste, hoiakute ja oskustega. Probleemide varane märkamine ja tõhus võrgustikutöö aitab kaasa õpi- ja kasvatusraskuste ennetamisele ning vähendab tõenäosust, et lapsel võib tulevikus kujuneda antisotsiaalne või hälbinud käitumine.

Kuigi Eesti sotsiaalkaitse süsteemis on kasutusel mitmesuguseid meetmeid, on omavalitsuste poolt pakutavatel teenustel suured piirkondlikud erinevused. Sageli napib toetavaid teenuseid perede sotsiaalse toimetuleku parandamiseks.

Ennetustöö perede sotsiaalse toimetuleku kontekstis on Eestis veel lapsekingades ning seni leidnud kahjuks vähe tähelepanu ka riigi poolt. Siiski on olukord muutumas. Näiteks alaea-

liste kuritegevuse ennetamise arengukava 2007–2009 üks eesmärke on suurendada sotsiaalsete ja hariduslike ennetusmeetmete kättesaadavust lastega töötavate spetsialistide ja lapsevanemate oskuste täiendamise teel. On tähtis, et omavalitsused paneksid selliste ettevõtjatele õla alla ja aitaksid tuua aitamisevõimalused ja teenused vanematele lähemale.

Perekeskus Sina ja Mina

Perekeskus Sina ja Mina on hetkel üks väheseid süsteemset lapsevanemate toimetulekuoskuste koolitusprogrammi pakkuvaid organisatsioone Eestis.

Perekeskus Sina ja Mina loodi 2004. aastal, et aidata kaasa terviklike ja sotsiaalselt toimetulevate laste kasvatamisele ning peresuhete paremaks muutumisele. Samuti selleks, et teadvustada ühiskonnas laiemalt tervete peresuhete olulisust ning propageerida tõhusaid kasvatuspraktikaid.

Perekeskuse põhitegevus seisneb lastevanemate suhtlemisoskuste arendamises koolituste kaudu (Gordoni perekool), nõustamises ning lastega töötavate spetsialistide võrgustikutöö ja täiendkoolituses, samuti noorte suhtlemiskoolituses. 2007. a kevadel hõlmab perekeskuse tegevus üheksat maakonda. Oluline osa perekeskuse tegevuses on üle-eestiline avalik teavitamistö.

Gordoni perekooli koolitussüsteemi tugevuseks on koolitajate võrgustik: üle-eestilisest 50 koolitajast koosneva koolitajate võrgustiku näol on tegu psühhoterapeutide, suhtlemistreenerite, psühholoogide ja pedagoogidega, kes kõik on omal alal kõrghariduslised. Selle võrgustiku potentsiaali ära kasutamine on hindamatu abi sotsiaalsüsteemile.

Interneti nõustamiskeskonnad

Sageli on omavalitsuste probleemiks spetsialistide vähesus piirkonnas ning pikad järjekorrad. Üks võimalus selle leevendamiseks on internet. Anonüümne foorum on kujunenud üheks populaarsemaks nõu küsimise viisiks. Loomulikult ei asenda internetinõustamine individuaalkonsultatsioone, kuid see on tõestanud end väga tõhusa esmase nõustamise ja tugisüsteemina. Perekeskus Sina ja Mina on loonud nõustamiskeskonna Perefoorum (www.sinamina.ee), kus spetsialistid vastavad lapsevanemate murekirjadele ja küsimustele. Miks mitte suunata lapsevanemaid abi ja nõu leidmiseks ka internetti.

Lapsevanemate koolitus – Gordoni perekool¹

Gordoni perekooli kursus aitab arendada lapsevanemate oskusi, mille abil luua ja hoida vastastikküsimustepakkuvaid suhteid, mis aitavad uurimuste kohaselt arendada laste enesedistsipliini, teiste vajadustega arvestamise oskust, koostöövõimet ja tõstavad lapse enesehinnangut. Tegelikult ei ole probleemset last või vanemat, vaid on probleemolukord, millele on võimalik leida lahendus.

Gordoni perekoolis õpitakse, kuidas ennast selgelt väljendada ja tõhusalt toime tulla lapse vastuvõetamatu käitumisega, kuidas last aidata kuulamise ja mõistmise kaudu, kuidas lahendada konflikte ja erimeelsusi viisil, mis ei kahjusta suhteid. Koolitus tegeleb sügavuti vanemate uskumuste ja hoiakutega ning pakub praktiliselt rakendatavaid töövõtteid igapäevaste suhtlemissituatsioonidega toimetulekuks. Perekool rõhutab füüsilise karistuse negatiivseid tagajärgi ja ebaefektiivsust ning pakub sellele toimivaid alternatiive. Koolitusel õpetatavad suhtlemistehnikad ei aita inimest ainult lapsevanemana paremini toime tulla, paranevad ka abikaasadevahelised, tööalased jm suhted.

¹ Gordoni perekooli (*Parent Effectiveness Training*) programmi looja on dr Thomas Gordon.

Koolitused toimuvad kogemusõppe ja praktilise harjutamise kujul. Koolitusgrupis on 12–15 liiget. Koolitus toimub kord nädalas kolm tundi korraga, kokku kaheksa korda. Selline ülesehitus võimaldab vanematel õpitavaid oskusi oma igapäevaelus praktiseerida ning kinnistada.

Gordoni perekooli koolitusprogramm sobib nii tavaperedele kui ka toetava tugiteenusena pärast esmast kriisitööd.

Koostöö omavalitsustega

Perekeskus Sina ja Mina viib juba kolmandat aastat läbi üle-eestilist projekti „Perearengu süsteem”. Projekt pakub perede sotsiaalsete probleemide lahendamiseks võimalusi lastevanemate koolituse ja teavitamise teel ning kohalike omavalitsuste sotsiaal- ja peretöötajatele täiendkoolituste korraldamisega.

Projekti toel on läbi viidud omavalitsuse sotsiaal- ja lastekaitse spetsialistidele Gordoni perekoolil põhinevaid peresuhteid käsitlevaid koolitusi Viljandi-, Tartu-, Lääne-Viru- ja Võrumaal. Käesoleval aastal on juba toimunud spetsialistide koolitused Jõgeva-, Järva-, Valga- ja Harjumaal ning sügisel viiakse need läbi ka Raplamaal.

Projektis osalenud omavalitsuste töötajad on tagasiside kaudu välja toonud, et seesugune peresuhteid käsitlev koolitus on väga kasulik ja vajalik nii klientidele kui ka spetsialistidele nende igapäevases töös. Rõhutati vajadust omandada efektiivsemad usaldusliku kontakti saavutamise oskusi igapäevatoeks, samuti konfliktilahendus- ning kehtestamisoskusi, mis on probleemiks töös eriti raskesti motiveeritavate vanematega. Lisaks toodi välja, et **koolitusel omandatud teadmised aitavad paremini ära tunda vanemate düsfunktsionaalseid suhtlemismustreid ning teadlikumalt suunata kliente edasi.**

Projektis osalenud maakondades on läbi viidud mitmeid Gordoni perekooli lastevanemate koolitusi. Sihtgrupiks on eeskätt toimetulekuraskustega ja riskigrupi lapsevanemad. Positiivne on see, et üha rohkem omavalitsusi on alustanud projektide kirjutamise ning rahastusvõimaluste otsimisega, et tellida koolitusi oma piirkonda. Mitmed omavalitsused pakuvad regulaarselt oma piirkonna lapsevanematele koolitusi.

Kuidas lapsevanemaid motiveerida

Vanemate valmisolek ise oma probleeme lahendada on sageli madal. Keeruline on motiveerida lapsevanemaid programmides osalema. Siinkohal on oluline teha teavitustööd selgitades, millega on kursuse näol tegu, tuua praktilisi näiteid, kuidas kursus on mõjutanud ühe või teise inimese elu ja milline on see kasu, mis sellest sünnib. Tähtis on, et vanemal ei tekiks tunnet, et koolituse näol on tegemist karistusaktsiooni või tema halvaks vanemaks tembeldamisega. See tekitab ainult vastupanu ja suure tõenäosusega ei tule lapsevanem lihtsalt kohale. Pigem tuleks rõhutada, et koolitus on praktiline võimalus parandada enda igapäevast toimetulekut, võimalus kogeda, kas ja kuidas saab teisiti.

On veelgi võimalusi, kuidas teavitada ja motiveerida vanemaid: viia läbi erinevaid loenguid ja lühikoolitusi, soovitada kirjandust või artikleid. Samuti võib vanemaid suunata lugema ja kirjutama interneti nõustamiskeskonda jne.

Kasutatud allikad

Alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukava aastateks 2007–2009

Gordon, T. (2003). Tark lapsevanem. Kirjastus Väike Vanker

Tiko, A., Rannala I.-E. (2006). Alaealiste komisjonid – kuidas edasi? Alaealiste komisjonide uurimuse kokkuvõte. Sotsiaaltöö 5/2006, lk 50–55.

Varjupaigad prostitutsioonis ekspuuteeritud naistele

Põhja- ja Baltimaade pilootprojekt pakub abivõimalusi seksuaalse ekspuuteerimise eesmärgil kaubitsetud naistele.

Kristiina Luht, *sotsiaalministeeriumi soolise võrdõiguslikkuse osakonna peaspetsialist*

Taustaks. Seksuaalselt ekspuuteeritud naiste abistamine on keeruline ülesanne. Kui prostitutsioonikeskkonda jõudnud naised on olnud haavatavad juba enne – neil on enamasti majanduslikud või psühholoogilised probleemid, napid tööoskused, puudulik haridus jne – siis ekspuuteerimine prostitutsioonis raskendab naiste olukorda veelgi. Kaasnevad erinevad terviseprobleemid, enesehinnangu langus, hirm, et keegi saab teada seotusest prostitutsiooniga, hirm kurjategijate ees jpm. Rehabilitatsiooni ja tööturule tagasipöördumise toetamine riigi poolt on hädavajalik, sest enamasti naised päris iseseisvalt seda ei suuda. Seniajani ei ole kaubitsemise ohvritele Eestis süsteemselt lähenetud. Õnneks on olukord nüüd muutunud. Põhja- ja Baltimaade inimkaubandusevastase töörühma algatusel kestab 2008. aastani projekt, kus ühiselt töötatakse välja juhised ohvrite abistamiseks ning luuakse varjupaikade ja teenuste süsteem igas Balti riigis. Eestis on nüüd spetsiaalsed varjupaigad koos koolitatud spetsialistidega, kes püüavad nii inimkaubanduse ohvreid kui prostitutsiooni kaasatud naisi abistada. Rahastus tuleb Põhjamaadest ja sotsiaalministeeriumilt. Tallinnas asub MTÜ Elulini varjupaik „Vega“, Tartus MTÜ Naiste Varjupaik ning Jõhvis MTÜ Ida-Virumaa Naiste Tugikeskus-Varjupaik.

Sihtgrupp. MTÜd pakuvad Põhja- ja Baltimaade pilootprojekti kaudu teenuseid eeskätt välisriikidest Eestisse tagasi pöörduvatele seksuaalse ekspuuteerimise, enamasti prostitutsiooni ohvriks langenud naistele. Tegutsetakse nn madala läve põhimõttel: eeldatakse, et kõik prostitutsiooni kaasatud naised võivad olla kaubitsemise ohvrid, vahel seda ise teadvustamata. See tähendab, et abi saavad kõik, kes selleks soovi avaldavad.

Teine sihtgrupp on Eesti piires kaubitsetud prostitutsiooni kaasatud naised, kes soovivad prostitutsioonist väljuda. Kolmas võimalik sihtgrupp on välisriikidest Eestisse tulnud või toodud naised, kes soovivad prostitutsioonist väljuda.

Varjupaikade tegevuse üldpõhimõtted. Olulisim põhimõte on see, et naistega kaubitsemist ning seksuaalse ekspuuteerimise eri vorme, sh prostitutsiooni, käsitletakse naistevastase vägivalda liikidena. Kogu abistamistöö lähtub sellest arusaamast. Esmatähtis on ohvrite õiguste kaitse ning neile turvalisuse tagamine. Igal ohvril on omad vajadused ja kogemused. Nende toetust ja kaitset kohandatakse vastavalt individuaalsetele vajadustele.

Klientide vastuvõtt varjupaika. Teenuste koordineerimiseks on käigus 12 tundi ööpäevas

(kl 9.00–21.00) toimiv **telefon 5624 0606**, millele helistades vastab teenuste koordinaator, kes korraldab klientide jaotamist varjupaikade vahel.

Välisriigist saabuvale kliendile läheb vajadusel vastu selle varjupaiga esindaja, kus ta hakkab teenuseid saama. See lepitakse eelnevalt kliendiga kokku vastavalt tema soovile, kuid arvestatakse ka varjupaikade täituvust, turvalisust jm aspekte.

Kui klient saabub välisriigist sealse MTÜ vahendusel või suunab teda varjupaika Eesti riigiasutus, siis eeldatakse, et ta on inimkaubanduse ohver ja talle pakutakse teenuseid vastavalt tema vajadustele ja iga varjupaiga reaalsele võimalustele.

Kui klient pöördub varjupaiga poole ise või teda suunab varjupaika mõni teine Eesti MTÜ, siis otsustab teenuste osutamise võimalused ja mahu juhtumikorraldaja.

Teenuste osutamise eeltingimuseks on kliendi soov vabatahtlikult viibida varjupaigas või saada teenuseid ja valmisolek täita varjupaigas kehtivaid reegleid.

Majutusteenused. Korraga on igas varjupaigas võimalik pakkuda majutust kahele naisele. Selleks on varjupaigad rentinud eraldi korterid. Teisi teenuseid – psühholoogiline nõustamine, sotsiaalnõustamine jm – osutatakse kas samas kohas või sama organisatsiooni kasutuses olevates muudes ruumides. Varjupaigas elamise kestus lepitakse kokku vastavalt individuaalsele rehabilitatsiooniplaanile.

Tervishoiuteenused. Varjupaigad ise tervishoiuteenuseid ei osuta, neid pakub haigekassas kindlustatud ja nendega võrdsustatud isikutele riiklik tervishoiusüsteem. Varjupaikade ülesanne on juhatada klient tervishoiuteenuste juurde. Kindlustamata isikutele on varjupaikade eelarvesse planeeritud summad tasuliste meditsiiniteenuste ostmiseks.

Juriidiline nõustamine. Kõikidel varjupaikadel on koostöö juristidega, kes nende kliente nõustavad.

Sotsiaalnõustamine. Sisaldab kliendi informeerimist tema sotsiaalvaldkonda kuuluvatest õigustest ja vastavatest seadustest ning riikliku sotsiaalsüsteemi poolt pakutavatest võimalusest. Sotsiaalnõustamist pakuvad varjupaiga sotsiaaltöötajad.

Tugiisiku teenus. Varjupaiga töötajad on vajadusel kliendile toeks ametiasutustega lävimisel ja ka töökoha otsingutel.

Täiendkoolitus, tööturuteenused. Sotsiaalnõustamise ühe osana abistatakse klienti töötu staatuse ja tööturuteenuste taotlemisel. Sobivate tasuta täiendkoolitusvõimaluste puudumise korral on varjupaikadel projekti kestel võimalus koolitust teatud piires ka oma eelarvest finantseerida.

Lisaks varjupaikadele tegutseb jätkuvalt MTÜ Living for Tomorrow **nõustamistelefon 660 7320** (argipäeviti kl 10–18). Nõustatakse ka meili **jevgenia@lft.ee** ning kodulehekülje **www.lft.ee** kaudu. Nõu antakse turvalise välismaale tööle- ja õppima mineku suhtes, seoses välisriikides sõlmitavate töölepingutega, hoiatatakse inimkaubanduse ohtude eest, soovitatatakse abi saamise võimalusi ja organisatsioone Eestis ja välisriikides ning vajadusel kontakteerutakse politsei, välisministeeriumi, saatkondade ja teiste asutustega abivajaja probleemi lahendamiseks. Konsultandid käivad ka koolides inimkaubanduse teemal loenguid pidamas. Alates 2007. aastast rahastab nõustamistelefoni sotsiaalministeerium Vabariigi Valitsuse kinnitatud inimkaubanduse vastu võitlemise arengukava raames.

MTÜ Iseseisev Elu 10. sünnipäev

Maire Koppel, ühingu juhatuse esimees, www.iseseisev-elu.ee

Kes või mis on Iseseisev Elu täna? Mittetulundusühing, mis on asutatud selleks, et psüühilise erivajadusega inimestele pakkuda nõu ja abi. Olla toeks raskel hetkel ja koos rõõmustada kordaminekute üle. Teha plaane tulevikuks ja leida võimalusi argieluga toimetulemiseks. Ühingu töö eesmärk on parimal moel viia kokku inimene ja töö. Ideaalne oleks olukord, kus kõik soovijad leiavad endale sobiva töö! Muud tegevused toetavad tööle asumist.

Kõik psüühilise erivajadusega inimesi toetavad teenused – **igapäevaelu toetamise teenus, toetatud elamise teenus ja toetatud töötamise teenus** – on riiklikud teenused. See tähendab, et riik ostab teenust mittetulundusühingult, mis omakorda tähendab, et riik usaldab, kontrollib ja jääb rahule. Et riik ostab teenust, tähendab seda, et MTÜ toob Tartumaale raha juurde ja kasu saavad kõik, alates kaupmehest ja lõpetades täiendkoolitustega. Ühingu kolmel teenusel on täna kokku 210 klienti + 42 koduta inimest päevakeskuses. Personali on kokku 21 spetsialisti, 5 meesterahvast ja 16 naisühing. Ühingu keskused on Tartu ja Elva linnas ning Puhja, Konguta, Rõngu ja Haaslava vallas.

Algus – 1997. a veebruar

Kolm tarka (Küllli Mäe, Valdeko Paavel, Vello Vengerfeldt) ja üks algaja (Maire Koppel) leidsid, et erivajadusega inimesed, kes käinud aastaid päevakeskuses, võiksid edasi areneda ja asuda töötreeningule. Võimalus oli olemas. Kanada Suursaatkond Eestis oli eraldanud raha, et remontida ja sisustada Tartus, Staadioni 48 keldrikorrusel pesutöötuba, kus tööharjumusi omandaksid erivajadusega inimesed selleks, et hiljem

kas kohapeal või avatud tööturul tööle asuda.

1997. a korraldati kaks Tööturuameti koolitust, kus õppisid väikepesumaja töölised, territooriumikoristajad (kojamehed) ja kokaabilised. Õppetööd alustas 22, lõpetas 20 ja tööle asus 17 erivajadusega inimest. Aastal 1997 oli see tubli saavutus. Ainulaadne oli ka see, et erivajadusega inimestele loodi spetsiaalsed töökohad: töötati tööjuhendajaga, töokohtadel olid sildikesed, mis tuletasid meelde, kuidas masinat käivitada ja kuidas seda seisata, kui palju lisada pesupulbrit või loputusvahendit, kunas ja kui pikad on puhkepausid, kuidas lahendada tööprobleeme, vaba aja probleeme jne. See oli toetatud töötamise eelkäija ja tollal kirjeldasime seda kui töötamist osalise tööajaga, erivajadustele kohandatud ja juhendatud koos sotsiaalse toetusega.

Oluline on see, et juba siis töötasid erivajadusega inimesed töölepingu alusel. Ei mingeid osalustasusid või kvartalühivõitisi. Kõik said töötasu vastavalt tööajal tehtud töö hulgale. Täna tundub see normaalne, kuid siis oli see paljude kolleegide arvates enesetapp, sest paraku ei täida paljud erivajadusega inimesed töönorme, mis tähendab, et nad ei teeni miinimumpalka välja ja sel juhul on seaduses ette nähtud sanktsioonid tööandjale ehk meie kontekstis toetatud töökoha teenuse osutajale. Kahjuks on olukord sama ka täna. Tükitööga miinimumtöötasu mitte väljateeniv inimene tuleks vallandada, aga kui tegu on erivajadusega inimesega ja töökoht on ettevalmistava suunaga (kaitstud töökoht), siis on ennatlik oodata miinimumpalga väljateenimist, sest inimene alles harjutab tööelu.

Kindel on see, et 1997. aastal alustas töötamist MTÜ Iseseisev Elu pesutoas 14 erivajadusega inimest. Märtsis pesti 500 kg ja detsembris juba 1000 kg pesu. Personali

koosseisus oli täiskohaga pesutoa meister/juhendaja ja veerandkohaga juhataja. Koolitusi viisid läbi lepingulised lektorid, keda tihti tuli julgustada, et erivajadus, ka psüühiline erivajadus ei tähenda ohtu lektori tervisele. Esimese kursuse lõpetajatest on tänaseni ühinguga seotud Hillar, Sirli, Svetlana ja Sigrit.

Aasta 1998

Sel aastal korraldati kaks Tööturuameti koolitust, lisaks väikepesumaja tööliste õpetati välja veel köögiabitöölisi, õmblejaid, nahajalatsitööstuse töölisi. Avati pesutöökoda hoones Raja 31. Pesula seadmed osteti järeelmaksuga. Tööle asus kolmas n-ö juhtkonda kuuluv töötaja, Aino Kübarsepp, pesutöötoa meister/juhendaja. Klientidest töötajate töötasu suurenes, sest pestava pesu kogus ühes kuus kasvas 1500 kg-ni. Täna-seni on kursuse lõpetajatest ühinguga seotud Leena.

Aasta 1999

Jätkusid Tööturuameti koolitused. Põhiliselt õpetati välja väikepesumaja töölisi, lisaks majahoidjaid, õmblejaid, puidutöötlejaid. Ühingut tutvustati mitmel üleriigilisel üritusel. Palju osaleti kuulajana, õppijana. Pille Vengerfeldt aitas kirjutada esimese projekti Inglismaale Hamlet Trust'i fondile. Saadud toetuse eest osteti ühingu esimene täisvarustusega arvutikomplekt, loodi kodulehekülj ja ühing sisenes interneti maailma. IT spetsialistiks sai kliendist töötaja Tiit, kes oli äsja lõpetanud Tartu Ülikooli ja soovis ennast praktikuna arendada. Alustas tegevust kunstitöötuba, esmased vahendid saime osta Hollandi Kesk-Ida Euroopa fondi toetusel. Entusiastlike juhendajatena alustasid Maie Siilivask ja Katrin Liias.

Aasta 2000

Ühingu kontor kolis Uuele tänavale. Kunsti-töö sai omaette toa. Tööle asus Ameerika rahukorpuslane Myra Emata Stokes. Myra asus ühingu töökorraldust analüüsima, ettepanekuid tegema ja arengut toetavaid finantse otsima. Käivitati õmblustöötuba.

Seadmed osteti omavahenditest ja Ameerika Ühendriikides asuva California LDS kiriku annetustest, see oli Myra teene. Alustati puidutööga. Ühingu klientidest töötajad valmistasid allhankena puidust dekoratiiv-aedu Inglismaale ja Saksamaale. Tehti väga head tööd, rahul olid nii töövõtjad kui tööandjad. Riik alustas toetatud töötamise teenuse ostmist asutustelt, kus juba niikuinii erivajadusega inimesed töötasid. 2000. a oli vaimse tervise valdkonnas tähtis aasta, sest alates sellest aastast on olemas üheksa toetatavat teenust psüühilise erivajadusega inimestele.

Aasta 2001

Viidi läbi seni viimane Tööhõiveameti koolitus. Enamus lõpetajaid asus tööle pesutöötubadesse. Alustati pesutöötoaga Põlvamaal, Erastvere hooldekodu pesu pesemisega. Raske oli ja on tänaseni motiveerida hooldekodus elavaid kliente tööd tegema, kuid siiski olgu igäihel võimalus tööd teha, kui on töösoovi. Halb on see, kui pole töötamise võimalust. Viidi ellu suur projekt toetatud elamise käivitamiseks Tartu linnas ja selle teenuse osutamiseks planeeriti korterite ostu. Projektijuht Moonika Salumaa juhtis rahvusvahelist projekti, milles osalesid Kanada Toronto vaimse tervise ja sõltuvushaigete keskus, EV Sotsisalaaministerium, Tartu Maavalitsus, Tartu Linnavalitsus, Kodijärve hooldekodu, Tartu Vaimse Tervise Keskus ja MTÜ Iseseisev Elu. Projekti tulemusena remonditi Kodijärve hooldekodus tühjalt seisnud maja korterid toetatud elamise teenuse osutamiseks ja seega MTÜ Iseseisev Elu sai osta kaks neljatoalist korterit toetatud elamise teenuse tarvis. Tartu LV ja Rootsi Kuningriigi toetusel käisid ühingu kliendid koos juhendajaga Rootsis nn ellujäämislaagris. See oli suur elamus ja paljude eneseusaldus kasvas. Esimest korda tulid külla Nøtteøymovalit-suse juhatause liikmed Norrast. Külaskäigust kasvas välja tänaseni kestav sõprus ja koostöö. Lõpetasime puidutööga tegelemise, sest allhanget andev asutus lõpetas Tartus toot-mise. Paljud puidutööd teinud kliendid

asusid õmblustöötoas tööle ja töötavad edukalt tänaseni.

Aasta 2002

Alustati toetatud elamise teenuse osutamiseega. MTÜ Iseseisev Elu variant toetatud elamisest on järgmine: neljatoalises korteris elab kolm erivajadusega inimest, kellest igaühel on oma tuba; elutuba, köök ja muud olmeruumid on ühised.

Koristatakse kordamööda, köögis teeb igaüks ise omale süüa. Korterites võivad elada koos mehed, naised, noored, eakamad, eri põhjustel teenust vajavad inimesed. Üldjuhul saab inimene toa siis, kui korteris vabaneb koht, mistõttu korterikaaslasti väga valida ei saa. Küll on toeks juhendaja, kes püüab konflikte ennetada, probleeme lahendada, võrdsust säilitada ja olla heaks nõuandjaks igale kliendile. Korterid asuvad tavalistes korterühistutes. Alustasime pesupesemist Vahtramäe lastekodus koostöö põhimõttel – nende masinad ja meie poolt töötajad, jooksvad töövahendid ja juhendamise. Alustati igapäevaelu toetamise teenusega ehk tugikeskuse teenuse osutamiseega Tartus, kuna tööl käivatel ja toetatud elamise teenust saavatel klientidel polnud vaba aja kasutamise oskusi. Teenuse kaudu saime suunata inimesi kultuuriüritustele, täiendõppele, suhtlusgruppidesse, taidlusringidesse. Avanes võimalus inimesi treenida ja abistada tööst vabal ajal ning vajadusel ka nende kodus. Ühing tutvustas töötubades valmistatud tooteid seminaridel, konverentsidel, laatadel, messidel. Samal aastal avati tugikeskus ka Haaslava, Konguta ja Rõngu vallas. Erivajadusega inimestega hakkas tegelema inimene, kellel on aega kuulata ja toetada inimesi nende igapäevase elu toimingutes.

Aasta 2003

Alustati igapäevaelu toetamise teenusega Puhja vallas. Saadi Tartu linnalt toetatud elamise teenuse osutamiseks korterid. Hollandi Fondide Ühenduse toetusel remonditi majaosa Väike-Kaare tänavas, kuhu asus elama neli klienti, igal oma tuba isik-

liku kööginurgaga. Toad on ahiküttega. Juhendajad ja kliendid osalesid koolitusseminaril Sloveenias ja Ukrainas. Alustati personali üldkoosolekutega ja jätkati kord kvartalis klientide esindajate koosolekutega, kus osaleb ka ühingu juhataja. Võeti vastu külalisi ja tehti külaskäike mujale.

Aasta 2004

Igapäevane töö läheb edasi mööda sissetalutatud rada. Aasta jooksul viidi läbi projektid „Tööandjate kaasamine psüühilise erivajadusega inimeste tööhõivesse“, mida rahastas Eesti hasartmängu nõukogu ja Rootsi Tööturuamet, ning „Meeste kehakultuuri edendamine Tartumaal“, mida rahastas Hamlet Trust'i fond Suurbritanniast. Kaks ühingu töötajat osales Ungaris toimunud rahvusvahelisel seminaril „Kogukonnal põhinev kogemuste vahetamine vaimse tervise valdkonnas“. Vastu võeti külalisi Eestist, Norrast, Soomest, Inglismaalt, Kanadast. Ühingus töötas 20 spetsialisti, nendest 11 osalise tööajaga. Osaleti Tööturuameti projektis, mis pakkus töötreeningut ka füüsilise puudega inimestele. Kaheksast kuus inimest asus tööle. Tugikeskuse klientidele õpetati vitspunutiste valmistamist.

Aasta 2005

Ühing töötas nagu kellavärk, suuremaid raputusi õnneks polnud. Aasta jooksul läbi viidud projektid: „Pereabiline Tartu maakonna erivajadusega inimeste peredele“, rahastas hasartmängu nõukogu Tartu Maavalitsuse kaudu; „Vaimse tervise poliitika ühtlustamine töö ja koolituse alal“, rahastajaks Euroopa Liidu büroo. Ühingu kliendid ja spetsialistid käisid aasta jooksul koolitustel ja seminaridel Viljandis, Tallinas, Pärnus ja Tartus. Teater Vanemuise ruumides ja Tartu Ülikooli Botaanikaaias korraldati klientidele positiivse enesetunde treeninguid. Ühingu töötaja käis Kreekas rahvusvahelisel seminaril „Toetatud töökohade võrdlus EL arenevate riikide põhjal“. Personalile korraldati treeningu kliendi perega koostööoskuste omandamiseks. Aasta jooksul võeti vastu külalisi Norra, Soome,

Inglismaa, Rumeenia, Rootsi ja Eesti asustest.

Aasta 2006

Eesti Arengu Sihtasutuse ja Hollandi Fondide Ühenduse toetusel ja omafinantseeringu tulemusena kolivad Staadioni ja Raja pesutöötoad kokku Raja tänavale. Ruumides tehakse remont ja neid laiendatakse. Ostetakse uued pesumasinad. Tööle jääb ka vanu masinaid. Aivar Mänd, pesutöötubade alustala, oleks muidugi soovitud 100% uusi masinaid. Paraku ...! Ühingu kasvamine nõudis uue töökoha loomist. Alates veebruarist asus tööle majandusmees, kelle tööülesanneteks on toetatud elamise teenuse osutamiseks mõeldud korterites jooksva remondi tegemine, töötubade varustamine materjaliga ja toodete turustamine. Alustatakse tegevust puidutöö rühmas. Puidutöö eesmärk on rahuldada raskeimat tööd armastavate inimeste soove. Puidutöökojas valmivad ühingu tarbeks riulid ja nagid. Personalile korraldati koolitus võlaõigusest. Tänu majandusedule võtab avatud tööturg avasüli vastu erivajadusega inimesi. Avatud tööturul töötavad järgmiste erialade inimesed: keevitaja, müüja assistent, kärupaigutaja, siseruumide koristaja, kojamees, remondimees, juhendaja, raamatukoguhoidja, ehitustöölaine, tallipoiss jne.

Aasta 2007

Ühingul täitub 10. tööaasta. Suured ettevalmistused, mõttetalgud, planeeritakse väikest pidu. Aasta alguses alustati Tartu linnavalitsuse projektiga „Sotsiaaleluruumis elavatele inimestele tugiisikuteenuse osutamine“. Koduta inimestele on avatud päevakeskus. 80% personalist käis märtsis Soomes, Kuopios seminaril ja koostööd arendamas. Kohe on algamas Elvas toetatud elamiseks mõeldud 4–5 korteri remont Elva linnavalitsuse ja Tartu maavalitsuse toel.

Pilte MTÜ Iseseisev Elu 2004. a sünnipäevalt: külalised said majaga tutvuda ja maalimises kätt proovida; ühingu pere käis mängimas bowlingut.

Saori – loov kudumine kõigile

Anneli Säre

Juksi kunstikoordinaator, tekstiilikunstnik

Ligemale 40 aastat tagasi Jaapanist alguse saanud saori – loovkudumine – on tänaseks levinud paljudesse riikidesse. Saori kursusi on korraldatud 36 maal ja tegutsevaid saori keskusi on lisaks Jaapanile ka USAs, Kanadas ja Austraalias.

Mis siis on saori? Mida tähendab loovkudumine? Ja kuidas sobib see kõigile?

Et selles selgusele jõuda, sõitsime ise kohale ja õppisime nädal aega Osakas seelses saori keskuses. Meil oli õnne kuulda õpetussõnu tehnika algatajalt pr Misao Jo'lt, kes vaatamata oma 93 eluaastale on iga päev telgede taga kudumas ja juhendamas. Saori sai alguse Misaost, jaapanlannast, kes tundis tugevat traditsioonide survet: kõike pidi tegema täpselt nii, nagu oli tehtud mitusada aastat enne teda, igasugune omaalgatus oli välistatud. Loova natuuriga inimesele oli see ahistav, ta tahtis teha midagi omamoodi ja alustas katsetusi. Tema suureks üllatuseks võeti uued ideed väga hästi vastu ja praeguseks on tuhandet inimesed paljudes riikides leidnud saoris oma loovusele rakenduse.

*Jaapanlanna kudumas, kandes ise ka vesti, mis kootud saoris.
Foto: Häli Metstak*

*Näide saori kudumist
Foto: Häli Metstak*

**Tallinna Puuetega Noorte
Õppekeskus "Juks"**
Pihlaka 10, 11211 Tallinn
tel 655 9452, faks 655 9512
juks@juks.ee

Kaitstud töö keskus "Juks"
Ehitajate tee 82
12915 Tallinn
tel 661 6644, faks 661 6619
workcenter@juks.ee

Parmas diskuteeriti sotsiaaltöö tuleviku üle

Uued majandus- ja sotsiaalpoliitilised olud toovad paratamatult kaasa ka muutusi sotsiaaltöötaja elukutses.

Marju Medar, PhD (sotsiaaltöö),
TÜ Pärnu kolledži sotsiaaltöö dotsent,
EASSW juhtkomitee liige

Sotsiaaltöö tulevik Euroopas on olnud diskussiooni objekt rahvusvahelistel konverentsidel nii Kopenhaagenis aastal 2003 kui Küprosel aastal 2005. Diskussiooni jätkati Parmas (Itaalia), kus 15.–17. märtsini 2007 toimus rahvusvaheline sotsiaaltöötajate konverents „Sotsiaalne muutus ja sotsiaalsed elukutsed“ (*Social Change and Social Professions*), millest võttis osa üle 1200 sotsiaaltöö spetsialisti 36 riigist. Konverentsi korraldasid EASSW (Euroopa sotsiaaltöö koolide assotsiatsioon – *European Association of Schools of Social Work*), FESET (Euroopa sotsiaalpedagoogika koolituskeskuste assotsiatsioon – *European Association of Training Centres for Socio-Educational Care Work*), IFSW (Rahvusvaheline sotsiaaltöötajate föderatsioon – *International Federation of Social Workers*), AIDOSS (Itaalia sotsiaaltöö koolitajate assotsiatsioon) ja ASSNAS (Itaalia sotsiaaltöötajate assotsiatsioon). Konverentsi korraldustoimkonnas oli ka Tartu Ülikooli sotsiaalpoliitika õppetooli külalisprofessor Hans van Ewijk.

Konverentsi neljal plenaaristungil keskenduti eeskätt kahele teemade ringile – sotsiaalsed muutused ühiskonnas ja sellega kaasnevad muutused sotsiaaltöö elukutses. Läbivateks teemadeks nii sotsiaalsete muutuste kui ka sotsiaaltöö muutumise käsitlemisel olid perekond ja indiviidid, tõrjutus ja integratsioon ning vastutuse kandumine hoolekande korraldamise eest riiklikult sektorilt turule. Plenaaristungil käsitletud teemasid arutati 88 töötoas.

Nüüdisaegse heaolühiskonna muutustest 20. sajandi lõpus tõsteti esile mitmeid tendentse, näiteks maailma selgemat jaotumist põhjaks ja lõunaks ning nende distantseerumist üksteisest. Nimetati ka erinevusi riikide arengutasemes, riigiti erinevat sotsiaalprobleemide tõstatumist ja lahendusi, kompromissi riikide sotsiaal- ja majanduspoliitikas kapitalistliku arengu ja ressursside ümberjagamise kontekstis. Tõdeti, et need muutused on esile kutsunud heaoluriikide tugeva arengu ning seetõttu on tekkinud debatt sotsiaalse kaitse ja potentsiaalse sotsiaalse struktuuri üle tulevikuühiskonnas, milles kesksel kohal on küsimused piisavatest võimalustest ja sotsiaalsest õiglusest, vabadusest ja isiklikust heaolust, demokraatiast ja turvalisusest ning solidaarsusest ja kodanikuõigustest (Ascoli 2007, 11–13).

Konverentsil tõdeti, et **perekonnas kui sotsiaalses institutsioonis** on aastatega toimunud dramaatilised muutused. Täna on perekonna struktuur läbi teinud tõsiseid muutusi ning seetõttu pole kerge perekonda üheselt defineerida. Tänapäeval eksisteerivad kõrvuti nii patriarhaalne perekond, tuumperekond, üksikvanemaga perekond, taasühinenud perekond, asenduspere jt. Probleemid peredes tekivad eelkõige sugude ja põlvkondade vahel ning siin on muutused märkimisväärsed. Diskuteeriti selle üle, et seksuaalrevolutsioon kui uus lähenev inimühetele ei pööra tähelepanu lastele, vaid pigem täiskasvanud indiviidide isiklikule heaolule. Muutunud on naise roll ja staatus ühiskonnas, senisest enam on naistele olu-

line majanduslik kindlustatus, oma võimete realiseerimine ja ühiskondlik positsioon ning kõik see on kaasa toonud ka muutusi perekonnas. Vanemate, eriti emade suur tööga hõivatus on muutnud vanema ja lapse suhteid, vähenenud on vanemlik vastutus ning see on asendunud lapsele pigem sõbraks või täiskasvanud tugiisikuks olemisega (Campanini 2007, V). Nenditi, et naiste ja laste õiguste tagamise nõue on kaasa toonud perekonna demokraatiseerumise ning patriarhaalses perekonnas isa võimu vähenemise. Kõigi nende muutuste tõttu keskendutakse täna vanemahoolduses senisest enam vanemaliku vastutuse asemel lastekaitse küsimustele, laste ja noorte antisotsiaalse käitumise leevendamisele ning nende haridusliku võimekuse toetamisele (Ginsburg 2007, 17). Konverentsil jõuti järeldusele, et kaasaegses ühiskonnas kasvavad lapsed riskiolukorras ning seetõttu tuleb ühiskonnal võtta senisest suurem vastutus riskiperede ja -laste toetamise eest.

Tõrjutust ja integratsiooni arutades toodi välja tõrjutuse peamiste põhjustena vaesust, sõjalisi konflikte, HIV/AIDS-i levikut ning poliitilist marginaliseerimist ja diskrimineerimist. Kõik nimetatud põhjused avaldavad tugevat mõju nii sotsiaaltöö praktikale, teadusele kui haridusele. Sotsiaaltöös on rõhuasetus inimõiguste kaitsel, abi vajavate perede ja kogukondade toetamisel ning diskrimineerimisvastaste seaduste edasiarendamisel. Tõdeti, et neid tegevusi peab toetama finants-, inim- ja organisatsiooniliste ressurssidega. Seejuures on eriti oluline nende ressursside, sh tervishoiu-, haridus- ja sotsiaalteenuste kättesaadavuse ning sisetulekute tagamine igas regioonis olememata regiooni arengust või vaesuse astmest (Farzanegan 2007, 14).

Diskuteerides **vastutuse kandumist hoolekande korralduse eest riigilt turule**, rõhutati, et sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika omavaheline suhe on alati mõjutanud sotsiaaltöö teooriate ja meetodite arengut ning et iseäranis praegu on näha, kuidas uuel neoliberaalsel sotsiaalpoliitikal on suur mõju sotsiaaltöö praktikale. Sotsiaalteenuste korraldus on tänaseks juurdunud kõikides heaaluriikides. Teenuste korralduse mudelit peetakse efektiivsemaks, kuna see on rohkem orienteeritud teenuste osutamise kvaliteedile ning võimaldab kliendil saada tagasisidet ja kontrollida protsessi. Samas elimineerib teenuste korraldamisel rõhuasetuse tegemine turumehhanismidele ideoloogilises mõttes sotsiaalse vastutuse ning seetõttu peetakse vajalikuks seda mudelit senisest enam analüüsida (Lorenz 2007, 21).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et konverentsil vaagiti sotsiaaltöö muutumist ühiskonnas ja sellest tingitud uusi suundumusi sotsiaaltöö edendamisel muutunud tingimustes. Ühiskonnapoliitiliselt analüüsiti sotsiaaltööd muutavas maailmas ja vaagiti majanduspoliitiliselt liberaalses majandusmudelis toimivat sotsiaaltööd. Tõdeti, et väljakutsed uutes majandus- ja sotsiaalpoliitilistes oludes toovad paratamatult kaasa ka sotsiaaltöötaja professioni muutumise. Mitmes töötoas arutati elavalt sisulisi muutusi sotsiaaltööd õpetavate kõrgkoolide õppekavades Bologna protsessi kontekstis, et olla valmis sotsiaaltöötajate ettevalmistamiseks muutunud oludes.

Kõigile konverentsil osalejatele pakuti võimalust tutvuda ka praktilise sotsiaaltööga kogukonnas. Oli võimalus külastada 40 hoolekandeesutust ja teenuseid pakkuvat ühingut. Lisaks diskussioonidele töötubades pakkusid osalejatele oma teenuseid mitmed sotsiaaltöölaseid raamatuid ja ajakirju publitseerivad kirjastused, nagu Routledge, Palgrave, Macmillian Press, Sage Publications, Venture Press jt. Kirjastuste kataloogid ilmuvate raamatute ja ajakirjade kohta on saadaval TÜ Pärnu kolledži raamatukogus.

Kasutatud allikad

- Ascoli, U. (2007). *Modern Welfare States*. Social Change and Social Professions. Abstract book, Parma, Italy. 11–13.
 Campanini, A. (2007). *Preface*. Social Change and Social Professions. Abstract book, Parma, Italy. 17–20.
 Farzanegan, M. (2007). *Diversity and integration: Reaching out to the poorest and most marginalised groups with an emphasis on children*. Social Change and Social Professions. Abstract book, Parma, Italy. 14–16.
 Ginsburg, N. (2007). *Family and individuality*. Social Change and Social Professions. Abstract book, Parma, Italy. 17–20.
 Lorenz, W. (2007). *Managerialism: From State to Market*. Social Change and Social Professions. Abstract book,

¹ teenuse kättesaadavuse tagamine kliendile olukordades, kus klient seda teenust vajab. Võtmeroll selles protsessis on kliendil endal, teenuse osutajal ja sotsiaaltöötajal, teenuse kvaliteedi tagamisel on oluline nende osapoolte koostöö. Võib öelda, et praegu alles otsitakse õigeid proportsioone kvaliteetse teenuse pakkumisel ja teenuse finantseerimisel.

Sotsiaalne muutus ja sotsiaalsed elukutsed

**Hans van Ewijk, ENSACT eesistuja
ICSW Europe president**

Üle 700 sotsiaalpedagoogi, sotsiaaltöötaja ja sotsiaaltöö koolitaja 30 riigist kohtus 15.–17. märtsil 2007 Parmas väljakutseid esitaval ja innustaval konverentsil. Konverentsi korraldasid FESET, EASSW, IFSW ning Itaalia sotsiaaltöö koolitajate ja sotsiaaltöötajate assotsiatsioonid. Sotsiaalsete elukutsete esindajate kokkutuleku põhiteema oli, kuidas uus haldusjuhtimine, muutuv rahvastiku ja perekonnastruktuur mõjutavad sotsiaalsete elukutsete esindajate igapäevatööd ning kuidas professionaalid peaksid reageerima muutustele poliitikas ja rahvastiku koosseisus. Neli põhiettekannet ja üle 200 ettekande ning arutelud töötubades andsid muljetavaldava sisendi. Parma konverentsi võib iseloomustada kui kriitiliste, konstruktiivsete ja (enese)kindlate sotsiaaltöötajate avatud kohtumist. Paistab, et oma piiride kaitsmise ja ebalevate erialaspetsialistide aeg on möödas ja seda asendab positiivsem hoiak, püüdlumine dialoogi poole sotsiaalpoliitikas ja sotsiaalsete elukutsete esindajate ühise identiteedi kujundamisele. Sotsiaalsete elukutsete esindajad otsivad uusi võimalusi, on valmis piire ületama ja tegema koostööd oma elukutse sees ja väljaspool seda. Ettekannete üldine tase oli väga kõrge. Neist pool põhines uuringutel ja paljud esitlused kujutasid endast veenvad mõtisklusi konverentsi teema eri aspektidel. Konverentsist võttis osa kaks inimest ka Eestist. Annan lühiülevaate konverentsi põhiaruteludest.

Sotsiaaltöö positsioneerimine

Esimene debatt käsitles sotsiaaltöö positsiooni ja rolli tänapäeva ühiskonnas. Sotsiaaltööl on pikaajaline traditsioon selliste väärtuste hoidmisel nagu sotsiaalne õiglus, usaldus ja võrdsus. Sotsiaaltöötajatel on tugev kalduvus ennast abivajajatega samastada, neid toetada ja kaitsta. Valitsev poliitiline suundumus ootab aga sotsiaaltöötajatelt, et nad distsiplineeriks, leevendaksid pingeid ja tootsid võimalikult kiiresti inimesed tagasi tööturule või kooli. Eriti kolleegid Suurbritanniast kurtsid, et neile avaldatakse poliitilist survet muuta probleemid ja inimesed võimalikult nähtamatuks. Peita nad ära, isoleerides inimesi, tõrjudes neid välja oma elukohtadest ja isegi riigist ning paigutades neid kinnistesse asutustesse.

On põnev vaadata, kuidas nüüdisaja sotsiaaltöötajad püüavad säilitada tasakaalu ühelt poolt oma traditsiooniliste väärtuste ja teiselt poolt tänapäeva poliitiliste ootuste vahel. Üldiselt soosis õhkkond avatud diskussiooni ja valmisolekut erimeelsusi ületada. Suhe poliitiliste protsesside ja sotsiaaltöö vahel muutub järjest sisukamaks ja viljakamaks. Milles aga ei saa kompromissile minna, on surve muuta inimesi nähtamatuks. Sotsiaaltöö taotleb just seda, et inimesed ja probleemid pääseksid rohkem esiplaanile ja neile võiks otsida lahendusi, mitte probleeme eirata ega peita.

Sotsiaaltöö ja uus haldusjuhtimine

Haldusjuhid ja poliitikud on agarad uuendusi ja muutusi ellu viima. Nad usuvad programmidesse ja poliitikate rakendamisse. Sotsiaaltöötajad hakkavad juba tüdinema arvukatest ülevalt alla saadetavatest programmidest ja uuendustest. Seda tunnetatakse kui poliitika lünk-

likkust, mille puhul ikka ja jälle muudetakse eesmärgi, sihtrühmi ja tegevuse põhimõtteid. Parma konverentsil rääkisid paljud sotsiaaltöötajad järjepidevuse puudumisest igapäevatoos. Näiteks noorsootöötajad, kes ei teagi täpselt, kas järgmisel aastal nende ametikoht säilib ja kui, siis kas see asub samas kogukonnas, samade ülesannetega ja töötada tuleb samade noortega. On oluline seada eesmärgiks sotsiaalne jätkusuutlikkus, järjepidevus meie tänases maailmas. Paljud ettekanded käsitlesid ökoloogilist sotsiaaltööd või ökoloogilist sotsiaalpedagoogikat. Sotsiaaltöötaja peab olema tundlik tausta suhtes, milles inimesed elavad. Sotsiaaltöötajat tuleb näha töötajat, kes sekkub ja toetab inimest vastasmõjus teda ümbritseva keskkonna ja kogukonnaga. Sotsiaaltöötaja ei peaks alustama teenuste ja toodete pakkumisest, vaid avatud meele ja valmidusega tegema koostööd kliendiga tema probleemide lahendamise nimel.

Mitmekesisus

Demograafilised muutused ja muutused inimsuhtes ning eluviisis oli üks Parma konverentsi põhiteemasid. Mitmekesisus suureneb kogu Euroopas, inimesed on mobiilsemad, altimad muutma oma eraelu ja tööolusid. Põhiprobleemidena nimetati järjepidevuse puudumist ja suhete teravnemist eri rahvusrühmade vahel. Tundub, et sotsiaaltöötajad otsivad ikka veel vastuseid ja strateegiaid. Sageli kasutatakse selliseid mõisteid nagu multikultuursus, mitmekesisus, kogukond, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne kapital, kuid harva leiavad need väljendi konkreetsete strateegiate ja tegevustena. Iga mõiste üle vaieldakse, mõisteid rünnatakse ja kaitstakse. Põhimõtteliselt nõustuks justkui igaüks selliste mõistetega nagu mitmekesisus ja kogukond, kuid mida need endaga kaasa toovad? Kuidas mitmekesisust piiritleda ja millal läheb see vastuollu integratsiooni, võrdsuse või võrdõigusega? Mida me täpselt kogukondadelt ootame ja kas see on taskukohane? Seesugused teoreetilised vaidlused on intrigeerivad ja pole mingil juhul veel lõppenud. Samal ajal esitleti konverentsil arvukalt kohalikke projekte mitmekesisuse, kogukonna ja multikultuursuse teemal sümfaatsete lähenemiste ja mõtisklustega.

Professionaalsete kogemuste edendamine

Konverentsi lõpus kutsuti ellu Euroopa võrgustik ENSACT (Euroopa sotsiaalse aktsiooni võrgustik – *European Network for Social Action*). See võrgustik on platvormiks, kuhu kuuluvad sotsiaaltööd ja sotsiaalpedagoogikat õpetavate koolide assotsiatsioonid EASSW ja FESET, erialaste organisatsioonide assotsiatsioonid IFSW, FICE ja AIEJI ning Euroopa sotsiaalse heaolu nõukogu (*European Council of Social Welfare – ICSW*), mis esindab põhiliselt sotsiaalselt orienteeritud MTÜ-sid. On suurepärane, et need Euroopa katusorganisatsioonid teevad koostööd. Üheskoos moodustavad nad võimsa esinduse: kõik EL riigid, 300 sotsiaaltööd õpetavat asutust, kümme tuhat sotsiaaltöötajat ja tuhanded MTÜ-d. ENSACT seisab sotsiaaltöö kvaliteedi ja sotsiaalala töötajate professionaalsuse eest ning on sotsiaalsete elukutsete esindajate eestkõnelejaks Euroopas. Võrgustik julgustab sotsiaaltöötajaid, koolitajaid ja sotsiaalteenuste osutajaid täiustama oma tegevust, kontseptsioone ja teooriaid. Võrgustik teeb kuuldavaks sotsiaaltöötajate professionaalsed eksperthinnangud Euroopas, edastades need Euroopa Nõukogule ja Euroopa Liidule.

Konverentsi ettekandeid saab lugeda www.newteam.it

Kvalitatiivse uurimise kongress

Kadi Ilves, MA

2.–5. mail 2007 toimus USA-s Illinoisi Ülikooli Champaign-Urbana linnakus III rahvusvaheline kvalitatiivse uurimise kongress. Eestist olime dotsent Judit Strömpliga ainsad osalejad, esindades Tartu Ülikooli sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika osakonda. Astusime 5. mail üles posterettekannetega sessioonil „Lapsed. Narratiiv.“ (*Children, Narrative*). Judit Strömpl esitles postrit teemal „Vägivalla tõlgendused Eesti laste hulgas: näide kombineeritud meetodi kasutamisest tõendusmaterjali saamiseks“ (*Interpretations of violence among Estonian children: an example of using the mixed method for evidence*), artikli autori postri teema oli „Laste tõlgenduste analüüs karistamisest laste kasvatamisel“ (*Analyzing the children's interpretations of the role of punishment in child rearing*). Samal päeval esines Judit Strömpl veel suulise ettekandega sessioonil „Vägivalla kriitilised perspektiivid“ (*Critical Perspectives on Violence*).

Teema ja lähtekohad

Kvalitatiivse uurimise kongress Urbana-Champaign'is on toimunud juba kolmel aastal. Käesoleva aasta teema oli “Eetika, tõendamine ja sotsiaalne õiglus” (*Ethics, Evidence and Social Justice*). Peamiselt vaeti tõendamise ja tõe-politiitika küsimusi ning nende mõistete tähendust kvalitatiivse uurimise jaoks 21. sajandil. Moto kõlas “*Kui me kvalitatiivsete uurijatena ei defineeri neid mõisteid endi jaoks, teevad seda teised*”. Küsimused, mida arutati, olid järgmised: mis on tõde, mis on tõendamine, kuidas hinnata tõendamist, kas tõendamise/tõendamisel on võimalik manipuleerida, kuidas saab kvalitatiivne uurimine mõjutada poliitikat, kuidas toimub kvalitatiivse tõendamise esitlemine sobimatuna/kõlbatuna, selle alahindamine või hukkamõistmine, mis on fakt. Tõdeti, et erinevad sistsiipliinid – õigusteadus, meditsiin, ajalugu ja erinevad kultuurid defineerivad ja mõistavad kvalitatiivset tõendamist erinevalt.

Üheks läbivaks teemaks oli tõenduspõhine praktika (*evidence-based practice*) ja selle suhted kvalitatiivse uurimisega. Käesoleva artiklisse ei mahu pikk arutelu tõenduspõhise praktika küsimuses, kuid pean siiski vajalikuks märkida, et kongressil jäi mulje, et rahvusvahelisel areenil mõistetakse ja eelkõige rakendatakse tõenduspõhise praktika põhimõtteid veidi teistmoodi, kui Eestis tavaks. Ettekandeid kuulates panin kirja mõned mõtted, mis siinkohal ära toon. Tõenduspõhine praktika ei tähenda toetumist otsuste langetamisel pelgalt teaduslikult tõestatud suuremahuliste uurimuste tulemustele, vaid ennekõike pädevat ja põhjendatud praktikat, mille aluseks on kliendi olukorra igakülgne tundmaõppimine ehk teisisõnu kliendi maailma sisenemine. Jane Gilguni ettekandes avaldatud seisukoha järgi sobib selleks hästi kvalitatiivne lähenemisviis, millega on võimalik tähendusi avada ja fenomenide sisu seletada. Tõendamisele kuulub ennekõike kavandatava sekkumise sobivus konkreetse kliendi ellu ning kindlasti on vaja mõista, et igasugune sekkumine peaks olema koostöö. Sobiva uurimis- või sekkumismeetodi leidmine ja tulemuslik rakendamine ei ole võimalik, ilma et uurija või spetsialist oskaks luua ja hoida kliendiga toimivat koostöösuhet ning oleks pädev nii andmete kogumisel (sh varasemate uurimuste tulemustest), analüüsimisel kui ka

kliendi vajaduste hindamisel ja otsuste langetamisel ehk ühe sõnaga öeldes, praktikas. Käsitlen pädevust eelkõige kui protsessi, mitte kindla väärtusega lõpp-punktina, milleni jõutakse koolis erialaoskusi omandades. Kursisolek asjakohaste uurimustega ning teiste praktikute või teoreetikute kogemuste ja seisukohtadega kuulub enesestmõistetavana tõendus-põhise praktika juurde, kuid on vaid osa tervikust.

Kongressi korraldus

Kongressi põhiprogrammile eelnesid 2. mail eelkonverentsid ja töötoad. Esimeste all mõeldi jaapani-, hispaania- ja türgikeelseile osalejaile mõeldud ettekandesessioone. Töötubadest osavõtuks tuli end registreerida ning neid viisid läbi oma ala parimad asjatundjad. Osalesime kahes töötoas – esimest juhatas Yvonna Lincoln ja selle teemaks oli „Uued eksperimentaalse kirjutamise vormid“ (*New Experimental Writing Forms*) ning teises käsitles Kathy Charmaz teemat „Sissejuhatus põhistatud teooria konstrueerimisse“ (*An Introduction to Constructing Grounded Theory*). Yvonna Lincoln oli väga üllatunud, kuuldes, et oleme Eestist, kuna talle tundus uskumatu, et nii kaugel USAst on tema isik ja kirjutised tuntud. Kongress pakkus mitmeid võimalusi oma silmaga näha ja kõrvaga kuulda teadlasi, kellega olime varem tuttavad üksnes teaduskirjanduse vahendusel. Olgu siinkohal nimetatud John Creswell, Norman Denzin, Thomas Schwandt, Jane Gilgun. 3.–5. maini toimusid peahoone ruumides ja õppehoonetes kümned paralleelsed ettekandesessioonid, istungid konverentsi plenaar- ja peateemal ning postersessioonid. Kongressil toimusid ka kahe rahvusvahelise uurimisgrupi – sümbolilise interaktsiooni uurimise seltsi (*Society for the Study of Symbolic Interaction*) ja mitmekesisuse ja erinevuste uurimisrühma (*Diversity and Difference Research Group*) ning rahvusvahelise kvalitatiivuuringu assotsiatsiooni (*International Association of Qualitative Inquiry*) tegemisi tutvustavad üritused. Sotsiaaltöötajadki leidsid aega erialaseks kohtumiseks, paraku jõudis info sellest meieni liiga hilja.

Kongressi tööpäevad algasid tavaliselt kell 8 hommikul ning lõppesid kella 17–18 paiku õhtul. Iga ettekandesessioon kestis poolteist tundi. Osalesime erinevatel kõnekoosolekutel, millest mõnedel käsitleti minu jaoks uudseid vaatenurki. Näiteks erineva seksuaalse orientatsiooniga inimestest tehtud uurimusi tutvustaval kõnekoosolekul käsitleti seksuaalset vägivalda lesbisuhetes ning sellega seotud probleeme, nagu raskusi politseisse pöördumisel tõendite puudumise tõttu. Omapärasena jäi meelde ühe noormehe autoetnograafiline uurimus enda ja kaksikvenna eri osariikidesse elama asumisest tekkinud identiteedikriisist ja järgnenud leinasarnasest protsessist – enne seda ei olnud nad end eraldi indiviididena käsitlenud, nii et öeldes “mina”, mõeldi “meie”.

Illinoisi Ülikoolist

Illinoisi Ülikool on kodulehekülje andmetel osariigi laiahaardelisim avalik ülikool, millel on kokku kolm ülikoolilinnakut Urbana-Champaign’is, Chicagos ja Springfieldis. Ülikooli iseloomustamiseks mõned faktid ülikooli kodulehelt. Illinoisi Ülikoolis õpib 42 728 üliõpilast, neist 31 427 bakalaureuseõppes ja 11 256 kraadi- või täiendõppes, täistööajaga on ülikoolis ametis 7946 inimest. Illinoisi Ülikooli teadlased on aegade jooksul võitnud 21 korral Nobeli preemia ning 20 korral Pulitzeri preemia. Urbana-Champaign’is asuv linnak ehk ametliku nimega Illinoisi Ülikool Urbana-Champaign’is loodi 1867. a ja on kodulehe and-

meil üks suuremaid rahvuslikke teadusülikoole. Meditsiini-, majandus-, sotsiaaltöö-, haridus- ja õigusteaduse kolledži kõrval kuuluvad linnakusse ka veterinaarmeditsiini, vabade kunstide ja teaduste, kaunite ja rakenduskunstide, inseneri- ning kommunikatsiooni kolledž, lennunduse instituut ning raamatukogunduse ja infoteaduste kõrgkool. Üliõpilaste käsutuses on raamatukogu 24 miljoni ühikuga, millest trükiseid on 10 miljonit köidet. Urbana-Champaign, mida mõnikord nimetatakse ka Champaign-Urbana, on kaksiklinn, kusjuures ülikoolilinnakut jagub mõlemasse ossa ning sellesse kuulub kokku 562 hoonet, millest 272 on otseselt õppetööga seotud. Linn on nii rahvaarvu kui õhkkonna poolest võrreldav Tartuga. Urbana-Champaign jättis tervikuna turvalise ja vaikse mulje ning kõik inimesed, kellega ühel või teisel põhjusel suhtlesime, olid ääretult sõbralikud ja vastutulelikud.

Tulemused

Kongressilt naastes küpses plaan algatada Eestis kvalitatiivse uurimisega tegelevaid inimesi koondav selts. Mõte on kiiresti pooldajaid kogunud, ning kui esmalt oli kavas ühineda sotsioloogide egiidi all, siis nüüdseks on see muutunud plaaniks koondada kokku võimalikult palju kvalitatiivuurijaid, olenemata teadusharust ja erialast – sotsioloogide kõrval ka nt arstiteadlasi, sotsiaaltöötajaid, õpetajaid, psühholooge jt.

Mõned näited konverentsil käsitletud teemadest:

- **Autoetnograafia ja tegevuskunstiuringud** (*Autoethnography & Performance Studies*)
- **Sihtrahastatud kvalitatiivne uurimus** (*Funded Qualitative Research*)
- **Portreteerimine** (*Portraiture*)
- **Kriitiline pedagoogika** (*Critical Pedagogy*)
- **Üleilmastumine ja riigiülesus** (*Globalization & Transnationalism*)
- **Postkolonialistlikud metodoloogiad** (*Postcolonial Methodologies*)
- **Kultuuriuringud, haridus ja pedagoogika** (*Cultural Studies, Education & Pedagogy*)
- **Institutsionaalne etnograafia** (*Institutional Ethnography*)
- **Kvalitatiivne hindamine ja sotsiaalpoliitika** (*Qualitative Evaluation & Social Policy*)
- **Dekoloniseerimise metodoloogiad** (*Decolonizing Methodologies*)
- **Pärismaised tunnetusteooriad** (*Indigenous Epistemologies*)
- **Kultuurilise metodoloogia ümberkirjutamine** (*Re-writing Cultural Methodology*)
- **Osalusuurimuste arendused** (*Developments in Participatory Action Research*)
- **Kvalitatiivse uurimise standardid** (*Standards for Qualitative Inquiry*)
- **Uurimus kui õõnestav tegevus** (*Research as Subversive Practice*)
- **Demokraatlikud metodoloogiad** (*Democratic Methodologies*)
- **Valiidsuse vormid ja mitmekesisus** (*Forms and Varieties of Validity*)
- **Sotsiaalpoliitika kujunemine** (*Social Policy Formation*)
- **Uus meedia ja informatsiooni tehnoloogia** (*New Media & Information Technology*)
- **Feministlik kvalitatiivne uurimus** (*Feminist Qualitative Research*)
- **Tõenduspõhine uurimine** (*Evidence Based Inquiry*)
- **Osalusuurimus** (*Participatory Action Inquiry*)
- **Tõendamise poliitika** (*Politics of Evidence*)

Maret Maripuu: a state is a home with many family members

Regina Lind, Sotsiaaltöö

Maret Maripuu, the Estonian Minister of Social Affairs who took office in April 2007, says in an interview to the journal that the hardest task of a Minister of Social Affairs is to make the right decisions about limited resources. The Minister represents the Estonian Reform Party (*Eesti Reformierakond*), whose view is that a successful economic policy is also the best social policy. Implementing a measure has to be grounded on research. "Estonia has a reason to be proud of its family policy. We are one of the leading countries in Europe when it comes to issues like parental benefit and designed fraternity leave", says the Minister. One aim of the government coalition programme is to achieve positive population growth by an increasing birth rate and a growing life expectancy. This is achievable when our life quality is good and we have all the activities to support it. Another aim is to double the pensions in four years and to set a new basis for paying social benefits to disabled people by making the amount of the benefit dependent on the additional needs caused by the disability.

There is a plan to develop a new Social Welfare Act that would specify the role of local governments in organising welfare services and describe service quality requirements. Commenting the present alcohol policy issue, Maripuu emphasised the need to change attitudes and to ensure that the current restrictions would be kept.

One and a half years of Employment Service and Benefits Act

Kerstin Peterson, Ministry of Social Affairs

In 2006, a new law came into force in Estonia regulating the provision of services and the payment of benefits to the unemployed, job seekers and employers. The central principle of the law is an individual approach to each client and the implementation of case management in labour market risk groups. The number of the employed and the employment rate have constantly been on the rise in Estonia in the past few years. The employment rate in Estonia (70.5%) is higher than the average of the EU member states (64.7%). The number of the unemployed has rapidly decreased. In 2006, the Estonian Labour Market Board registered 48,167 unemployed people, 65.7% of whom belonged to labour market risk groups. Although the issue of labour shortage has already been on the agenda, Estonia still has a structural unemployment where the educational level, skills and work experience of the unemployed do not correspond to the rapidly changing requirements at the labour market. The implementation of the new law can be considered to have been fairly successful in view of the rather effective introduction of the new employment principles and services. Employment trainings and career counselling have continued. New services – work practice, work experience placement and services directed at disabled people – have been provided less than expected. The reason for this might partly be the lack of good practice and the limited number of service providers. It is believed that the current system has to be made more flexible.

Social programme at Tallinn Centre for Children at Risk

Erki Korp, Tallinn Centre for Children at Risk

In Estonia, the first rehabilitation programme for children with addiction problems was opened seven years ago in Tallinn. The Tallinn Centre for Children at Risk has 30 places for such children aged 10–18. According to the data of 2005, 74% of the children supported were Russian-speaking and 77% were boys, but the number of girls is increasing. 10% of the children were HIV-positive, 30% had hepatitis C and in many cases also hepatitis B. Many children came from single-parent families. Children are placed in the Centre by the juvenile committee. Participating in the social programme, the children receive psychological assistance and behavioural correction. Overcoming addiction problems is very difficult for children; therefore, the Centre is trying to provide them with different kinds of assistance to make them feel at home, but also aware of the limits and of the things they have to take into account. At the Centre, the children receive medical assistance, take part in lessons, group discussions and extracurricular activities and receive psychological counselling. Rehabilitation is conducted in cooperation with the child's social and official network. More than a half of the children who leave the Centre continue their education and value a life without addictive substances. There are not enough places for everyone because "mending" a child's life takes a minimum of 10–12 months. Therefore, the Centre is going to be enlarged and other possibilities for helping children and for an effective prevention should be found.

Марет Марипуу: страна – это дом, где много членов семьи. Стр. 6*Регина Линд, Sotsiaaltöö*

Вступившая в апреле этого года в должность министра социальных дел Марет Марипуу поведала в данном журналу интервью о планах правительства в области социальной политики. Среди поставленных задач – достижение положительного прироста населения путем увеличения рождаемости и продолжительности жизни; повышение пенсий и изменение выплаты пособий людям с ограниченными возможностями таким образом, чтобы они учитывали дополнительные расходы, связанные с особыми потребностями. Идет подготовка нового Закона о социальном попечительстве, где будут уточнены обязанности местных самоуправлений по организации попечительства и требования к качеству социальных услуг.

Актуальные проблемы, связанные с опекуном. Стр. 11*Андра Олм, Министерство юстиции*

Правовая регуляция опекунов дается в 11 главе действующего с 1995 года Закона о семье, отдельные положения содержатся и в других правовых актах. В статье рассматриваются некоторые юридические проблемы, вызывающие наибольшие сложности на практике, а также дается обзор нового проекта Закона о семье, переданного на рассмотрение в Рийгикогу. Законопроект в значительной мере уточняет обязанности и полномочия опекунов, а также осуществление надзора за их деятельностью.

Полтора года Закона об услугах и пособиях рынка труда. Стр. 16*Керстин Петерсон, Министерство социальных дел*

С 2006 года вступил в силу Закон об услугах и пособиях рынка труда, принципом которого является индивидуальный подход к каждому клиенту и применение метода управления случаем в работе с группами риска на рынке труда. За последние годы повысилась занятость населения и сократилась безработица. В целом, внедрение закона можно назвать успешным, хотя объем оказания некоторых новых услуг ещё не достиг ожидаемого уровня.

Качественное трудоустройство для социальных работников: сущность признания. Стр. 25*Ханс ван Эйик, Утрехтский университет (Нидерланды)*

Различные факторы оказывают своё воздействие на то, какое положение занимают социальные услуги среди других отраслей экономики, а социальная работа среди других профессий. В статье дается обзор того, что понимается под качественным трудоустройством в ЕС; рассматриваются глобальные тенденции, оказывающие влияние на сектор социальных услуг и престиж социальной работы.

Социальная программа в Таллиннском детском центре помощи. Стр. 36*Эрки Корп, Таллиннский детский центр помощи*

Основанный семь лет назад Таллиннский детский центр помощи оказывает в своем филиале на Нымме теэ помощь детям с проблемами зависимости. Социальная программа для детей, лечащихся от зависимости, длится 10–12 месяцев и включает в себя учебу, групповую работу, занятия по интересам, помощь психолога, соблюдение режима, работу с социальной сетью. В более чем половине случаев прошедшие программу дети продолжают учебу в школе и выбирают жизнь без наркотиков.

KIRJANDUS

Sotsiaalsektor arvudes 2006. (2006) Sotsiaalministeerium

Iga-aastasessa sotsiaalministeeriumi statistikakogumikku "Sotsiaalsektor arvudes" on koondatud olulisemad näitajad sotsiaal-, töö- ja tervisevaldkonna kohta.

Kogumiku peatükid kajastavad järgmisi teemasid: rahvastik, elatustase ja vaesus, tööturg, töökeskkond, sooline võrdõiguslikkus, tervishoid, peretoetused, pensionid ja puuetega inimeste toetused, sotsiaalhoolekanne, sotsiaalse kaitse kulutused. Iga peatüki alguses on kirjeldatud valdkonda reguleerivaid õigusakte ja olulisemaid muudatusi neis, defineeritud kasutatud mõisteid ja esitatud statistiline lühiülevaade.

Selle aasta kogumikus on põhjalikumalt käsitletud elanikkonna hinnanguid oma tervisele ja arstiabile, samuti antakse ülevaade soolise võrdõiguslikkuse uuringu tulemustest. www.sm.ee

Töö ja pere. Paindlik töökorraldus ja lastevanemate tööhõive (2007).

Toimetanud Kadri Seeder ja Berk Vaher. Eesti Töandjate Keskkliit jt.

Eesti Töandjate Keskkliidu ja partnerite projekti *Choices & Balance* raames viidi läbi taustauuring töö- ja pereelu ühildamist soodustavatest ja pärssivatest teguritest. PRAXIS analüüsis paindlike töövormide kasutamist Eestis ja teistes riikides statistika ja erinevate tööturu uuringute põhjal. Eraldi pöörati tähelepanu väikelaste vanemate tööhõivele ja ootustele töö suhtes. Uurijateks olid Sten Anspal ja Marre Karu. Õigusaktidest tulenevaid paindlikult töötamise ja väikelaste vanemate tööhõivega seotud aspekte analüüsis Eesti Õiguskeskuse meeskond eesotsas

Veiko Laanjärvega. Väikelaste vanemate töötamise motivatsiooni, töö- ja pereelu konflikti ning võimalikke lahendusi uuris Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskuse sotsioloog Marion Pajumets. Töandjate kogemusi ja praktikaid paindlike töövormide rakendamisel ning väikelaste vanemate värbamisel uurisid ja analüüsisid psühholoogid Piret Jürman ja Alo Naelapea OÜst Arista HRS. Lisatud on ekspertide kommentaarid. Raamat on saadaval Töandjate Keskkliidus või elektroonselt www.cb.ee

Piiril (2006). Toimetanud Heiki Haljasorg. Maarjamaa Konvent

Kogumik sisaldab praktikute kogemusi noorsootöö ja kuriteoennetuse vallas ning teoreetilisi ülevaateid käsitletud teemadel. Kogumikku on artiklid kirjutanud Aare Vilu, Kristi Kõiv, Erki Korp, Isa Ivo Õunpuu, Sirje Grossmann-Loot, Heiki Haljasorg, Ülle Kalvik, Jako Kull, Andres Lutsar, Maret Merisaar, Juta Piirlaid, Avo Üprus, Anne Schotter, Tiina Ristmäe, Ago Selgmäe, Steen Sogard, Margus Trees, Lembit Tuur, Allan Alajaan, Anne Eenpalu, Tuuli Elstrok ning Max Kaur. Kogumik on valminud Euroopa Liidu projekti "Probleemsete noorte absorbeerimine tsiviilühiskonda" Phare Läänemere regiooni piiriületava koostöö 2003. aasta programmi EE 2003/005-875 raames.

Algatus, osalus ja organisatsioonid. Uurimusi Eesti kodanikuühiskonnast.

(2006) Toimetanud Erle Rikman. Tallinna Ülikooli kirjastus

Uurimusi koondav artiklikogumik analüüsib ligemale kahekümne aasta jooksul Eesti kodanikuühiskonnas toimunut. Kogumik koosneb kolmest osast:

I. Kodanikuühiskonna üldine areng ning selle eeldused;

II. Kodanikualgatuslikud organisatsioonid; III. Kogukond, ühistegevus, kohalik omavalitsus ja kaasamine. Artiklite kogumik on osa 2003. aastal alguse saanud sarjast, mis käsitleb Eesti kodanikuühiskonda. Seekordne kogumik on koostatud Kodanikeühiskonna Uurimis- ja Arenduskeskuse eestvedamisel, selle väljaandmist toetasid Balti-Ameerika Partnerlusprogramm ja Avatud Eesti Fond.

www.kirjastus.tlu.ee

